РЕСПУБЛИКАДИН ОБЩЕСТВЕННО–ПОЛИТИЧЕСКИЙ ГАЗЕТ

Лезги Газет

Жуван Ватан, ватанэгълияр хуьх!

Ван къведайвал алемдиз!

Нариман КЪАРИБОВ

Чун - Лезги халкь -
игит халкь я,
Эхдай къай, циф, селни хар!
Чи яракьни дуьзвал,
гьахъ я -
Пак пайдахдин верехар
Абадвилин нурар я чи
Дагъларани дуьзенра,
Цавук кутар гурар я чи
МуьтIуьгъариз зегьем рагъ.
Чун зегьметда лигимбур я,
Женгерани-женгчияр!
Чи калутарни йигинбур я
КIвенкIве аваз зенгчияр!
Чун Асретар, Эседар я... -
Ватан хвейи кьегьалар!
Вири чаз хас хесетар я:
Шадиз хуьрер, магьалар
Бул межлисар, гурлу мелер
Тухун патал датIана
КIватIун дустар лезги чилел
Кьуд патайни атанвай.
Мад хтурай, гьазур я къе
Куьре, Къуба, Ахцегьар.
РикIер ачух, чинавай хъвер
Пелезгийрин веледар,
Элдин чIехи сувар тухуз
Гьамиша хьиз уьткемдиз
Шарвили чи диб я лугьун
Ван къведайвал алемдиз!

1920–йисалай акъатзава | N 32 (10625) хемис 7–август, 2014–йис | WWW.LEZGI.ETNOSMI.RU | Къимет “Дагпечатдин” киоскрай - 10 манат

Лезги халкьдин игитвилин “Шарвили” эпосдин сувар

Яшамишрай Шарвили!

Чи халкь эхирни вич гзаф йисара тваз хьайи тилисимдай акъатзава. Адан рехъ бахтлувилихъ, дуьзвилихъ, ачухвилихъ, игитвилихъ элкъвенва. И рекьяй ам вичин мурадрив агакьдайдал шак алач.

(Ханбиче ХАМЕТОВА Дагъустандин халкьдин шаир)

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ
Дагъви ШЕРИФ

Гьар са девирда гьар са халкьдиз вичин адетрив, къанажагъдив, культурадин дережадив кьур суварар ава. Къе вичикай ихтилат физвай игитвилин “Шарвили” эпосдин сувар чи халкьдин лап жегьилбурукай сад я. Эпосдин дувулар агъзур йисарин деринра аватIани, суварин анжах 15 йис я.

2-август, Ахцегь шегьер. Адет тирвал, пакамахъ КIелез хивяй сегьеррин ширин авазри чи руьгьдин сувар алукьнавайдакай эл хабардарна. Шарвилидин ватанда Ахцегь, Агъул, Докъузпара, Рутул, Дербент, Къайтагъ, Кьурагь, Мегьарамдхуьруьн, Сулейман-Стальский, Табасаран, Хив, Дахадаев районрин, Дербент, Огни шегьеррин майданрал гьарда вичин милли адетарни тIуьнхъун, гъилин-тупIун сеняткарвилерни мани-макьамар, пагьливанвилин гьунарар къалурзавай. Цекверин макандик хьиз, юзун-гьерекат акатна, ахмиш жезва анрал эл. Иллаки пара жемят симинин пагьливанринни Россияда сифте яз фрирандай (акробатикадин са жуьре) халкьарин арада кьиле тухузвай акъажунрин майданрал ала. Иниз саки виридуьньядиз машгьур пагьливанар атанвай эхир.

РД-дин лайихлу муаллим Магьмуд Абдулкеримован тIварунихъ галай “Просвещение” фондунин куьмекдалди тешкилнавай и акъажунрин призрин фонд 10 агъзур доллардив агакьнавай.

Сада-садаз Шарвилидин сувар мубаракзава, ахцегьвийри мугьманар кIвалериз ва гьар са пипIел алай чайханайризни кабабханайриз илифарзавай. Куьрелди, Дагъустандин халкьарин дуствални къанажагълувал лишанламишзавай са зурба майдандиз элкъвенвай Ахцегьар!

Сятдин цIуд. Гъурун кIамун майдан. “Шарвилидин” юбилейдин сувариз талукь яз инал, райондин сергьятдал, “Возрождение” фондунин такьатрихъ райондин “цIийи ярж” - зурба тагъ *(шикилда)* хкажнава. Агъадихъай

▸ 2-3

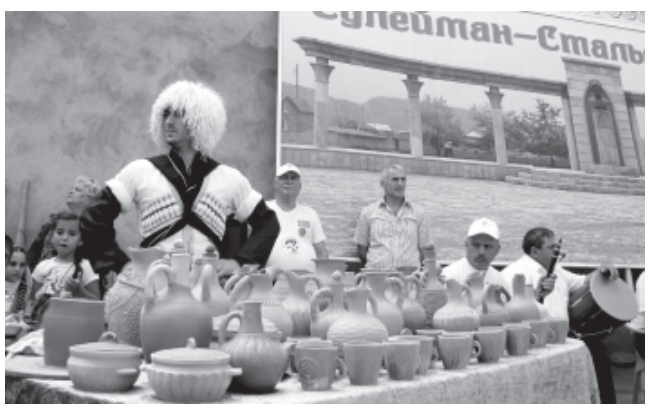

Лезги халкьдин игитвилин “Шарвили” эпосдин сувар

Яшамишрай Шарвили!

1 ◄

ван кьилелаз атана агакьай машинрай кьиле РД-дин Гьукуматдин Председателдин Сад лагьай заместитель **А.Ш.КЪАРИБОВ**, суварин оргкомитетдин председатель Дербент шегьердин регьбер **И.М.ЯРАЛИЕВ** аваз, багьа мугьманар, чи районринни шегьеррин кьилер эвичIзава. Абур Ахцегь муниципалитетдин кьил **Осман АБДУЛКЕРИМОВАНИ** райондин активди ва РДК-дин гьевескар артистрини пионерри лезги адетралди хушдиз къаршиламишзава. Тагъ ачухунин серенжемдилай кьулухъ са геренда хвашбешар, цуьквер вугун, кьуьлер, тебрикар давам хьана. Ахпа вишералди машинрин цIиргъ райцентр галайвал ахмиш жезва.

Хуьруьг ТАГЬИРА Женнетдив гекъигай Ахцегьар - ачух цавун кIаник квай музей - налугьуди халкьар хъсан крарал тупламишун, гьевесламишун, уяхарун патал кьисметнавай меркез я. Агъзурралди кьегьал рухваяр кIватI хьанвай ина халкьарин садвални милли медениятдин девлетлувал къалурзавай художникар тир **Мегьамед ЗЕРИФАН** “МискIияр-руьгьдин мукар”, **Энвер АСАЛИЕВАН** “Ахцегьар-зи Ватан”, фотожурналист **Тажидин МЕГЬАМЕДОВАН** “Шарвили” - чи руьгьдин сувар”, Кьиблепатан Дагъустандин районрин худшколайринни аялрин Яратмишунрин кIвалерин выставкаяр ачухнава. Ремонтдилай гуьгъуьниз кардик кухтунвай райондин библиотекадин кIелдайбурун залда Азербайжанда чапзавай “Алам” журналдин редактор **Кимран КЪУРБАНАЛИЕВА** ва “Марвар” тIвар алай литобъединенидин регьбер, шаир **Гуьлалийрин ЭЙВАЗА** чкадин жегьил шаирриз “мастер класс” гузва...

Шарвилидинни **Касбубадин** (абурун ролра лезгийрин госмуздрамтеатрдин актёрар тир **Казбек ДУМАЕВНИ Абдул ГЬАБИБОВ** къугъвана) гуьгъуьнаваз 300 кIарцIин гурарай пак КIелез хивел, Шарвилидин гьуьндуьр къаматдиз икрамун патал ротондадин майдандал мугьманар хкаж жезва.

Сятдин сад. СССР-дин игит лётчик В.Эмирован багъ. Суварин са жерге серенжемар тешкилнавай ина, талукь тирвал, жемятни гьакьван пара тир. Гуьзелдаказ дуьзмишнавай кьилин сегьнеда халкьдин милли оркестр ацукьнава. Россиядинни Дагъустандин гимнар тамамар авурдалай кьулухъ Лезгийрин госмуздрамтеатрдин десте‌ди “Шарвили” эпосдин къаматрал чан гъизва. Берекатлу хунчаяр гвай таватри “Перизада” мани тамамарзава. Касбубади **“…Чи гуьгъуьлар жедайвал шад циферкай хкечI вун, ша, майдандал экъечI вун”** лагьана, халкьдихъ галаз санал **“Шарвили! Шарвили! Шарвили!”** - эверуникди майдандал женгинин партал алай пагьливан пайда жезва ва ада элдихъ элкъвена вичин машгьур веси тикраррзава:

“Атанва зун куь гьарайдиз Зи лезги халкь, зи хайи халкь,
Гъам-хифетриз ийиз чара. Мердвилелди гьала девран,
Аквазва заз югъ-къандавай Сад-садаз хьухь арха, даях,
Куь зиллетар жезва пара. Магълуб ая ягъи душман!...”

Лезги халкьдин машгьур тамада **Ярагьмед ЯРАГЬМЕДОВА** суварин кьилин серенжем ачухунин гаф Ахцегь райондин регьбер **Осман Магьмудович АБДУЛКЕРИМОВАЗ** гузва:

- Гьуьрметлу жемят, мугьманар! Къе Ахцегьа 15-сефер яз кьиле тухузвай и гуьзел сувар Виридагъустандиндаз элкъуьнал чна дамахзава. Чи баркаллу адетар, тарих, культура, къагьриманвал, руьгьдин къуват къалурзавай, абуралди акьалтзавай несил тербияламишзавай “Шарвили” эпос ва гьадаз кутугай сувар авай халкьдиз хушбахт гележегни жеда. Заз вири районэгьлийрин патай республикадин Кьил Рамазан Гьажимурадович Абдулатиповаз, суварин тешкиллувилин комитетдин председатель Имам Музамудинович Яралиеваз, чи мярекатра иштиракзавай вири мугьманриз пара кьадар сагърай лугьуз кIанзава! Къуй и сувар себеб яз Дагъустандин халкьарин дуствилин алакъаяр мадни мягькем хьурай!

Гаф РД-дин Гьукуматдин Председателдин Сад лагьай заместитель **Анатолий Шамсудинович КЪАРИБОВАЗ** гузва:

- Гьуьрметлу юлдашар! Къе 15-сефер яз Ахцегьрин баркаван чилел рикIин эверуналди Россиядин ва бязи къецепатан уьлквейрин пипIерайни чи умуми шадвал пайиз, агалкьунрал дамахиз, гележегдин лайихлу крар фикирдаваз баркаллу ватандашар-Шарвилидин халис невеяр хтанва, куьн сагърай! Шарвилидин кьилин мурад-метлеб къецепатан ва къенепатан душманрикай хайи халкьдин ва Ватандин азадвални аслу туширвал хуьн тир. Шарвилидин къаматда чи халкьдин лап хъсан къилихар- зегьметкешвал, инсанпересвал, дуствал, гьахъвал, ватанпересвал, кьегьалвал, жумартвал умумиламиш хьанва. Къведай йисуз чна Дагъустандал хаинвилелди гьужумай яракьлу кIеретIар кукIварунин 15 йисан юбилей къейдда…

Вичин ва республикадин вири руководстводин патай тебрикдин хуш келимайрилай кьулухъ ада республикадин Кьил Рамазан Абдулатипова “Шарвилидин” суваррин иштиракчийрин тIварцIел ракъурнавай тебрикдин чар кIелна. Гуя адан гафар тестикьарун яз, машгьур манидар **Руслан ПИРВЕРДИЕВА** ватанпересвилин “Лезгияр” мани тамамарзава. Жигитри зиринг кьуьлерзава…

Лезги халкьдин игитвилин “Шарвили” эпосдин сувар

Яшамишрай Шарвили!

Ингье микрофондихъ суварин тешкиллувилин комитетдин председатель, Дербент шегьердин регьбер **Имам Музамудинович ЯРАЛИЕВ** гала:

Рагьметлу алим Агьед Агъаеван регьбервилик кваз ва Сафидин Мурсаловахъ галаз санал 2000-йисуз чна “Шарвили” эпосдин сифте сувар кьиле тухвана. 15 йисан къене и сувар Дагъустандин ва халкьарин садвилин дережадин кьетIен вакъиадиз элкъвенва.Сагърай “Шарвили” эпос кIватI хъувунал, чирунал, машгьурунал алахъай ва алахъзавай вирибур! Шарвилидин зурба къамат чи халкьди агъзур йисарин къене хвена ва гележегдани хуьда. И къаматдин таъсирдик чи руьгь мягькем жеда, хайи чIал, халкь хуьда. Яшамишрай чи Шарвили пагьливан ва эпос яратмишнавай лезги халкь!

Гаф РФ-дин машгьур духтур-педиатр, медицинадин илимрин доктор **Мегьамед АБДУЛХАБИРОВА** къачузва:

- Вичин мурад-метлебризни вилик эцигнавай месэлайриз килигайла, лезги халкьдин игитвилин “Шарвили” эпосдин сувар - им са Ахцегьа ваъ, Москвадани, Париждани, Лондондани ва дуьньядин чIехи вири меркезра кьиле тухуниз лайихлу зурба сувар я. ИкI хьун патал, эвелимжи нубатда, чаз чун мадни хъсандаказ чир хьана кIанда. Герек кьиблепатан Дагъустандин агьалияр кеферпатанбурухъ галаз ва абур кьиблепатанбурухъ галаз дуствилинни гьуьрметлувилин хуш алакъайра жен. Гуманизмдин пак фикирриз къуллугъзавай эпосдин суварин тешкилатчийризни иштиракчийриз за юкь агъузна икрамзава!

Манийринни кьуьлерин арада, хъсан адет хьанвайвал, суварин оргкомитетдин председатель И.М.Яралиева илимдин, литературадин ва публицистикадин рекьерай “шарвилистикадин” тематика вилик тухунин ва халкьдин арада раиж авунин агалкьунрай алим ва публицист **Азиз МИРЗАБЕГОВАЗ**, республикадин Бакуда акъатзавай “Алам” журналдин редактор **Кимран КЪУРБАНАЛИЕВАЗ,** “Лезги газетдин” кьилин редактор **Агьариза САИДОВАЗ**,ва Дагъустандин халкьдин шаир **Ханбиче ХАМЕТОВАДИЗ** Гьуьрметдин грамотаярни пулдин премияр гана. “15 йисан мудатда чи халкьдин вишелай виниз алимар, журналистар, писателар, артистар, музыкантар, пагьливанар ва маса пешекарар Шарвилидин премийрин лауреатар хьанва, мубаракрай! Къуй чаз хайи халкьдин тIвар хкаждай кьегьал рухваярни рушар пара хьурай, Амин!”, - къейдна ада.

Ахпа сегьне тамамвилелди суварин гала-концертдин иштиракчийрин гъиле гьатна. Бакуда Муслим Магомаеван тIварунихъ галай филармониядин солист **Ришад ИБРАГЬИМОВАН**, лезги эстрададин солистар **Ярагьмед ЯРАГЬМЕДОВАН, Омар МЕЛИКОВАН, Мегьамед АЛИКПЕРОВАН, Маира ШИРИНОВАДИН, Фаризат ЗЕЙНАЛОВАДИН, Наиля ШАГЬМУРАДОВАДИН** ва бажарагълу маса артистрин маниярни кьуьлер жемятди гурлу капар ягъуналди кьабулна. Суварин шадвилер мугьманар “Самур” ресторандани ахцегьвийрин кIвалера къунагъламишуналди давам хьана. И юкъуз чна “Шарвили” эпосдин суварикай адан бязи иштиракчийрин фикирарни чирна.

Абдулкъафар АГЬМЕДОВ, культурадинни экономикадин “Дагъустан-Азербайжан” обществодин президент, алим ва общественный деятель: - Шарвилидин весийралди, эпосдин риваятралдини манийралди чун - лезги халкьар санал кIватI хъжезва, жуьрэтлу, жуван къуватрихъ инанмиш жезва. Ахцегьрин виликан машгьурвал арадал хкизвай, лезги халкь политикадин, экономикадин, культурадин рекьерай вилик тухузвай руьгьдин пайдах я Шарвили.

Сафидин МУРСАЛОВ, РД-дин Халкьдин Собранидин депутат: - Лезги халкьдин хушбахт гележег патал “Шарвили” эпосдин суварин метлеб акьван екеди я хьи, ам гьеле вирида хъсандиз аннамишнавач. Гьавиляй зи мурад и сувар йиссандавай гурлу, гегьенш, машгьур хьун я. Аквазвайвал, гьакI женни ийизва.

Эмирмегьамед ДАВУДОВ, Махачкъаладин 1-мектебдин (колледждин) директор: - Эпосдин сувар анжах са лезгийриз ава жеди. Гьар са майдан, серенжем тамашадин тегьерда тешкилнавай са ачух тарс я. Иллаки жегьилриз ватанпересвилин тербия гунин, абур халкьдин эдеб-ахлакьдин руьгьдаллаз тербияламишунин ва милли культура вилик тухунин кьетIен метлеб ава и суварихъ.

Сабир НИЯЗОВ, ахцегьви агъсакъал: - Кьуд патай атана, чахъ галаз шадвалзавай икьван жемят заз Ахцегьа икьван гагьда акурди туш. “Халкьдин сувар” гафунин гъавурда зун гила акьазва. Дуьнья акунвай яшлу итим яз, заз икьван таъсир авурла, яраб жегьилриз гьихьтин таъсир ийизватIа и сувари. Ихьтин тарсар гузвай абурукай, якъин, инсанперес, ватанперес ксар хкатун лазим я.

Гьажи ГАШАРОВ, литературовед, ДГУ-дин профессор: - Шарвили чи халкьдин намусни я, виждани. Дуьньядин 800 чIехи халкьарикай анжах 30 –даз чпин эпосар ава ва гьабурун жергедай яз чаз-лезгийризни. Бинеда тарихдин гьакъикъи каспрототип аваз арадал атана къе чав агакьнавай “Шарвили” эпос яратмишнавай халкь гележег авай бахтлуди я.

Мадрид АЗИЗХАНОВ, тарихдин илимрин кандидат, РД-дин Кьилин пресс-къуллугъдин къуллугъчи: - Шарвили четин макъамда чи халкьдин тереф хуьз экъечIзавай кьегьал хва тирди аннамишайтIа, гьар са девирдиз вичин шарвилияр ава. “Шарвили” суварин кьилин мурад, нетижа заз чи халкьдин тарих, адетар чир хъувунай, дидед чIал хуьнай, кьве патал пай хьанвай лезги халкь сад хъувунай, Россиядин пайдахдик кваз Дагъустандин халкьарин дуствилин алакъаяр мягькемарунай аквазва.

Шериф ШАГЬМАРДАНОВ, РФ-дин лайихлу художник, РД-дин Госпремиядин лауреат, Оксфорддин университетдин профессор: - Чи къуват халкьдин садвиле ава. Къе Шарвилидин тIварцIел вири халкь кIватI хъжезвай юкъуз зазни масана кьарай атанач. Чи халкьдин руьгьдин регьбер Шарвилидиз лайихлу гуьмбет туькIуьрун зи мурад я. Дугъри я, КIелез хивел ротонда (ам проектда авайвал хьанвач) ва Махачкъалада “Защитник Отечества” монументар хкажуналди зи руьгь тух хьанвач. Алай вахтунда за Ахцегьа Шарвилидиз эцигдай лайихлу къаматдикай фикирзава.

Назим АЛИЖАНОВ, Ахцегьрин 2-мектебдин муаллим - математик: Ахцегьа вичин 100 йис хьанвай надир чарх алай муькъвел акъвазна Самбур вацIуз, КIелез хивез, Жуьмя мискIиндиз, Идрисан муькъуьз, тикдик чубарукдин мукар хьиз куьрс хьанвай куьгьне кIвалериз, урус къеледиз, Китин дагъдиз дикъет гайила, Ахцегьар чи халкьдин тарихда гьакъикъатдани кьетIен манадин чка хьайидахъ инанмиш жезва. Ихьтин чкада Шарвили пагьливан арадал атун дуьшуьшдин кар туш.

Наира РАМАЗАНОВА, РГВК-дин лезги радио-телепередачайрин редактор: - Агъзурралди мугьманрихъ галаз санал къе Ахцегьиз цIудралди газетринни радиотележурналистар атанва. Абуру чи милли чIал, меденият, адетар хуьниз эверзавай, руьгьдин пак ивирралди жегьил несил тербияламишзавай репортажарни макъалаяр туькIуьзава. Яратмишунрин девлетлу са зурба майдан я къе Ахцегьар. Тарихдин и вакъиада чазни шериквалдай мумкинвал хьунал за дамахзава.

Динрин алакъайрай жегьилрин I Международный форум

Хъсан крарик кьил кутур

РД-дин Кьилин ва Гьукуматдин Администрациядин пресс-къуллугъдин ва Информациядин Управлениди хабар гузвайвал, 4-августдиз Махачкъаладин патарив гвай "Къизлярдин лагуна" тІвар ганвай ял ядай базадин мулкунал динрин алакъайрай жегьилрин I Международный форум ачух хьана. Адан кІвалахда Дагъустандин Кьил Рамазан Абдулатипова иштиракна.

И чІехи серенжем исламдин культурадиз, илимдиз ва образованидиз куьмек гудай Фондунин иштираквални аваз тешкилайбур Дагъустан Республикадин Гьукумат, Дагъустандин мусурманрин Духовный управление, Урусрин Православный Килисадин Махачкъаладин епархия, Кавказдин месэлайрай регионрин уртах международный лаборатория я.

Форумдиз Дагъустандай, Кеферпатан Осетиядай - Аланиядай, Чечен Республикадай, Ингушетия Республикадай, Карачаево-Черкессия Республикадай, Кабардино-Балкариядай, Ставропольский крайдай, гьакІни Кьиблепатан Осетиядай ва Азербайжандай вишелай виниз иштиракчияр атанвай.

Рамазан Абдулатипова Дагъустанда динрин алакъайрай форум кьиле тухунин фикирдиз виниз тир къимет гана: "Дагъустандин чилелай дуньядин асул вири динар Россиядани чкІиз башламишна. Дагъустандай, Дербентдай, Россиядив чувудрин, хашпара динар ва ислам агакьна", - къейдна Р.Абдулатипова. Ада форум республикада гьамишалугъ бинейраллаз кардик жедайдакайни хабар гана. Гьа са вахтунда ам СКФО-дин маса регионрани кьиле тухун мумкин тирдини инкарнач.

Форум ачухунин мярекатдиз Дагъустандин Кьил вичин кайванини галаз атанвай. "Ам ина аваз хьун чна "динрин алакъайрай лагерь" 30 йисан идалай вилик тешкилайди къалурзавай жанлу мисал я. Им са уьлкведа жуьреба-жуьре динрал амалзавай ксари чпи-чпихъ галаз алакъа гьикІ хуьзватІа къалурзавай мисалрикайни сад я. Халикь сад я, гьакІ хьайила чна санал кІвалахуниз манийвалдай гьич са затІни авач. "Къени крар ийидай чІавуз сад-садалай вилик акат", - лугьузва Къуръандин сурайрикай сана. Сада-сад кІудиз алахъ тавуна, и жигьетдай акъажунар кьиле тухун лазим я" - эвер гана Р.Абдулатипова. Ада мадни къейд авурвал, диндин рекьяй регьберрал гьалтайла, Дагъустандин бахтуни лап гъана, вучиз лагьайтІа "шейх Агьмад-гьажи Абдулаев вини дережада иман гвай, эдеблу кас я, Владыко Варлаамани, къени крарихъ инсанрин инанмишвал тестикьаруналди, жуьреба-жуьре ва муракаб регионра кІвалахна".

Республикадин руководитель яз за чпи инанмишвалзавай диндилай аслу тушиз вири дагъустанвийрин ихтиярар сад хьтин дережада хуьн, абуру государстводиз, маса ксариз гуьлле гуз гатІумдалди ихтиярар хуьн лазим я. Гуьлле гуз гатІумайтІа, абурун месэладал къанун-къайда хуьдай органар машгъул жеда.

Россиядин алай аямдин цивилизация, государственность кІвачел акьалтунин кІвалах жуьреба-жуьре шартІара кьиле фена. Чаз дявеяр, дуньядин тахсикарвилерин дестейрин патай чапхунчивал акуна. Амма СССР чкІайдалай гьигъуьниз сифте яз Дагъустанда армиядинни халкьдин садвилиз талукь тезис пайда хьана - а садвал лагьайтІа, чи государственность арадал гъунин бине я. И кардик Россиядин Президент Владимир Владимирович Путинан лап чІехи пай ква. Адакай гьакъикъатдани вичин халкьдин ва вичин уьлкведин регьбер хьанва. Адан зурба лайихлувал квекай ибарат я лагьайтІа, ада урус халкьдин ва Россиядин Федерациядин маса халкьарин культурадин кьетІенвилериз дикъетдивди фикир гузва. И барадай Дагъустандани хейлин крар ийизва, чна Россиядин халкьарин адетдин культурадин центраяр тешкилзава. Хашпара, чувудрин динарни, исламни чун патал культурадин жуьреяр я. Чна чи арада сих алакъаяр хуьн герек я, чун са халкьдиз элкъуьн лазим я. Чавай анжах гьа и чІавуз жуван иман, культура ва уьлкве хуьз жеда. Президент Владимир Владимирович Путинани чи фикир гьа и кардал желбзава", - къейдна Дагъустандин Кьили.

Махачкъаладин ва Грозныйдин епископ Варлаама Москвадин ва вири Урусатдин Пак Патриарх Кириллан тІварунихъай тебрикдин тел кІелна. Ана жуьреба-жуьре динрал амалзавайбурун саналди тир ихьтин форумар тухун важиблу тирди къейдна. Епископди Урусрин Православный Килисадин, республикадин муфтиятдин ва маса динрин векилрин теклифрин тереф вири жуьрейралди хуьнай Дагъустандин Кьилизни сагърай лагьана.

"Рамазан Гьажимурадовича вири динрин векилри кьил кутазвай къени крарин тереф хуьзва. Дагъустан - им вичин адетар, вичин культура авай, гзаф миллетрин векилрикай ибарат республика я. Чна а адетар хуьн герек я. Чахъ виридахъ авайди са Халикь я, ада чаз гьакъикъат жагъурунин барадай азадвал ганва", - малумарна Владыка Варлаама.

Форумдин иштиракчияр Дагъустандин муфтий Агьмад-гьажи Абдулаевани тебрикна. Ада къейд авурвал, гзаф кьадар динар кардик квай Россияда ислам ва хашпара динрин векилар асирралди саналди яшамиш жезва, абуру акьалтзавай несилриз руьгьдинни ахлакьдин тербия гуник акавадай хьтин пай кутазва.

"Чи республикадин баркаван накьвар гзаф халкьарин, жуьреба-жуьре динрин векилрин ватан я. Абур лап гьа бинедилай ислягьвилелди, меслятвилелди яшамиш жезва ва абуру санал кІвалахзава", - къейдна муфтийди. Гьа са вахтунда ада Россиядин законри динэгьлийриз гегьенш ихтиярар ва дин чукІурдай ва руьгьдин жигьетдай чпин игьтияжар таъминардай мумкинвилер гузвайди рикІел хкана.

Россиядин Президентдин къенепатан политикадин рекьяй Управленидин диндин организацийрихъ галаз санал кІвалахунин жигьетдай Департаментдин начальник Евгений Еремина къенепатан политикадин рекьяй РФ-дин Президентдин Управленидин кьил Олег Морозован тебрикдин чар кІелна. Чарче къейдзавайвал, Форум жуьреба-жуьре динрал амалзавай жегьилри неинки чпин арада рахунар кьиле тухудай майдандиз элкъуьн лазим я, ада гьакІни государстводинни динрин арада авай алакъайриз талукь проектар кьилиз акъудуниз рехъ ачухун таъминарун, жегьилрин жергедай общественный ва диндин рекьяй регьберар майдандиз акъатуниз куьмек гун лазим я.

Е.Еремина Дагъустанда жуьреба-жуьре динрин ва жуьреба-жуьре халкьарин арада санал кІвалахун къайдадик кутунин барадай тухузвай кІвалахдин патахъай вичин хсуси фикирни лагьана: "Дагъустан Республикадин Кьил Рамазан Абдулатипов Россиядин машгьур государстводин деятель я. Россиядин милли политикадин - алай вахтунда чна уьмуьрдиз кечирмишзавай политикадин бинеяр туькІуьрайди гьам я.

Дагъустан Россияди дамахзавай чка я, вучиз лагьайтІа ина чи уьлкве къадимлуди тирди субутзавай материальный шагьидвилер ава. Абурук хашпарайрин виридалайни къадим килиса, виридалайни куьгьне мискІин ва виридалайни еке тарих авай синагога акатзава, чебни чна вичин кьве агъзур йисан юбилей къейддай Дербентда ава.

Дагъустан Республика ислягьвал хуьнин, гьакІни жуьреба-жуьре динрал амалзавай агьалийри санал кІвалахунин, абур сад-садан гъавурда акьунин барадайни вири Россия патал чешне хьун герек я", - лагьана эхирдай Е.Еремина.

СКФО-да Россиядин Федерациядин Президентдин патай тамам ихтиярар ганвай Векилдин аппаратдин Дагъустан Республикада авай Кьилин федеральный инспектор Василий Колесникова вичиз форумди бегьерлудаказ кІвалахна кІанзавайди, Кеферпатан Кавказда гьалар пайгардик кухтуниз куьмекдай къарарар агалкьунралди туькІуьрна кІанзавайди къейдна, гьакІни гьамишалугъ Векил Сергей Меликован тІварунихъай тебрикдин чарни кІелна.

Тебрикда, кьилди къачуртІа, лугьузва: "Жегьил ксар сад ийизвай форумдихъ вилик финин барадай еке мумкинвилер ава. Ам властдин, динэгьлийрин ва общественностдин саналди тир чалишмишвилералди округда уьмуьрдиз кечирмишзавай жегьилриз талукь политикадин кар алай терефрикай садаз элкъуьриз жеда.

Россиядин регионар вилик тухунин министерстводин миллетрин арада авай алакъайриз талукь государстводин политикадин Департаментдин директор Александр Жуковскийди къейд авурвал, динрин алакъайрай жегьилрин форумди гзаф миллетрин векилрикай ибарат Россиядин обществода рахунар кьиле тухунин кІвалах мадни пайгардик кутунин жигьетдай важиблу бинеяр арадал гъизва: "Чун Дагъустан Республикадин агьалийрин къанажагъда еке дегишвилер хьунин шагьидриз элкъвезва. Чна рахунар кьиле тухудай стол - им къуватдин къайдайрилай гзаф важиблу ва таъсирлу такьат тирди аннамишиз башламишзава".

Ингушетия Республикадин кьил Юнус-Бек Евкурован тебрик и республикадин къецепатан алакъайрин, милли политикадин, печатдин ва информациядин рекьяй министр Руслан Хаутиева кІелна. Тебрикда къейдзавайвал, "Дагъустанди Россияда жуьреба-жуьре динрин арада авай алакъаяр вилик тухунин карда важиблу чка кьазва. Россия вич лагьайтІа, асирралди сад тир этнокультура, са къурулуш яз вилик фена. Ада вичик и уьлкведа яшамиш жезвай вири халкьариз талукь адетар, ацукьунин-къарагъунин къайдаяр, культура кутуна".

Вичин нубатдай яз форум тешкилайбурун ва адан иштиракчийрин тІварцІихъ Кьиблепатан Осетиядин Президент Леонид Тибилован тебрикдин келимаяр диндин месэлайрай республикадин Президентдин патай Уполномоченный Соня Хубаевади раижна.

Кавказ вилик тухунин месэлайрай Регионрин уртах жегьилрин лабораториядин руководитель, динрин алакъайрай жегьилрин I Медународный форумдин директор Петр Павловани кІватІ хьанвайбур тебрикна ва ада Дагъустан Республикадин Кьил Рамазан Абдулатиповаз сагърай лагьана.

Журналистрин суалриз жавабар гуналди, Р.Абдулатипова къейд авурвал, форум кьиле тухунин фикир гзаф миллетрин векилрикай ибарат Россиядин государстводин макьсаддихъ вичихъ галаз алакъалуди я: "Жуьреба-жуьре динрин векилрин арада рахунар кьиле тухун ва миллетрин арада ислягьвал мягькемарун - им Россиядин вилик гьамиша акъвазнавай, тарихдин метлеб авай везифа я. Тайин тир законар, гьа гьисабдай государстводин милли политикдаин Стратегия кьабулунин нетижада Россиядин Федерациядин Президентдилай и рекьяй хейлин крар ийиз алакьна. Урусрин Православный Килиса ва муфтиятди рахунар кьиле тухунин тереф гьамиша хуьз ва и кІвалах гегьеншариз хьайиди къейд авун лазим я. Форумдин мурад акьалтзавай несил и адетдал амал авунин руьгьдаллаз тербияламишуникай ибарат я".

Форумда РД-дин Гьукуматдин Председателдин заместитель Рамазан Жафарова, РД-дин Кьилин ва Гьукуматдин Администрациядин руководителдин заместитель Исмаил Эфендиева, РД-дин милли политикадин министр Алексей Гьасанова, намусдин ва динрихъ инанмишвал авунин азадвилин рекьяй Комитетдин председатель Сулейман Мегьамедова ва жавабдар маса ксари иштиракна.

Дагъустан Республикадин Кьил, жанаби Р.Гь.АБДУЛАТИПОВАЗ

Искусстводи къуллугъзавай ксарилай политикрилай гзаф крар ийиз алакьда

Гьейдар Алиевич АЛИЕВ, Азербайжандин вири халкьдин регьбер

Гзаф гьуьрметлу Рамазан Гьажимурадович!

Куьне фикир гуни, кІвалахдин кьадарсуз еке парцик квай кас, гьуьндуьр дережадин камаллу политик, стха Дагъустан Республикадин руководитель, Азербайжандин чІехи дуст, искусстводинни музыкадин къадир дериндай авай кас, гъвечІи чІавалай тІвар заз раиж тир кас яз Куьне авунвай, къимет эцигиз тежер хьтин пишкешди зи рикІиз дериндай таъсирнава.

РикІел хуьнин лишан яз, Куьне заз ракъурай гимишдин и кьве къаб къуй тикрар техжер жанлу бажарагъ авай кас яз хьайи дагъви дишегьли композитордин патахъай авай мегьрибанвилин зериф гьиссерив ацІурай.

Къуй а къапари чи халкьарин арада авай чІуриз тежер интернациональный дуствал, дерин дувулар авай хъсан къуншивилин алакъаяр гьамиша лишанламишрай, къуй абуру стхавилин чІехи кьве халкьдин - Азербайжандинни Дагъустандин халкьарин - алакъаяр мадни мягькемаррай. Чи кьве халкьдин хушбахтвал патал Эльза Ибрагьимовадини зегьмет чІугуна, ада вичин вири уьмуьр и баркаллу кардиз бахшна.

Музыкадивай, культурадивай ва искусстводивай хьиз, мад гьич са куьнивайни инсанар икьван мукьва ийиз жедайди туш. Камаллу, зериф, устад художник, сабурлу дагъви дишегьли яз Эльза Ибрагьимовади и кар вичин вири яшинда авуна. Им анжах са тІимилбуруз кьисмет жезвай кар я. Им чпиз пай ганвай ксарин ва чпиз анжах Халикьди теснифдарар лугьузвай ксарин кьисмет я.

Музыка - им вилериз таквазвай чІал я, ада жуьреба-жуьре халкьарин векилар тир миллионралди инсанрин рикІерив гьа са саягъда кІвалах ийиз тазва, абур эбеди яз садзава, халкь авур Халикьдиз мукьва ийизва.

Эльза Ибрагьимовадихъни теснифдардин суьгьуьрда твадай хьтин гьа ихьтин надир бажарагъ авай. Куьнени къейд авурвал, ада неинки Азербайжандин, Дагъустандин арада авай хъсан къуншивилин алакъайрик, гьакІни дуьньядин культурадикни лап чІехи пай кутуна.

Азербайжандинни Дагъустандин халкьари и зурба композитордин, дагъустанви дишегьлийрин арадай акъатай сад лагьай пешекар композитордин руьгьдин къаматдал еке къимет эцигзава. Адан тІвар стха халкьарин ярж я ва и тІвар чи халкьарин тарихда къизилдин гьарфаралди кхьенва.

Гзаф гьуьрметлу Рамазан Гьажимурадович!

Дуьшуьшдикай менфят къачуналди, за Квез ва Куь хизандиз Сив хуьнин сувар мубаракзава. Заз Квехъ ва Куь багьрийрихъ мягькем сагъламвал, хушбахтвал, Куь регьбервилик кваз Дагъустандин халкьдихъ лагьайтІа, ислягьвал генгвал хьана кІанзава.

Квез дериндай гьуьрметзавай

Загьра ИБРАГЬИМОВА (Алекперова), дагъустанви дишегьлийрин арадай акъатай сад лагьай пешекар композитор, Азербайжандинни Дагъустандин халкьадин артист, Азербайжандин искусствойрин лайихлу деятель, 2002-йисалай Азербайжандин Президент Гь.А.Алиеван стипендия къачур кас, къизилдин "Мегьрибан АН" ордендин сагьиб, СССР-дин композиторрин Союздин член Эльза Ибрагьимовадин руш.

Кьилин редактордин гаф

БАМ-дин юбилей

Июлдин вацра БАМ-дин 40 йисан юбилей къейд авурла, зи рикIик еке шадвал, дамах акатнай, вучиз лагьайтIа Байкало-Амурский магистраль гьеле туькIуьриз башламишдалди 16 йис амаз Каспийск шегьердин 1-нумрадин технический училище куьтягьай зунни 1958-йисуз комсомолдин путевкадалди Турксибтрансстройдин ракьун рехъ туькIуьриз Китайдин сергьятдал кьван фенай. А сергьятдал за гьатта пограничникрин кIвалера электрикдин эверни тунай, Къазахстандин меркез Алма-Атадани республикадин Гьукуматдин, геологический институтдин цIийи зурба дараматрин эцигунрални кIвалахнай.

Дагъустандай чун, жегьилар, комсомолдин путевкайралди а зарбачи эцигунрал 600 кас рекье гьатнай. А чIавуз и рекьиз "Дуствилин рехъ" ("Дорога дружбы") лугьузвай. Алма-Атада са йисалай зун Къазахстандин С.М.Кирован тIварунихъ галай госуниверситетдиз гьахьнай.

Гьелбетда, къураматдин къумлух чуьллерай Китайдин сергьятдал кьван ракьун рехъ тухун са акьван регьят кар хьаначир. ТIурфанрин хура гьатай китайвияр гагь-гагь чи сергьятдилай и патаз, чи агьалияр абурун патаз акъатай дуьшуьшарни хьанай. Виридалай дурум гузни алакьначир. Катайбурни тIимил хьаначир. Фу-къафун гьафтейралди хкун тавур дуьшуьшарни. Жуван ватандиз хъфин мураддиз элкъвенай. ЯтIани гзафбуру эхнай. Са сеферда недай-хъвадай шейэр авай вагон-туьквен чна кIвалахзавай чкадал атайла, анай зи гъиле "Килька в томатном соусе" кхьенвай консервийрин банка гьатнай. Ам Махачкъаладин консервиярдай заводда акъуднавайди чир хьайила, зун лап багьа савкьат жагьай кьван шад хьанай. А консервиярни за 33 банка маса къачунай.

Университетдин студент хьайи заз рекьин кьисмет гьихьтинди хьанатIа, къени чидач. Яни а рекьяй Китайдиз пассажирар, парар тухузвани, авачни лугьуз жедач. БАМ-дин 40 йисан юбилей къейд авуни, гьелбетда, жуван жегьил вахтар рикIел хкана. Комсомолдин путевкадалди аниз рекье гьатдалди за Хасавюрт районда Османюрт, Баташюрт хуьрерин мукьув ракьунни бетондин муькъуьн эцигунрал электриквиле кIвалахзавай. Низ чидай кьван ракьун рехъ туькIуьриз феначиртIа, зи кьисмет гьихьтинди жедайтIа.

БАМ-дин эцигунар рагъакIидай ва рагъэкъечIдай патарихъай саналди кьиле тухуз башламишнай. Хабаровскдайни Иркутскдай экъечIай эцигунардайбур 1984-йисан 29-сентябрдиз чеб чпел расалмиш хъхьанай. 40 йисан юбилей къейд авунатIани, БАМ-дихъ идалайни еке тарих ава. Сифте кIвалахар анал гьатта 1930-йисара гъиле кьунай. ЯтIани адан тарих партиядин ЦК-ди ва СССР-дин Министррин Советди 1974-йисан 8-июлдиз Байкало-Амурский магистраль туькIуьрунин гьакъиндай 561-нумрадин къарар кьабулай йикъалай инихъ гьисабзава.

Са важиблу кар мадни къейд ийин. Гьакъикъатда лагьайтIа, БАМ-дин эцигунар 2003-йисуз, вичин яргъивилел 15 километр алай Северомуйский тоннель ишлемишиз вахкайла, куьтягь хьайиди я. ТахьайтIа поездар вахтуналди туькIуьрнавай тик хаталу рекьерай гьалуниз мажбур жезвай. БАМ эцигун патал государстводи 17,7 миллиард манат (1991-йисан къиметралди) харжна. Харжна къизилдин, рангунин металлрин, къванцин цIивиндин 1,5 миллион квадратный километрийра экIя хьанвай девлетлу мяденриз мукьва хьунин мураддалди.

Амурдал алай Комсомольск хьтин шегьерар арадал гьайи ракьун рекьин меркез Тындадикай хьана. 1980-йисуз 72 агъзур кас яшамиш хьайи ана къе амайди 36 агъзур агьали я. ЯтIани БАМ-дин эцигунар бада фена садавайни лугьуз жедач. 1980-йисуз и рекьяй 336 миллиард тонно-километр парар дашмишнайтIа, 2013-йисуз абурун кьадар 535 миллиард тонно-километрдив агакьна. Байкало-Амурский магистралдин яргъивилел 4300 километр ала. Иркутский областдин Тайшет шегьердай кьил къачунвай ам Татарский проливдин къерехдив гвай Советский Гавань портунив агакьнава.

Ингье гила 2-БАМ эцигунин зурба проект гъиле кьунва. Гьатта "гимишдин" звено лугьудайди Таксимо-Ладья участокда эцигни авунва. Им 2-БАМ-дин, кьвед лагьай къушаба рекьин зурба эцигунар башламиш хьанва лагьай чIал я. БАМ ва Транссиб цIийикIа туькIуьр хъувун, поездривай кьве патахъни акъваз тавуна гьерекатдай шартIар арадал гъун патал гьукуматди 562 миллиард манат харжда. И кьадардикай 302 миллиард манат Россиядин ракьун рекьин ва 260 миллиард манат федеральный бюджетдай агьваллувилин милли Фондунин такьатар харжда.

Гьеле алай йисуз 2-БАМ туькIуьрун патал 60 миллиард манатдин такьатар харж авун фикирдиз къачунва. Лена-Хани участокда кьве перегон ва Тында-Улак, Улак - ЦIийи Ургал участокра кьве разъезд эцигна ишлемишиз вахкун планламишнава.

РикIел аламатIа, БАМ туькIуьрдайла "Комсомольцы-добровольцы" манийрални кваз "чан" акьалтнай. Александр Бондарь, Иван Варшавский, Анатолий Гусев хьтин зегьметкешар Социализмдин Зегьметдин Игитвилин чIехи тIварцIиз, цIудралди жегьилар орденризни медалриз лайихлу хьанай. Къе абурукай ветеранар хьанва. ЯтIани 33-йисан яшда аваз вич Социализмдин Зегьметдин Игитвилин тIварцIиз лайихлу хьайи Анатолий Гусева БАМ-дин 40 йисан юбилей къейддайла ихьтин келимаяр лагьана: "Эгер Крымдай Аляскадиз рехъ туькIуьрна кIанда лагьайтIа, зун къе гьазур жеда, хурудал комсомолдин значок алкIурна, вилик жергейра акъвазиз".

Йисар къвез акъатда. 2-БАМ туькIуьрайбурун жергейрайни ихьтин кьегьалар пайда жеда. Абурукайни - ветеранар. Гьа чпи туькIуьрай рекьерай сиягьат авуналди, къенин жегьилрини чпин жегьил вахтар рикIел хкида. И кьил, а кьил авачир чи чIехи Ватан югъ-къандавай гуьрчегди, къулайди, девлетлуди, агьалияр агьваллудаказ яшамиш жезвайди хьунал, гьелбетда, рикIин сидкьидай шадвал ва дамахни ийида.

Информациядин жигьетдай хатасузвал хуьн таъминарин

Илимдинни тежрибадин конференция

Нариман ИБРАГЬИМОВ

Малум тирвал, чун информационный сообществода яшамиш жезва. Россияди вичин гьуьндуьрвал, дуьньядин майданда авторитет хкаж хъийизва. И кар себеб яз исятда чи уьлкведин аксина рекье тунвай лап гзаф кьадар чIуру информацияни пайда жезва. Гьа са вахтунда экстремизмдин, терроризмдин тереф хуьзвай информацияни. И кар фикирда кьуна, уьлкведа ва чи республикадани информациядин хатасузвал таъминардай шартIар арадал гъун, кIвалах тешкилун лазим я.

6-августдиз Дагъустандин госуниверситетда "Россиядин регионра экстремизмдинни терроризмдин идеологиядиз информациядин жигьетдай аксивал авуниз талукь тежриба ва месэлаяр" темадай межрегиональный илимдинни тежрибадин конференция кьиле фена. Адан тешкилатчияр РД-дин печатдин ва информациядин министерство, Дагъустандин госуниверситет, гуманитарный технологийрин институт тир. Конференцияда и важиблу месэладихъ галаз алакъалу гьукумдин, къайдаяр хуьдай органрин, учебный заведенийрин, жегьилрин организацийрин, прессадин векилри иштиракна.

ДГУ-дин проректор **Назир АШУРБЕГОВА** конференциядин иштиракчияр тебрикна ва нубатдин и кIватI хьунихъ хъсан нетижаяр хьана кIанзавайди лагьана.

- Месэла лап важиблуди ва кар алайди я, - лагьана ада. - Гьам Россия, гьам Дагъустан ва чи вуз патални. Университетда 20 агъзурдалай виниз жегьилри кIелзава, абурув гьар чкадай жуьребажуьре хабарарни агакьзава, бязи вахтара герексузбурни, жаван кьилер хаталувилик кутазвайбурни. Абур ихьтин нагьакьан гьаларивай хуьн патал чна, илимдин, яшайишдин, психологиядин, сиясатдин хилерикай менфят къачуна, тамам программа арадал гъун ва чIуру информациядиз аксивалдай кIвалах тухун лазим я. Социальный сетар авайдини рикIелай ракъурна виже къведач. США-дин властдин органри социальный сетриз акъатзавай информациядикай гьикI менфят къачузватIа абуру, Украинада кьиле физвай вакъиайриз чпин къиметар гудайла акуна. ГьакI хьайила, чна саналди тир кIвалахралди, серенжемралди чи жегьилар вири рекьерай гъавурдик кутун, абуруз дуьз тербия гун важиблу я.

РД-дин Хатасузвилин Советдин секретарь **Мегьамед БААЧИЛОВА** экстремизмдинни терроризмдин идеологиядиз информациядин жигьетдай аксивал авунин карда алимри, къайдаяр хуьдай ва гьукумдин органрин векилри, журналистри, общественный организацийри чпин къуватар сад авун лазим тирдакай лагьана.

Конференциядин иштиракчияр РД-дин печатдин ва информациядин министр **Азнаур АДЖИЕВАНИ** тебрикна ва гьа са вахтунда ада къейд авуна: - И месэла къе чи обществодин вилик акъвазнава. Идеологиядин кIвалах хъсанар тавунмаз, чи алахъунрихъ агалкьунарни са акьван жедач. Кардин гъавурда авайвиляй Дагъустан Республикадин Кьил Рамазан Абдулатипова и месэладиз еке фикир гузва. Ада чи обществодин вилик чIехи кIвалах акъвазнавайди ва информациядин жигьетдай республикадин хатасузвал хуьнин рекьяй РД-дин Хатасузвилин Советдин секретардин регьбервилик кваз координационный совет тешкилун герек тирдакай лагьана. Федеральный дережадаваз хейлин кIвалахар тамамарнава. Чна гила республикадин дережада талукь тир серенжемар кьабулун ва абур кьилиз акъудун таъминарун герек я. Рамазан Абдулатипова экстремизмдинни терроризмдин идеологиядиз информациядин жигьетдай аксивалдай махсус программа туькIуьрун патал тапшуругъ ганва ва ам чна арадални гъида.

Къенин конференцияда Россиядин хейлин регионрай векилар кIватI хьанва ва чна инал уьлкведа информациядин жигьетдай хатасузвал таъминарунин гьакъиндай веревирдерни ийида, тухузвай тайин кIвалахдикай мисалар гъида. Им чна тухузвай сад лагьай конференция ятIани, абур мадни тешкилда. Чуьнуьхдай кар авач, къе Интернетда экстремизмдин, терроризмдин тереф хуьзвай, гьа и нагьакьан рекьиз жегьилар, жаванар желбзавай материалар гзаф жезва. Гьавиляй чазни абуруз акси идеология герек я.

Мярекатдал алимар, диндин векилар, гьукумдин, къайдаяр хуьдай органрин къуллугъчияр, студентар, юристар рахана. Абурун фикирар, теклифар фикир желбдайбур тир. ДГУ-дин психологиядин ва философиядин факультетдин декан, профессор **Мухтар ЯГЬЯЕВА** лагьайвал, информациядин жигьетдай Россиядин хатасузвал хуьнин доктрина раижнава. Ам уьлкведин гьар са регионди талукьди я ва адан бинедаллаз чи республикадин шартIарихъ галаз кьадайдини туькIуьрна кIанзава. Зун инанмиш я, ам арадал къведа ва и кардик чнани вижевай пай кутада.

РД-дин Кьилин ва Гьукуматдин Администрациядин къенепатан политикадин рекьяй управленидин начальникдин заместитель **Даниил РЯЗАНОВА** "Экстремизмдизни терроризмдиз информациядин жигьетдай аксивал авунин месэлаяр: Россиядин умуми гьалар ва регионрин тежриба" темадай доклад авуна. Алатай йисара Роскомнадзорди тухвай ахтармишунри успатайвал, уьлкведин майданда акъатзавай бязи газетра, журналра, социальный сетра, телеканалра терроризмдин, экстермизмдин тереф хуьзвай материалар чапна. И жигьетдай 23 издание тагькимарна. Экстремиствилин тах квай материалрин сиягь туькIуьрна. Эгер Россиядин изданийриз ахьтин 14 материал акъатнатIа, Кеферпатан Кавказдин округда - 4 ва Дагъустандани - 3. Делилри тестикьарзавайвал, Россияда экстремизм ва терроризм пропаганда ийизвай изданияр ва ксар тIимил жезва. Эгер алатай йисуз экстремиствилин тах квай материалрин бинедаллаз 134 кас жавабдарвилиз чIугунатIа, дустагъда тунатIа, алай йисуз - анжах 40 кас.

Гуманитарный технологийрин институтдин директор **Загьиди МАГЬМУДОВА**, Ставропольский крайдин Черкесск шегьердин муфтийдин советник **Руслан КАМБИЕВА**, Москва шегьердин "Айкубаз" компаниядин маркетингдин рекьяй директор **Николай СМИРНОВА**, РФ-дин Президентдин патав гвай миллетрин алакъайрин рекьяй советдин эксперт **Айказ МИКАЕЛЯНА**, Чечен Республдикадин Общественный палатадин жегьилрин политикадин, физкультурадин ва спортдин рекьяй комиссиядин председатель **Муса ДУНАЕВА** авур докладарни таъсирлубур хьана.

Нурлу гъетер-гъалибчияр

Игит хцин баркаллу рехъ

Гьазурайди -
Земфира БАБАЕВА

АЛИСУЛТАНОВ Султан Къадирбегович - Советрин Армиядин офицер, Ватандин ЧIехи дяведин иштиракчи, 1-Белорусский фронтдин 61-армиядин 547-минометный полкунин батареядин командир, майор, Советрин Союздин Игит.

Султан Алисултанов 1916-йисан 10-июндиз Дагъустандин областдин Къайтагъ-Табасаран округдин Баршамай хуьре лежбердин хизанда дидедиз хьана. Буба фад кечмиш хьайи гадади сифте батраквал авуна. 12 йисан яшда авайла ада жуьреба-жуьре карханайра ва колхозда зегьмет чIугуна. Анжах 19 йиса авайла адаз, 1935-йисуз, сифтегьан мектеб куьтягьдай мумкинвал хьана. Колхозда бригадирвиле кIвалахдай чIавуз ам майишатдин комсомолрин организациядин секретарвиле хкяна. 1938-йисуз Султан Махачкъаладин медтехникумдиз гьахьна. 1939-йисан зулуз Яру Армиядин жергейриз эвер гайи Султана Киевдин ва Одессадин военный округрин 147-стрелковый дивизиядин 600-полкуна къуллугъна.

Гитлеран фашистри чи уьлкведал вегьейла, Султан Алисултанова Украинадин Кировоградский областдин Александрия шегьерда къуллугъзавай. А шегьердал душманди дяве башламишай сифте юкъуз бомбаяр вегьенай. Ам авай частуни, женгер кьиле тухуз, кьулухъди чIугвазвай.

Гьа и четин макъамда дагъвиди Днепропетровск патал кьиле фейи ягъунра лигимвилин сифте тарс къачуна. Гьугъуьнлай ада рикIел хкайвал, са йикъара ам муьжуьдра гьужумдиз фенай.

1941-йисан августдилай сержант Алисултанова Украинадин кьиблепата оборонадин женгера кьегьалвилелди иштиракна. 1942-йисуз тупчидинни минометчикдин пешеяр чирай, младший лейтенантвилин чин къачур ада 1-Белорусский фронтдин 61-армиядин кьушунрик квез 547-минометрин полкунин батареядин командирдин везифаяр тамамарна. Ватан душмандикай азад авунин руьгь акатнавай командирди вичин гъилик квай аскеррихъ галаз санал Кьиблепатан, Кьиблединни РагъакIидай патан, Центральный, 1-Белорусский фронтрик квез фашистар терг авунин женгера кьетIен викIегьвилер къалурна.

Султана команда гузвай пулеметчикрин отделение гьар са куьче азад авун патал какахьай къизгъин женгерик экечIиз, виликди физвай.

1943-йисан ноябрдиз Любичи шегьердин патарив Днепр вацIалай кьулухъди чIугвазвай душманди муькъвер чукIурна. Стрелковый батальондив фашистриз вацIун а пата сенгерар кьадай мумкинвал тагунин буйругъ агакьна. Минометрин полкуниз вацIай экъечIзавай пияда кьушундин аскерар гитлеровчийрин цIукай хуьн буйругънавай. С.Алисултановни капитан Монев кьиле авай батареяйри, пияда аскеррихъ галаз санал вацIалай элячIун, Днепрдин эрчIи пата сенгерар кьун ва чи асул кьушунар вацIай экъечIдалди а сенгерар хуьн таъминарун лазим тир. Фашистри вацIалай элячIзавайбурал тупарайни пулеметрай цIай къурзавай. Ихьтин четин шартIара Алисултановани Монева еке дирибашвал къалурна ва, душмандин гьужумар алудиз, вилик эцигнавай женгинин буйругъ кьилиз акъудун таъминарна.

Ихьтин мисалар гзаф гьиз жеда. ИкI, 1943-1944-йисара 61-армиядин кьушунри Белоруссиядин чилер азад хъийизвай. Абур Полесьедин уьленрай фена, Припять вацIув агакьна. Душманди ина мягькем сенгерар туькIуьрнавай. Чи разведкадиз немсерин 600 чапхунчиди оборона кьунвайди чир хьайила, полкуниз вацIай экъечIна, Калинковичи шегьер азад хъувунин буйругъ атана. Алисултанован батареяди женгинин истемишун кьилиз акъудна. Душмандин оборона кьатIна, Калинковичи шегьер азад хъувуна. Ихьтин кьегьалвал ада Пинск шегьердин патаривни къалурна.

Ригадин патав Султан Алисултанован батареяди Западный Двинадал десант вегьедай мумкинвал гана: душмандал агъзур минадин цIай къурна. Гьуьлуьн пехотадихъ галаз санал Латвиядин меркездиз Алисултановни сифтебурун жергеда аваз гьахьна.

1945-йисан январь тир. Сандомирдин сенгеррал душмандиз кьетIи ягъун кьун патал Советрин Армиядин еке къуватар кIватIнавай. Гьужумдин виридалайни четин сифте йикъара, 12-14-январдиз, 547-минометный полк кардик квай чкада, тежрибалу тупчи тир С.Алисултановаз минометринни тупарин цIай душмандал дуьздаказ агакьдайвал авунин буйругъ ганвай. Адан гуьзчивилик квез чи частари фашистрин тупарин 7 батарея, цIай гузвай 16 чка, пияда кьушундин са рота ва маса къуватар тергна.

Чи аскерар гьужумдиз фена ва са шумуд йикъалай абуру Польшадин меркез Варшава азад хъувуна. Варшавадин патарив немсерин оборона кьатIай минометный полк Кутузован III дережадин ордендиз лайихлу хьана.

61-армия Германиядив агакьна. Командир Султанан гъилик квай батарея Штутгард, Альтдамм шегьерар къачудайла, Одер вацIалай элячIдайла тафаватлу хьана. И вацIалай чи кьушунар элячIдайла, фашистри кьетIен аксивалзавай. Инани дирибаш командирдин батареяди чи кьушунри ядай чкаяр тайинарзавай, бязи дуьшуьшра цIай гьатта чпелни чIугвазвай. Им, гьелбетда, еке кьегьалвал, чандилайни гъил къачун тир.

Султан Алисултанов Игитвилин тIвар гун патал къалурдайла, 547-полкунин командир, полковник П.Иванова кхьенай: "Сад лагьай батареядин командир С.Алисултанова немсерин чапхунчийрихъ галаз кьиле фейи женгера жуьрэтлувал, уьтквемвал, дирибашвал, игитвал къалурна... Одер вацIалай элячIдайла, алакъа тайинариз, цIай чпел къачуз, фашистар алай чкаяр дуьздаказ ягъун таъминарна... Уьтквем офицер С.Алисултанов Советрин Союздин Игитвилин тIвар гуниз лайихлу я". ИкI,1945-йисан 31-майдиз полкуна Султан Къадирбеговичаз Игитвилин тIвар гунин гьакъиндай СССР-дин Верховный Советдин Президиумдин Указ кIелна.

Ватандин вилик дяведа къалурай кьегьалвилерай Султан Алисултанов Яру Гъетрен, Ватандин дяведин I ва II дережайрин, Александр Невскийдин орденриз, цIудралди медалриз лайихлу хьана.

1945-йисалай С.Алисултанова военный къуллугъ Германияда давамарна. 1946-йисан августдилай запасда авай майор хайи ерийриз хтана ва ада ВКП(б)-дин Къайтагъ райкомдин военный отделдин заведующийвиле кIвалахна. 1949-йисуз Краснодардин партшкола акьалтIарна. 1949-1951-йисара ада Къайтагъ райисполкомдин председателвиле, гуьгъуьнлай райкомдин 1-секретарвиле, 1961-йисалай Маджалисда консервиярдай заводдин директорвиле кIвалахна.

1974-йисалай ам Махачкъалада яшамиш жезвай ва "Даггоскомсельхозтехника" объединенида зегьмет чIугвазвай. Пенсиядиз экъечIайла жегьил-жаванар ватанпересвилин руьгьдаллаз тербияламишзавай.

2000-йисуз рагьметдиз фейи ветеран Махачкъалада аскеррин сурара Игитрин аллеяда фаракъатнава.

Къайтагъ райондин Маджалис хуьре Султан Алисултановаз памятник эцигнава, хуьруьн са куьчедизни Игитдин тIвар ганва.

КIанзавайди са багьна тир кьван

Абад АЗАДОВ

ДУЬНЬЯДА ва виликдай Советрин Союздик хьайи бязи республикайра кьиле физвай мусибатдин вакъиаяр акурла, зи рикIел алатай асирдин 80-йисарин эхирар ва 90-йисарин сифте кьилер хквезва. Коммунистрин партиядин ва уьлкведин кьиле акъвазай Михаил Горбачева ва Борис Ельцина Америкадин президентдин, Великобританиядин премьер-министрдин гафуна гьатна, дуьньяда хатасуз гьалар арадал гъизвайди я лугьуз, яракьар тIимиларуник, михьиз барбатI авуник, перестройкадик кьил кутуна, чаз душманар амайди туш, вири уьлквеяр дуствилелди яшамиш хьун лазим я, демократия вилик тухун герек я лугьуз, Советрин Союз, Варшавский договор чукIурна. ГьакI зегьметчи халкьар наразивилерал гьайи маса нагьакьан, агьалияр кIеве твазвай краризни рехъ гана. Ельцин агъа дуьньядиз фена, Горбачев гила гьайифар чIугваз ава. Амма США-ди НАТО-ни, вичин стратегиядин яракьарни хвена, РагъакIидай патан Европадин уьлквеярни вичиз муьтIуьгъарна ва дуьньяда чапхунчивилин сиясатни твазва, ачухдиз лагьайтIа, михьиз агъавалзава, вичиз хуш тушир уьлквейрал бомбайрин, ракетрин хар къурзава, пачагьар къиргмишзава, асмишзава.

Россиядин Федерацияди аслувал, хъуьтуьлвал къалурзамай кьван гагьда США-дини вич амадаг, бязи макъамра гьатта дуст хьизни къалурзавай. Адалай чешне къачуз Европадин уьлквейрини - Германияди, Великобританияди, Францияди, Польшади, Венгрияди, Австрияди... Россиядиз чпин базайра, складра яргъал йисара хвенвай, сур къачунвай верчерин "Бушан кIвачерни", сникерсарни, печениярни ва маса продуктарни, гьатта кацерин, кицIерин емни рекье туна. Россиядай лагьайтIа, кIамай кьван металлар, нафт, газ, тахта-шалман, электроэнергия... тухвана, и кар гилани давамарзава.

Владимир Путина тухузвай камаллу, дурумлу, кьетIи сиясатдин бинедаллаз чи уьлкведи кьил хкажиз, дуьньядин майданда вичин хсуси фикир лугьуз акурла, масабурулай аслувал государстводин интересар хуьн хьтин еридалди эвезайла, США-дин вилик-кьилик квайбур, олигархар, партийрин кьилевайбур, политикар цавуз акъатна, садбур саки пехъи хьана. Кьуд патахъай "Россиядиз вичин чка чира, ам вичин чкадал ацукьара" лугьудай гьараярна. Амма Россиядин Федерацияди са куьнизни килиг тавуна, вичин мулкар, сергьятар хуьзва, садалайни аслу тушир сиясат ян тагана тухузва, уьлкведин къудратлувал артухарзава, оборона мягькемарзава. Ихьтин Россия "чун куь амадагар, дустар я" лугьузвайбуруз гьич хуш хьанач. Абур мад чпин куьгьне, фендигар амалрив эхгечI хъувуна. И карни чаз Украинада арадал гьанвай мусибатдин граждан дяведай аквазва.

Чи халкьдихъ хъсан мисал ава: дуствал гьахълувили мягькемарда. Гьайиф хьи, я США-дихъ, я адан музыкадал кьуьлзавай Европадин уьлквейрихъ гьахълувал хьанач, авач. Абуру Украинадин халкьди сес гана хкягьай президент Янукович гужуналди тахтунай чукурдай бунтуник цIай кутуна ва Турчиновар, Яценюкар, Порошенкояр, Ляшкояр хьтин хаинар вилик кутуна, абуруз власть гъиле кьаз куьмекна ва мадни куьмекзава. Фашистрин, бандеровчийрин аксина чпин ягь-намус, чил, чIал хуьз къарагьай Донбасдин халкьдин тереф хвейи Россияни гьасятда "душмандиз" элкъвена. Аламат я, гьуьлерилай, океанрилай анихъ галай Америкадиз Украинадин фашистрин тереф хуьдай, абуруз яракьралди, пешекарралди, советникралди куьмек гудай ихтияр ава, амма сергьятдин къвалав гвай урус чIалал рахазвай жуван ватандашриз куьмек гудай ихтияр Россиядиз авач. США-диз чIулав гьуьлни, Крымни вичин пацук кутаз кIан хьун тахсиркарвал туш, амма Крымдин халкьди, сад хьана, кьилдин республика малумарун ва Россиядик экечI хъувун тахсиркарвал я. Эгер виликдай тIуб юзурзавайтIа, гила Россиядиз экономикадин санкцияр малумарнава. Садрани ваъ, са шумудра. "Чаз кIандайвал тавуртIа, чна икI ва масакIани ийида" лугьузва абуру. Амма чизвач Россия масад хьанвайди, ам садазни муьтIуьгъ тежедайди.

ЯтIани Евросоюздин лидерриз кIанзавайди са багьна тир кьван, абуруз США-ди "яхъ" лугьун бес хьана. Россиядихъ галаз амадагвилин, дуствилин алакъаяр мягькемарзавай Германиядини, Франциядини, Великобританиядини, Польшадини... чпин сарар экъисна. Лугьудайвал, сарар авачир жанавурни, мекьивал галачир кьуьдни жедач. Урусатдин кьушунрин, Советрин Союздин халкьарин, Яру Армиядин яракьдин, гьахълу, азад гьиссдин къуват акур немсерни, французарни, полякарни, австриявиярни, венгерарни... къенепатай душманар яз амайди я. Ингье, хурук акатнамазди, абуру чпин кIирерни къалурзава: абур Россиядиз акси яз санкцийрин цIийи пакет кардик кутунал рази хьанва. Вучиз? Украинадиз талукь яз Кремлди тухузвай сиясат себеб яз. Гьа са вахтунда Новороссияда вишералди инсанар рекьизвай, хуьрер, шегьерар барбатIзавай Порошенкодин фашистар, "нацгвардиядин" ягьсузвилер пислемишдай жуьрэт абурухъ авач.

Евросоюзди, виликанбурал алава яз (политикриз, карчийриз, са жерге компанийриз талукьарнавай санкцияр) гила Россиядин нафтIадин индустриядиз, финансрин, оборонадин, технологийрин хилеризни санкцияр малумарнава. Европа таъминарзавай газдин хел санкцийрик кутунвач. Евросоюзда авай Россиядин гьамишалугъ векил Владимир Чижова къейд авурвал, и санкцийривай чи уьлкведин экономикадиз са артух зиян гуз жедач. Россиядин экономика гзаф кьадардин имтигьанрай экъечIайди я, гилани экъечIда.

Санкцийрин гьакъиндай РФ-дин Премьер-министрдин заместитель Дмитрий Рогозина икI лагьана: "Россиядин гимияр туькIуьрдай сад авунвай корпорациядал санкцияр илитIдай къарар акъудуни са кардин гьакъиндай шагьидвалзава: чи уьлкведа гимияр расдай хел вилик фин душманриз залан акъваззава". Са жерге банкарални санкцияр эцигун, абур кредитар къачуникай магьрум авун анжах политикадихъ галаз алакъалу я. ЦIуд вацра кьван кисай Гаагадин Международный арбитражный судни гила ахварай аватна. Ада Россияди ЮКОС-дин акционеррив (абурни Ходорковский, Лебедев, уьлкведай катнавай маса тарашчияр я) 50 миллиард доллар вахкунин къарар акъуднава, 2015-йисан 15-январдалди. Прессадин делилралди, ЮКОС-дин вири девлетар анжах 30 миллард доллардиз барабар тир. Путинан ихтибарлу кас Сергей Маркова лагьана: "Им эхиримжи варцара кьиле тухузвай жуьредин хурук кутун я. Авайвал лагьайтIа, им США-ди ва Великобританияди Россиядиз малумарнавай гибридный дяве я. Гаагада авай судни Великобританиядинни США-дин гуьзчивилик ква. Эгер Россия Владимир Путина регьбервал гузвай аслу тушир уьлкве яз амукьайтIа, ада и пулар гудач".

Эхиримжи малуматрай аквазвайвал, Обама Россиядиз акси мадни кIеви санкцияр эцигиз гьазур хьанва. Им чи гьукумдин органра кIвалахзавай са бязи чиновникриз, акционервилин обществойрин, фирмайрин, компанийрин иесийриз хъсан тарс я.

Уяхдиз къаравулда авай стхаяр

ЧЕШНЕЛУ ХИЗАНРИКАЙ

ТахмиразИМАМОВ

Дишегьлидин хиве Аллагьди виридалайни жавабдар ва гьа са вахтунда баркаллу везифа тунва: велед хана, ам кІвачел акьалдарун. Дидедин муьгьуьббат, велед чІехи авун патал ада чІугвазвай зегьмет къейд авунин чарасузвал авач, и кар чаз виридаз малум я. Дишегьлидин уьмуьрда виридалайни бахтлу легьзе адаз велед хьун я. Шадвилин гьиссерив ацІанвай ихьтин легьзеяр Назхалум Гьажиевадихъ вад сеферда хьана. Къайгъудар дидеди абурал лайихлудаказ дамахзава...

Школада чирвилер къачузвай йисара Назхалума хъсандиз кІелунилай гъейри, общественный уьмуьрдани активнидаказ иштиракзавай. Адаз са шумуд сеферда Мегьарамдхуьруьн райондин Гилийрин хуьруьн 8 йисан школадин, райондин комсомолдин комитетдин патай грамотаяр, фольклордин сувариз талукьарна республикадин дережада аваз кьиле фейи конкурсда 1-дережадин диплом гана... Йисар къвез алатна. 1976-йисуз ада вичин кьисмет Дербент райондин Белиж поселокдин агьали Шихрагьим Гьажиевахъ галаз садна. Гьа чІавалай Назхалум Гьажиевади Абас Исрафилован тІварунихъ галай агрофирмадин культурадин кІвалин художественный руководитель яз кІвалахзава. Белиждин жемятдин арада адахъ еке гьуьрмет ава.

Адан уьмуьрдин юлдаш Шихрагьим Нитифовича саки цІуд йисуз почтадин къурулушда зегьмет чІугуна. Эхиримжи 30 йисуз Дербент райондин "Дагестангазсервис" ООО-дин ЛукІварин участокда устІар яз кІвалахзава. Шихрагьим ва Назхалум Гьажиеври кьуд хвани са руш чІехи авуна, уьмуьрдин шегьредал акъудна.

ЧІехи хва Артур 1977-йисуз дидедиз хьана. Дербентдин музыкадин училище акьалтІарайдалай кьулухъ ада гьуьлуьн сергьятрин кьушунра къуллугьна. Гуржистандинни Абхазиядин арада яракьлу чуьруьк кьиле физвай йисара Артураз ана иштиракун кьисмет хьана. Алай вахтунда ада музыкадин Г.Лезгинцеван тІварунихъ галай школада кІвалахзава.

Тимур Белиждин 8-нумрадин СПТУ акьалтІарай 1998-йисуз армиядин жергейриз фена. Псков шегьерда са кьадар вахтунда къуллугъ авурдалай кьулухъ ам "Кеферпад" тІвар алай махсус дестедик кваз Чечнядиз акъатна. Ватандин вилик хиве авай пак буржи намуслувилелди тамамарунай гвардиядин сержант Тимур Гьажиев "ВикІегьвилин" ордендиз ва "Дирибашвиляй" медалдиз лайихлу хьана. 2000-йисуз аскердин диде-бубадин тІварцІел ада къуллугъзавай кьушунрин командованидин патай чухсагъулдин чарни хтанай.

Армиядилай гьуьгъуьниз Тимур РФ-дин оборонадин министерводин Санкт-Петербургда авай военный инженерно-технический университетдик экечІна. Алай вахтунда ада Москвада Генеральный штабда кІвалахзава. 2008-йисуз Тимур Гьажиев "Яракьлу гьерекатрин ветеран", 2011-йисуз "РФ-дин ВС-да 10 йисан девирда намуслувилелди къуллугъ авунай" медалриз лайихлу хьана.

Пуд лагьай хва Эльмура, вичелай чІехи стхадилай чешне къачуна, РФ-дин къенепатан кьушунрин кьилдин бригадада контрактдин бинедаллаз къуллугъзава. ГъвечІи хва Эльдарани стхайрин гелеваз яракьлу кьушунра къуллугъ авунин пеше хкяна. Белиж поселокдин школа-гимназия акьалтІарайдалай кьулухъ Санкт-Петербургда ВИТУдиз гьахьна, анаг хъсан къиметралди акьалтІарна. Университетдин руководстводи Эльдар Гьажиеваз вузда преподаватель яз кІвалахун теклифна. Жегьил пешекар рази хьана. 2013-йисуз ам капитандин чинда аваз Воронеж шегьердин къенепатан кьушунрин кьилин управленидиз рекье туна.

Кьуд стхадихъ авайни авачир вах Эльвиради Дербентда хуьруьн майишатдин техникум акьалтІарна, вичин хизандихъ галаз санал ам фермервилин майишатдал машгъул я.

» Гьажиеврин хизандиз вил вегьейла малум жезвайвал, тек са кІваляй Ватандин къаравулда акъвазнавай са шумуд кьегьал акъатнава

Стхайри-Гьажиеври Ватандин сенгерар хуьнин пеше хкягъун дуьшуьшдин кар туш. Абурун чІехи бубайри Ватандин ЧІехи дяведин йисара Сталинграддин женгера иштиракна. Кьведални хирер хьанай, гуьгъуьнлай абурукай сад Берлиндиз кьван фенай. Шихрагьим Нитифовичани Советрин Армиядин жергейра чешнелудаказ къуллугъна. И кардин гьакъиндай 1971-йисан 10-ноябрдиз ада къуллугъ авур частунай подполковник Проявина Шихрагьиман диде-бубадин тІварцІел рекье хтур чухсагъулдин чарчи шагьидвалзава.

Гьажиеврин хизандиз вил вегьейла малум жезвайвал, тек са кІваляй Ватандин къаравулда акъвазнавай са шумуд кьегьал акъатнава. Абуру намуслувилелди чІехи бубайрин рекьер давамарзава, диде-бубади чпел чІугур зегьмет квадарзавач, абурун умудриз экуь дуьнья къалурзава. Идалай чІехи бахт женни мегер диде-буба патал! Къуй стхайрихъ-Гьажиеврихъ кІвалахдин рекье агалкьунар, чандин сагъвал хьурай.

Шикилра: дидени буба ва стхаяр тир Гьажиевар.

ЧІехи Гъалибвилин 70 йисан вилик

Бубайрин крар - рухвайриз чешне!

МердалиЖАЛИЛОВ

Йисар гзаф алатурдавай чаз ЧІехи Гъалибвилин манаметлеб къвердавай артух ачух жезва. Гуя чун а вахтуниз, чи бубайрин игитвилин крариз къвердавай мукьва жезва.

Къалажухви (Докъузпара район) Гьуьмет Гьайбатович Гьайбатовни ЧІехи Гъалибвилик вичин пай кутур бубайрикай сад я. Адан кьадар-кьисметдикай чаз, и мукьвара мугьманвиле авайла, хва, Къалажухрин юкьван школадин чІаланни литературадин муаллим, хъсан манидар ва хуьруьн общественник **ГЬАЙБАТОВ Ярмет (Абдулазиз) Гьуьметовича** суьгьбетна.

- Зи буба Гьуьмет 1904-йисуз лежбердин хизанда хана, чІехи хьана.

36 йисан яшда аваз, ада 1940-йисуз Ахцегьа кардик кваз хьайи муаллимвилин курсар куьтягьна. А чІавуз адаз педучилище лугьузвай. Бубадикай чи хуьре педучилище куьтягьнавай сад лагьай муаллим ва сифтегьан школадин заведующийни хьана.

Амма и кІвалах яргъалди фенач. Ватандал Гитлеран вагьши чапхунчийри гьужумайла, гъейратлу са касдивайни кьулухъ акъвазиз хьанач. Гьа саягъ зи бубани, вичел, муаллим, школадин заведующийни яз, бронь алайтІани, гуьгьуьллувилелди фронтдиз фена. Ада Кавказ душмандикай хуьдай женгера иштиракна. Ина адал залан хирерни хьана. Гьавиляй 1943-йисан эхирра ам далупатаз ахъай хъувуна. Буба мад хуьруьн школа, саки акІахьнавай колхоздин крар гуьнгуьна хтунив эгечІна. Залан йикъарни йифер, имтигьанар алудиз, кІвалахна. Кьилел бубаяр аламачир аялрин къайгъу чІугуна. Итимар далудихъ галамачир да кьегьалвилелди зегьмет чІугунай", "1941-45-йисарин Ватандин ЧІехи дяведа Германиядал гъалиб хьунай" медалар, 1949-йисуз "Знак Почета" орден, 1951-йисузни Зегьметдин Яру Пайдахдин орден гана.

Бубадихъ гьеле 1944-йисан 23-февралдиз ганвай "Кавказ оборона авунай" медални авай.

Гьайиф, дяведа хьайи хирери, дяведилай гуьгъуьнин йисарин галатун тийижир зегьметди бубадин сагъламвилин гьал тартибдикай хкудна. 1952-йисан 10-декабрдиз ам чавай къакъатна…

ТІебии кар я, бубаярни дидеяр гьамишалугъ яз садавайни хуьз хьайиди туш. Амма чун, веледар (чун пуд хвани кьве руш хьана), абурун ирс хуьн патал алакьдай вири хъсан крар ийиз алахьнава. Пуд хцини муаллимвилин (филологвилин) кьилин образование къачуна. Рушар чІехи хизанрин дидеяр, гила бадеяр я!

Гьайбатоврин сихилда къе ругуд кас анжах са муаллимар ава! Абурулай гъейри ина кьилин образование къачунвай юристарни, инженерарни, техникарни, медикарни хьанва!

» КІанзавайди мад дявейрин залан имтигьанар, магьрумвилер чи чилерал татун я. ЧІехи Россиядин халкьарин дуствал, стхавал а кардин замин я

хуьруьн дишегьлийрик имтигьанрин вилик ажуз тахьунин руьгь кутуна. Ам Ильичан тІварунихъ галай колхоздин парторгни тир. Яшлубуру лугьуз чидайвал, дяведин а четин йисара къалажухвийри, фронтда хьиз, ина, далупатани, кьетІен кьегьалвилер къалурна. Колхоздин майишат акІадарнач, хуьрни хвена, фронтдизни куьмекар гана.

Гьуьмет Гьайбатовичан а девирдин агалкьунар ва алакьунар государстводи фикир тагана тунач. ИкІ адаз 1946-йисуз СССР-дин Верховный Советдин Президиумдин Указралди "1941-45-йисарин Ватандин ЧІехи дяведин девирБубадинни дидедин тІварар хтанвай невейри а чІехи ирс генани адлу ийидайдал шак алач.

КІанзавайди мад дявейрин залан имтигьанар, магьрумвилер чи чилерал татун я. ЧІехи Россиядин халкьарин дуствал, стхавал а кардин замин я.

Бубайрин крар -
Рухвайриз чешне!
Гьамиша хуьда
Намус хьиз вине!
Чи кьакьан яржар
Жедач агъузар.
Квахьрай чилелай
Дертни агьузар!

Шикилда: Гьуьмет Гьайбатов. Архивдай къачур шикил.

Кар алай проектар - уьмуьрдиз

Виликди камар къачуз хьанва

АЧУХ ВЛАСТЬ

Жасмина САИДОВА

“За квез хиве кьан, зун Дагъустанда дагълух чкайра агьалийрин дуланажагъ хъсанарунин, абур патал ана къулай вири шартIар тешкилунин, кIвалахдин чкайралди таъминарунин терефдар я. Эгер чалай и кIвалахар алакьайтIа, инанмиш я, чи дагъларизинсанар хкведа, абур къулай яшайишдихъ къекъвез масанриз куьч жедач. Эгер исятда чна кьунвай рехъ фикирда авайвал давамарайтIа, нетижада чун чи мурадривни агакьда”, - малумарна РД-дин хуьруьн майишатдин ва суьрсетдин министр Баттал БАТТАЛОВА саласа юкъуз “Дагъустан” РИА-дин редакцияда “Ачух власть” проектдин сергьятра аваз кьиле фейи пресс-конференциядал.

Багъманчивал ва малдарвал

Хуьруьн майишат Дагъустандин экономикадин тухунин асул хилерикай сад я. Эхиримжи вахтара и хилен саки вири рекьерай производство вилик фенвайди аквазва. И кардин себебрикай сад, гьелбетда, Дагъустан Республикадин Государстводин “2014-2020-йисара хуьруьн майишат вилик тухун ва хуьруьн майишатдин продукциядин, хаммалдин ва суьрсетдин базарар гуьнгуьна тун” программа уьмуьрдиз кечирмишиз башламишун я лагьайтIа жеда. Идалайни гъейри, РД-дин кар алай “Менфятлу АПК” проект кьилиз акъудуни, гьакIни, гьелбетда, республикадин хуьруьн майишатдин суьрсет гьасилзавайбурун чалишмишвилери Дагъустандин агропромышленный комплекс виниз тир дережадиз хкажун лазим я.

Сифтени-сифте министрди республикадин журналистриз Дагъустандин хуьруьн майишатди уьлкведин дережада кьунвай чкадикай лагьана. ИкI, республикадин куьлуь карч алай гьайванри, вири Россияда авай кьадардив гекъигайла, 20 процент тешкилзава. Республикадал гьакIни уьлкведин уьзуьмлухрин 30 процент майданар гьалтзава.

Министрди малумарайвал, кьиле тухванвай кIвалахдин нетижада алатай йисуз ва алай йисан 6 вацра республикадилай са жерге хилерай виликди камар къачуз хьанва. Хуьруьн майишатдин асул хилерикай сад багъманчивал я. “Багъманчивал - им Дагъустандин гележег я, гьаниз килигна, инанмиш я, и хилез кьетIен фикир гун лазим я”,- къейдна Баттал Вагьидовича.

Ада хабар гайивал, республикадин муниципальный 39 районда багъманчивал вилик тухун патал лазим кIвалахар кьиле тухузва. Пландин бинедаллаз 1100 гектардин майданра багълар кутун лазим я, абурукай 100 гектар багълар фад бегьердал къведай ва булдаказ бегьер гудайбур (интенсивный) жедайвал я. Алай вахтунда 580 гектарда цIийи багълар кутунва, абурукай 30 гектар фад арадал къведай багълар я.

“Эгер багълар кутазвайбуруз гузвай субсидийрин кьадар артухарайтIа, республикада къвердавай гзаф агьалийри и кардиз интерес ийида. Гьайиф хьи, эгер алатай йисуз субсидияр патал 1 миллиард манат чара авунвайтIа, алай йисуз Дагъустан патал анжах 500 миллион манат фикирда кьунва. И месэладай чун Россиядин хуьруьн майишатдин министерстводихъ галазни рахана, фикирзава, алукьзавай йисуз республикада субсидийрин ставка са шумуд сеферда артухарда”, - хабар гана Баттал Батталова.

Ам инанмиш тирвал, гележегда республикадивай неинки жув, гьакIни вири уьлкве майвачивилинни емишчивилин продукциядалди таъминариз жеда.

ЦипицIрин бегьерлувал са гектардай 75 центнердив агакьна, санлай 136 агъзур тонн ракъинин кагьрабаяр кIватI хъувуна. Уьзуьмлухар кутунвай майданар къвердавай артухарун патал мад са кьадар чил чара авунва. Къейд ийин, асул фикир уьзуьмлахар кластерный жуьреда, яни са фура 1-4 тегьенг цунин къайдадиз гузва. Кар алай проектда уьзуьмлухар кутун патал фикирда кьунвай 4141 гектардикай алатнавай гатфарихъ абур 1071 гектарда кутунва.

АПК вилик тухунин важиблу хилерикай сад малдарвал я. Малдарвал вилик тухунин ва и хиле арадал къвезвай хаммалдикай суьрсет гьасилунин крара 19 районди иштиракзава. Алай вахтунда республикада малдарвилин 16 ферма, нек ва як гьялдай 15 цех ва ниси хкуддай 15 цех эцигзава. Къенин йикъан делилралди, малдарвилин 4 ферма эцигунин кIвалахар куьтягьнава, Къизилюрт районда нек гьялдай цехни тамамдаказ эцигнава, ниси хкуддай 4 объект эцигунин кIвалахар авуна саки акьалтIарзава.

Идалайни гъейри, министрди хабар гайивал, агьалийривайни нек кьабулиз ва хуьз жедайвал, 6 тадарак эцигнава, мад 4 тадарак эцигун пландик ква.

“За чи варлу ксариз-карчийриз виридаз лугьузва: гьарда вичин районда, иллаки дагълух чкайра, некIедин продукция кьабулиз, ам гьялиз жедай цехар эцига. Чи некIедин суьрсетдин ери винизди я, ам Белоруссиядай ва я маса регионрай гъизвайдалай неинки гьич са зеррени усал туш, ам абурулай са кьадардин хъсанни я”, - лагьана министрди. Ада гьисабзавайвал, и хиле авай гьалар ниси хкуддай цехар кардик кутуни виле акьадайвал дегишарда. “Чи ниси Россиядин маса регионра тIвар-ван авайди я. Ниси хкудунал машгъул хьун, дугъриданни, хийирлу кар я”, - давамарна ада.

Важиблу месэлайрикай мад сад, министрди къейд авурвал, суьрсет гьасилзавайбуруз субсидияр гунинди я. “Эгер нек гьасилзавайбуруз, чкадилай аслу яз, гьар жуьре коэффицент алай субсидияр чара ийиз хьайитIа, дагълух районрани и кар виликди тухуз жеда”, - алава хъувуна министрди.

Эхиримжи йисара, “къушарин грипп” азар акатун себеб яз, республикадин фабрикайра авай верчерни терг хьана. Дагъустандин 8 районда авай къушчивилин 11 ферма эцигунин кIвалахар кьиле физва. Алай вахтунда Мегьарамдхуьруьн районда эцигнавай АПК “ЭкоПродукт” ООО-дин технологический модулар туькIуьрзава. Йисан эхиримжи йисуз, ноябрь-декабрь варцара, заводди продукция гьазурунин кIвалах башламишда.

Республика патал гележег авай, амма икьван чIавалди са акьван фикир тагузвай хилер балугъчивални прунзчивал я. “Балугъчивилин хиле гьеле гьял тавунвай месэлаяр гзаф ама. Чун федеральный программадик экечIнава ва, умуд кутазва, мукьвал тир гележегда са жерге месэлаяр чавай гьялиз жеда”, - лагьана Баттал Вагьидовича.

Алай вахтунда Дагъустандин гьар жуьре районра эцигнавай балугъар туьретмишдай 8 фермада тадаракралди таъминарунин кIвалахар кьиле тухузва. Гъиле авай йисуз, чна фикирзавайвал, маса гун патал хвена чIехи авунвай балугърин кьадар 60 тонндив агакьарун лазим я. Идалайни гъейри, балугъар туьретмишунал машгъул жез кIанзавайбурун кьадарни къвердавай гзаф жезва.

Дуьгуь гьасилуникай рахайтIа, прунз цазвай майданар республикада йисалай-суз артух жезва. Анжах эхиримжи вахтунда прунз цанвай чилер 4 агъзур гектардин гзаф хьанва ва абуру,санлай къачурла, 13329 гектар тешкилзава. Абурун чIехи пай Къизляр рандал гьалтзава. Дагъустанда прунз гьялдай “НИВА” ОАО заводни эцигнава. “Чи республикада и месэладихъ галаз алакъалу четинвилер хьун лазим туш. Вучиз лагьайтIа, Дагъустандин дуьгуь, тIямдал гьалтайла, гьатта къецепатан са жерге уьлквейрин продукциядин арадани хъсанбурукай сад яз гьисабзава”, - лагьана министрди.

Суалар-жавабар

▪ ***Республикадин хуьруьн майишатдин суьрсет гьасилзавайбур патал асул четинвал арадал гъанвай мал маса гуникай ибарат я. Чкайрал ам кепекрай къачузва, шегьеррин базаррив лагьайтIа, абур агудзавач. И жигьетдай вуч серенжемар кьабулзава?***

- Дугъриданни, месэла тIал алайди я ва чна ам гьялун патал чалишмишвилерни ийизва. ИкI, суьрсет гьасилзавайбуруз мумкинвилер тешкилун патал чна вахт-вахтунда, асул гьисабдай суваррин вилик хуьруьн майишатдин ярмаркаяр тухузва. Ина шегьерэгьлийривай ужуз къиметрай продуктар маса къачуз, ам гьасилзавайбурувай чпин мал багьа къиметдай маса гуз жезва. Кьве терефни рази я. Амма ярмаркаяр хьана алатзава, чаз лагьайтIа, суьрсет гьасилзавайбур ва муьштерияр патал ихьтин майданар датIана жедайвал ийиз кIанзава. Алай вахтунда чна Махачкъаладин администрациядихъ галаз суьрсет гьасилзавайбурувай, мисал яз, ял ядай йикъара чпин машинрай гьатта авуд тавуна продуктар маса гуз жедай майданар тешкилунин гьакъиндай рахунар тухузва. Ихьтин майданар шегьерда гьич тахьайтIа 3-4 хьун лазим я.

▪ ***Шегьердин виридалайни чIехиди тир хуьруьн майишатдин суьрсетдин 2-нумрадин базарда чка гун мумкин тушни?***

- И месэлани чна фикирда кьунва. Шегьердин администрациядихъ галаз тухванвай кIвалахдин нетижада, чаз хиве кьунвайвал, 2-нумрадин базардин са кьадар пай суьрсет гьасилзавабур патал азадда, абурувай ина кьезил шартIаралди маса гуз жеда.

▪ ***Республикадин хипехъанрин вилик эхиримжи йисара акъвазнавай хци месэла лапагрилай тунвай сар ва хъицикьар маса гудай мумкинвал тахьунихъ галаз алакъалу я. Месэла гьялиз жедайвал яни?***

- Им, дугъриданни, еке месэла я. Сар ва хъицикьар кьабулдай лап хъсан завод чахъ авазва - “Адам Интернешнл” ОАО. И мукьвара чун заводдиз мугьманни хьана. Ина авай тадаракар акурла, чун мягьтел хьана амукьна - чахъ вини дережадин, лап хъсан продукция акъудун патал вири мумкинвилер авазва. Амма, и ва я маса себебар аваз, и кар чкадилай юзазвачир. Гила лагьайтIа, чна Туьркиядай ва маса уьлквейрай тир инвесторар желбнава ва, эгер проект кьилиз акъатайтIа, республикадин заводди тамамдаказ кIвалахда ва мукьвал тир вахтунда и месэла гьялна куьтягьда.

▪ ***Куьн республикадин ГУП-рин кIвалахдилай рази яни?***

- Рази туш, вучиз лагьатIа, анжах 20 процент ГУП-рин кIвалах нетижалуди яз гьисабиз жеда. Гьаниз килигна, 2016-йис алукьдалди унитарный вири карханаяр цIийикIа туькIуьр хъийида. И карди чаз инвентаризация ийидай мукинвал гуда, нетижада лагьайтIа, чавай кархана кIватуникай къутармишдай инвесторар желб ийиз жеда.

▪ ***Чавай чун техилдалди таъминариз жезвани?***

- Гьайиф хьи, ваъ. Республикадивай алай вахтунда вич тамамдаказ техилдалди таъминариз жезвач. Къенин юкъуз, квез аквазва, Россиядин аксина бязи маса уьлквейри экономический серенжемар (санкцияр) кьабулзава. Эгер, Аллагьди яргъазрай, вири сергьятар агалайтIа, чна вуч ийида? И кардин гъавурда аваз, эхиримжи йисара чна техил цазвай майданар артухариз эгечIнава. Мисал яз, эгер алай йисуз техил тахминан 116 агъзур гектарда цанвайтIа, алукьзавай йисара майданар кьве сеферда ва мадни гзаф артухарун фикирда ава.

▪ ***Чи республикада дарманар тир хъчар промышленный майданра аваз гьазурун ва маса гун патал гьихьтин мумкинвилер ава? И хел куьне фикирда кьунвачни?***

- Чи дагълара, чи кIвачерик жуьреба-жуьре, тIямлу ва беден, сагъвал патал менфятлу гзаф хъчар экъечIзава. Амма чна абур кваз кьазвач, гьа са вахтунда республикадиз маса регионрайни кваз къвезва дарманар тир хъчар кIватIиз кIанзавайбур. Республикада хъчарин чаяр гьазурунал машгъул анжах са кархана ава - “Престиж-С” ЗАО ва “Тидибдин чай”. И карханадин чаярин тIвар-ван вири уьлкведиз фадлай чкIанва. Вучиз машгъул жедач и кеспидал? И суал за чи агьалийриз гузва. Жедай куьмек гуз чун гьамиша гьазур я.

▪ ***Хуьруьн майишатдин къурулушдиз цIийи кадрияр желб авунин кIвалах гьи гьалда ава?***

- Эхиримжи йисан вахтунда чна министерстводин саки 60 процент кадрияр вини дережадин пешекарвал ва тежриба авай къуллугъчийралди эвезнава. Районра лагьайтIа, и жигьетдай гьалар гьелелиг хъсанзавач. Анра пешедай образование авай къуллугъчияр тIимил ава. Эгер хуьрьун майишатдин хиле чирвилер ва кIвалахдай фикир авай жегьилар аватIа, чна абуруз министерстводихъ галаз алакъалу хьуниз эвер гузва. Буюр, ракъура квекай малуматар. И карда чи сайтдикай менфят къачуз жеда: ***mcxrd.ru. Эл.адрес: mcxrd@mail.ru; 8 (722) 51-19-02***

Кар алай проектар - уьмуьрдиз

Тайин кІвалах тухузва

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Малум тирвал, алай вахтунда республикадин руководстводи чкайрал РД вилик тухунин кар алай проектар кьилиз акъудзавай гьал ахтармишзава ва СМИ-ри халкь гегьеншдаказ, ерилудаказ хабардарни авуна кІанзава. Важиблу и месэладив Ахцегь районда гьикІ эгечІзава?

"Ахцегь район" МР- дин администрацияди районда кар алай проектар уьмуьрдиз кечирмишунин махсус серенжемрин план тестикьарнава. Талукь тир планар туькІуьрун райондин, хуьрерин администрацийризни (СП) теклифнава. Кар алай гьар са проектдай 2014-йисуз тайинарнавай ва кьиле тухузвай серенжемрал акъвазин.

"Экономика "экуьди авун" проект. Эменни-малдин, чилин ва транспортдин налогрин база санлай 180 агъзур манатдин артухарун патал талукь тир малуматар раижзава. Кьилдин ксарин къазанжидилай къвезвай налог (НДФЛ) артухарун патал икьван гагьда гьисаба такьазвай, яни "хъендик" квай мажибар дуьздал акъудзава. ГъвечІи ва юкьван бизнес къайдада твазва. И жигьетдай ведомствойрин уртах комиссиядин кІвалахдин нетижада яшайишдин 305 кІвал БТИ-динни ГНИ-дин учётдиз къачуникди бюджетдиз алава яз 402 агъзур манат, чилин налогар лазим дережадиз хкуникди 312 агъзур манат, гьакІ ЕНВД-дай 920 агъзур манат пул хтун лазим я. Арендадиз вуганвай ва приватизироватнавай мал-девлет дуьз ишлемишунал гуьзчивал тухузва.

"Вилик фидай" чкаяр арадал гъун. Дагъустандиз инвестицияр" проект кьилиз акъудун яз районда парталар цвадай "Дагъви дишегьли" ООО ачухна, ана кІвалахдай 25 чка тешкилнава. Кьилди касдиинвесторди Ахцегьа Самур вацІун кьере 0,7 гектардин майдандал форель балугъар гьасилдай майишат кардик кутазва. Хсуси такьатрихъ ресторан, мугьманханани галай банкетрин чІехи "Самур" комплекс кардик кутунва. Ракьинин батарейрин станцияр эцигун патал Хуьруьга 24 гектардин ва Цуругъа 23,8 гектардин чилер тайинарнава. ЦІийи Усурринни Гъуьгъвезрин хуьрерин сергьятра 100 гектардин уьзуьмлухар ва Ахцегьа "Агъасиеван" СПК -да 10 гектарда емишрин фад бегьердал къведай багъ кутунин кІвалахрив эгечІнава.

"Возрождение Ахтынского района" фонд тешкилнава. Шлакоблокар акъуддай 2 цех кардик ква. Райцентрадин библиотекада кІелдайбурун зал ремонтнава. Карчи М.Мамедован куьмекдалди райондин сергьятдал мугьманар тебрикдай махсус стелла хкажнава. Мебелдин цех патал девирдин истемишунрив кьадай тадаракар маса къачунва. Карчи Н.Гьазалиеван такьатрихъ райцентрада 3 электротрансформатор эцигнава ва икІ мад. Район экономикадинни яшайишдин жигьетдай вилик тухунин карда кьилди инвесторри санлай 500 млн манат пул кутунва. Район газдалди таъминарунин программадиз финансар чара авун ва "Ахцегьрин ГЭС-2" ОАО "РусГидро ОАО" программадик кутун патал чалишмишвилер ийизва. Ахцегьа МФЦ-дин дарамат эцигиз башламишнава.

"Государстводи менфятлудаказ идара авун" проектдай Ахцегь муниципалитетда кадрийрин 10 касдикай ибарат резерв тешкилна (арзаяр 68 жегьилди ганвай, 8 кІвалахрал эцигнава), адакай талукь тир малуматар райондин официальный сайтда гузва. Муниципальный къуллугъчийрин пешекарвилин дережа хкажунин план-график туькІуьрнава. Райадминистрациядин жавабдар работникрин къуллугърин везифайрин инструкцияр тайинарнава. Жемятдихъ галаз карчивилин сих алакъаяр хуьн патал "тади хабар" телефон кардик ква. Хуьрерин администрацийрин (СП) кІвалах хъсанарунин мураддалди абурун арада зегьметдин акъажунар тешкилзава.

"Территория менфятлудаказ вилик тухун. Хатасуз Дагъустан" проектдай. - Хуьруьг Тагьиран тІварунихъ галай ял ядай багъ гуьнгуьниз хкизва; Ахцегьа Къ.Межидован, С.Сулейманан, Ю.Герейханован тІварарихъ галай куьчеяр ремонт авун патал герек кІвалахрин актар гьазурнава; зирзибил кІватІдай майдан хатасуз авунин кІвалахар давамарзава; Ахцегьрин урус къеле реконструкция авунин кІвалахрин сметадин документар туькІуьрзава; "2014-2017-йисара "Ахцегь район" МР-да туризм гегьеншарунин гьакъиндай" махсус программа тестикьарнава; РД-дин Кьил Р.Гь.Абдулатипован тапшуругъдалди ОАО "Махачкала-Газтранс" карханадин спонсорвилин са миллион манат пулдин такъатрихъ Ахцегьрин музейдин вири пенжерар пластикдинбуралди эвезнава ва дарамат чими ийидай къурулуш туькІуьрзава.

Районда ДНД-дин (халкьдин гуьгьуьллубурун дружина) кІвалах активламишна; мектебра чІехи классрин аялрихъ галаз къайдаяр хуьдай органрин къуллугъчийри ачух тарсарни тербиядин суьгьбетар кьиле тухвана; адетдинди тушир исламдин рехъ кьунвай ксар тайинарзава ва абурухъ галаз талукь тир кІвалах кьиле тухузва. Районда "2013-2016-йисара экстремизмдинни терроризмдин вилик пад кьунин кІвалах активламишун" лугьудай комплексный программа кьилиз акъудзава. Районда телефондин сад тир "112" нумрадай ЕДДС-дин (сад тир дежурный диспетчирвилин) къуллугъ тешкилнава. Махсус план-графикдин бинедаллаз наркотикриз ва терроризмдиз акси комиссийрин кІвалах кардик ква.

"Нетижалу агропромышленный комплекс" проектдай. - "Намус" СПК-ди Кочубейдин къишлахрал 1100 квадратный метрдин ятахар ва 1200 квадратный метрдин майдандин малдарвилин комплекс эцигнава. Хсуси такьатрихъ колмукь ва липецк жинсинин 638 къарамал къачуна. Багьманчивал артмишун патал эхиримжи йисара 45 гектардин майданра жегьил багълар кухтунва. Районда йиса кьуд агъзур тонндихъ галаз емишар ва 32 тонндилай гзаф салан майваяр битмишарзава. Четин месэла хуьруьн майишатдин суьрсет муьштерийрив агакьарун тирди аннамишуналди, алай вахтунда малдарвилинни хипехъанвилин ва багьманчивилин суьрсет гьялдай гъвечІи цехар эцигун патал инвесторрихъ галаз рахунар тухузва.

"Инсанвилин капитал" проектдай. Райондин мектебра лезги чІаланни литературадин тарсар гузвай гьал ахтармишна; "лезги тарсарин лап хъсан муаллим" конкурс ва райондин олимпиада кьиле тухвана; урус чІаланни литературадин ачух тарсар ва 11-классрин аялар ЕГЭ-диз гьазурун патал вири мектебра алава тарсар тешкилна; "Гележегдин мектеб" программадай 1-АСОШ компьютеррин цІийи техникадалди тадаракламишна; районда Россиядин халкьарин адетрин культурадин центр яратмишна; РФ-дин халкьдин артистка Рагьимат Гьажиевадин манийрин "Мани лагь, руьгь" тІвар алай ва милли музалатар ядай устадрин фестивалар кьиле тухвана; ЦІийи йисан, Ватан хуьзвайбурун, 8-мартдин, Гъалибвилин йикъан, Сергьятчийрин, Пионеррин, Хизандин йикъарин суварар кьиле тухвана. Яшайишдин шартІар хъсанарунин игьтияж авай дявединни зегьметдин ветеранрин сиягьар туькІуьрна. КьакІарин хуьре 30 чкадин аялрин бахча ачухунин гьакъиндай кІвалахрив эгечІнава. Гатун вахтунда аялриз лагерра къулайдаказ ял ядай ва сагъламвал мягькемардай шартІар яратмишнава.

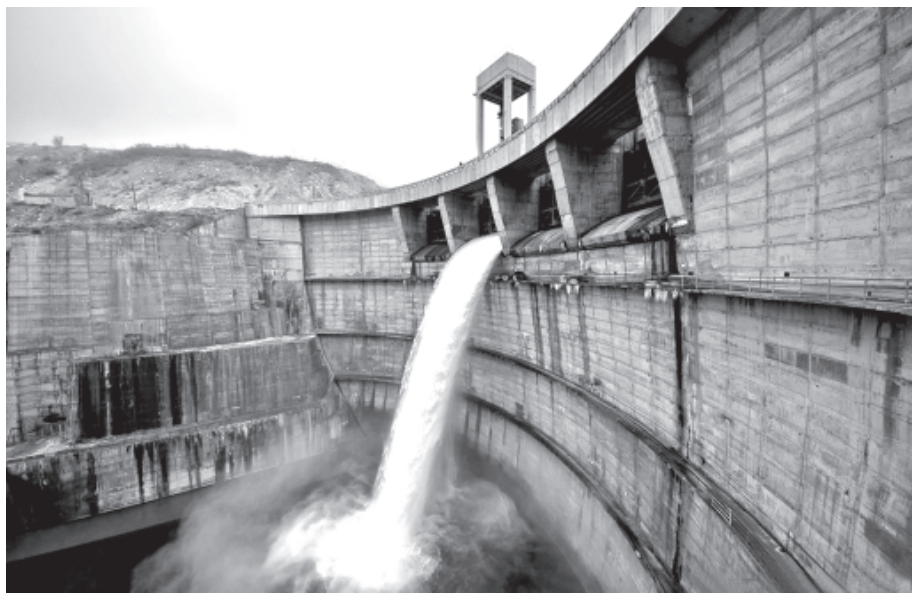

Кьадардилай тІимил хьанва

"РУСГИДРО" ОАО-ДА

Жасмина САИДОВА

АЛАЙ ЙИСАН 6 вацран вахтунда Дагъустандин гидроэлектростанцийри 134,01 миллион кВт/сят электроэнергия гьасилнава.

Им, алатай йисан гьа и вахтунин делилрив гекъигайла, 422,85 миллион кВт/сятинин тІимил кьадар я. Гьа са вахтунда агьалийрив агакьнавай электроэнегияди (рекьера квахьнавайди квачиз) 2 миллиардни 110,71 миллион кВт/сят тешкилзава.

Алатнавай ругуд вацран вахтунда гьасилнавай электроэнергиядин кьадар тІимил хьун Сулак вацІуз атай ятарин кьадар тІимил хьунихъ галаз алакъалу я, гьавурда твазва идарадин пресс-къуллугъдин пешекар Мегьамед Гьамзатова. ВацІун цин тахминан 60 процент дагъда жезвай живерин гьисабдай, амайди лагьатІа марфарин ятарин гьисабдай тешкил жезва. Алатай кьуьд чимиди хьун себеб яз, живерни тІимил къвана, дагъларин кукІварал алай муркІарин майданарни эхиримжи йисара тІимил хьанва. Идалайни гьейри, апрелдилай июндал кьван къвайи марфарин кьадарни и вахтуна хьун лазим тирдалай тІимил хьана.

Авай яд менфятлудаказ ишлемишун, гьасилзавай электроэнергиядин кьадар артухарун, цин гьамбарханаяр ацІурун, гьакІни гидроэлектростанцийрал яд кьенятлудаказ ишлемишун патал "РусГидродин" Дагъустандин филиалдин станцийрал цин майишатдиз талукь махсус план гьазурнава. Ам региондин диспетчервилин управленидини тестикьарнава.

Гидрометеоролгиядин ва чун элкъвена кьунвай тІебиатдал датІана гуьзчивал авунин Федеральный къуллугъдин делилралди, июлдиз Чиркейдин цин гьамбарханадиз са секундда 280-320 кубометр яд атана, гьа са вахтунда, эхиримжи йисара и делил, юкьван гьисабдалди, са секундда 381 кубометрдиз барабар тир.

Сергьятвилер эцигнава

ЧИ КОРР.

РОССЕЛЬХОЗНАДЗОРДИ 2014-йисан 1-августдилай кьулухъ Россиядиз Польшадай саки вири жуьрейрин емишар ва майваяр гъунал къадагъа эцигнава. Абурун жергедай яз: ичер, чуьхверар, жумар, машмашар, пІинияр ва ширван пІинияр, шефтелияр, хутар ва къвакъвар, са шумуд жуьре келемар, таза ва я холодильникра аваз хуьзвай маса емишарни майваяр.

"Польшадай гъизвай суьрсетдал къадагъа эцигун и уьлкведин продукцияди Россиядин сертификациядин истемишунриз жаваб тагунихъ, гьакІни емишрикайни майвайрикай карантиндин гьашаратар, кьилди къачуртІа, РагъакІидай патан Калифорниядин трипс ва РагъэкъечІдай патан плодожорка (квак) жагъунихъ галаз алакъалу я", - малумарна Россельхознадзордин РД-да авай Управленидин руководителдин заместитель Идрис Азиева.

Польшадин набататчивилин суьрсет Россиядиз гьидайла, международный ва Россиядин фитосанитарный истемишунар мукьвал-мукьвал чІуруни къалабулух кутазвайдакай Россельхознадзорди идалай виликни са шумудра малумарнай. ИкІ, анжах 2013-йисуз фитосанитарный документар лазим къайдада гьазурунин истемишунриз жаваб тагай 916 дуьшуьш винел акъатнай. И кар себеб яз алатай йисан ноябрдин вацра Польшадин карантиндин ва набататар хуьнин рекьяй къуллугъдихъ галаз рахунарни кьиле тухванай. А чІавуз Польшадин терефди вичин хивез карантиндин сиягьдик квай парар дуьзди тир фитосанитарный сертификациядалди таъминарунин гьакъиндай алава тир мажбурнамаярни къачунай. ЯтІани, рахунар кьиле тухвайдалай кьулухъ Россиядин терефди ийизвай истемишунриз жаваб тагай мад 513 дуьшуьш малум хьанва, ида лагьайтІа Польшадин терефди кьабулзавай серенжемар бес кьадар нетижалубур тушиردан патахъай шагьидвалзава.

Арадал атун мумкин тир хаталувилер фикирда кьуна, гьакІни карантиндай ва набататар хуьнин рекьяй Международный VII конвенциядин статьядин 1-пунктдал асаслу хьана, Россельхознадзорди 2014-йисан 1-августдилай Россиядиз Польшадай гъизвай набататчивилин продукциядал, гьакІни Россиядиз маса уьлквейрин мулкунилай гъизвай Польшадин набататчивилин продукциядал вахтуналди тир сергьятвилер эцигнава.

Федеральный таможнядин къуллугъдин делилралди, 2013-йисуз Польшадай чи уьлкведиз 300,1 тонн майваяр (249,9 миллион доллардин къимет авай) ва 817,2 агъзур тонн емишарни хвехвер (497 миллион доллардин къимет авай) гъанай. И суьрсетдин чІехи пай ичерал, чуьхверрал ва жумарал гьалтзава (751,5 агъзур тонн). Абурукай Дагъустандив 38,97 тонн ичер агакьна, хабар гузва Россельхознадзордин РД-да авай Управленидин пресс-къуллугъди.

Халкьдин сеняткарвилер

Калукрин машгьур кавалар

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Кетерин (террасайрин) тегьердин дагълух лежбервилихъ, багъманчивилихъ, куьчери хипехъанвилихъ, савдагарвилихъ галаз санал чи баркаллу бубайри халкьдин гьилин тупIун гьар жуьре сентяткарвилерни артмишиз хьайиди малум я. ***“Хиперин бул суьруьяр хуьзвай, чIехи багълар кутазвай лезгияр Къавкъаздин гзаф халкьарилай девлетлу я. Лезги лежберри цайи никIер, тIебиатдин патай зарар ккIун тавуртIа, гьамиша бегьерлу жеда. Зегьметдал гзаф рикI алай лезгияр, гьа чпин кьилел даим жив алай Шалбуз дагъ, Базардуьзи, Шагь дагъ хьиз, такабурлу, жуьрэтлу, неинки мугьмандиз, гьакI вири маса халкьариз гьуьрмет ийиз алакьдай инсанар я”***, - ккьенай 1902-йисуз чи патара хьайи Венгриядин алим ва сиягьатчи Мор Лечиди.

Уста Абдулфетягьа кавал хкатIзава

Кьилди къачуртIа, хипехъанвили чи бубайриз неинки тIуьн-хъунин суьрсет (як, нек, чIем, ниси, къатух...), гьакI кIвалин майишатда чарасуз гам-халичани храдай, литер-япунжияр ийидай, парталар храдай, кIуртар, кавалар цвадай хаммал - сарни хъицикьар гуз хьайиди аннамишайтIа, им халкьдин кьилин пешекарвал тир.

Хипехъанвилихъ галаз алакъалу яз, лезгийриз лап къадим заманайрилай чими кIуртар, кавалар, япунжияр, хилер галачир сун абаяр ийиз чир хьана. ИкI, виликрай чи гьар са хуьре адет тир хипен хъицикьар табагъ авунин ва абурукай кIуртарни кавалар цунин сентяткарвилел

Хам кIириналди гьялзава

къе Ахцегь районда анжах са Калука чан алама. И хуьр гьакI кIарас тIурар, къаб-къажах расдайбуралдини тафаватлу тирди аннамишайтIа, калуквийриз аферин! Дагълух хуьре-кIвале инсандиз чим, къулайвал таъминарзавай, месела, бубайрин яргъи хилер квай кавал (адак мекьи кIвале чими я, гьатта къецел-живедални мекьи хьуникай къурху авачиз ксуз жеда) гьар са кIвалин, гардеробдин безек я. Багьа ва надир савкьат яз, ам пишкешдизни кутугнава.

- Хъицикьар, хамар тIушуниз ва абурукай каваларни гьар жуьре кIуртар цваз чидай ксар Калука, Къутунхъа сад-кьвед аматIани, и пешедал кьил, хизан, бубайрин надир сентяткарвал хуьзвайди са зун я, - гьаятда аскIан дезгедал хъицикь хкатIиз, суьгьбетзава устIарди. Хуьре халкьдин гьилин-тупIун сеняткарвилерал машгъул ксар суракь авурла, Абдулфетягь Абдуселимован патав зун Калукрин хуьруьн кавха (СП-дин кьил) Садикь Салигьова тухвана, танишарна. - Зи рагьметлу буба Самед и рекьяй районда тIвар-ван авай устIар тир. Вичин уьмуьрдин юлдаш, зи диде Теллидихъ галаз абуру чун, 10 аял (ирид хвани пуд руш), гьа и кеспидалди хвена, кIвачел акъулдна, виридаз и пеше чирна. Месела, вил ахъа авурдалай кьулухъ акур и пеше заз гъвечIи чIавалай чида ва 12 йиса аваз бубадиз куьмекиз хьана. И кар зи муькуь стхайризни чида ва за жуван кьве хвани (Муса ва Кьисмет) вердишарнава, герек атай макъамда им абуруз фу я. Пара четин, руг квай кеспи тирвиляй ва къазанмишиз вахтуналди патарихъ фенвайвиляй (Кьисмет Камчаткада ава) абуруз кьил кутаз кIанзавач. УстIар гьа са вахтунда хъицикьар чуьхуьдай, къадгъунна михьдай, тIушунна хкатIдай, цвадай ва, герек атайтIа, рангуник кядай пешекарни хьана кIанзава эхир. Галайгалайвал лагьайтIа, хъицикь сифте са суткада кIарасдин чанда це туна хъуьтуьларзава. Ахпа сиве ракь авай махсус алатдалди - кIириналди ягълуйрикай михьзава, кан акъудзава. Мад са суткада кьелен це турдалай кьулухъ кIур гузва, маса алат экъязава, ракъиник кьурурзава ва махсус палар вегьез, лап хъуьтуьл жедалди

Хилер квачиз раснавай кавал

гьялзава. Тумаж хьиз хьанвай ам дезгедал хкатIна, машинкадал цвазва.

- Ви гьилин шейэриз муьштери ва зегьметдиз кутугай гьакъи кьванни авани? Жузуна за.

- Муьштерияр ава, парабуруз чпин шегьеррин кIвалерани кваз бубайрин яшайишдин надир лишан тир кавалар хьана кIанзава. 60,70 йис яшар тамам хьайи къужайриз лишанлу савкьат яз багъишзава. Заказар кьилиз акъудиз зун агакьзавач, гьакъи - чидач (хъуьрезва). Къиметрикай рахайтIа, хилер квачир жилет 1,5- 2 агъзур манатдай, кIурт 3-5 агъзур манатдай (фасондизни размердиз килигна), кавал 6-8 агъзур манатдай. Са кавалдиз 7-8 хъицикь физва эхир. Кьилел алукIдай еке бармакар са агъзур манатдай гузва. КерпIейрайни (тесекар) кпIуник вегьедай хамарай садавайни пул къачузвач: абур зи патай садакьа я.

Виликрай, жегьил макъамда, за табагъ авунвай гьазур хамарикай са йифиз кIурт цвана, Дербентдин базардал тухузвайтIа, гила алакьзамач. 65 йис жезва кьван, яшари чпикай хабар гузва. Са хъсан кIурт ва я кавал авун патал хамарни гьазурун кваз са гьафте вахт кIанзава...

Бубайрин надир сеняткарвал хуьзвай къанажагълу устIардиз чухсагъул.

Иесияр аваз, иесисуз чилер...

Шагьабудин ШАБАТОВ

“Гьар са кIвалах ийидайла, чIехиди хьана кIанда, чан балаяр”, - лугьудай чаз школада кIелдай чIавуз чи муаллим Бейбалаев Жамалдина. - Эгер гьарма сад вич вичин ихтиярда хьайитIа, чIехидан гафунал амал тийиз, рикIел атай кIвалахриз рехъ гуз къекъвейтIа, ким-киме, адалатсуз, берекатсуз, хатурсуз, гьуьрметсуз жеда”. Гьахълу гафар я.

За гьамиша чкадин телевиденидай гузвай малуматрихъ яб акалзава. Вири чилер маса гузва лугьузвайбур я, амма къачуда лугьудай касни авач.

Малум тирвал, колохзар, совхозар чукIурна, чилер пайи паярна, садбурун жибинар ацIана, масадбурун кьилер тIар хьана. Нетижада чилерихъ иесияр хьана, амма абур ишлемишна менфят къачудайбур авач, иесияр аваз авачирбуруз элкъвенва, гзаф чкаяр къалгъанри, кул-кусри кьунва.

Ишлемишиз кIанзавайбурувайни, агъзур жуьредин себебар аваз, менфят къачуз жезвач.

Гзаф чилер къадирсузрин гъиле гьатна, чилел зегьмет чIугуна, хийир къачуз кIамач, фу недай регьят рекьер жагъурзава.

Бязибуру лугьузва: ваз вуч ава, зи чил зи тIвар алаз амукьрай.

Чиликай илимдал бинеламиш хьана менфят къачун чарасуз я. Кьве йис идалай вилик Мегьарамдхуьре “Алимар майишатра” лишандик кваз Дагъустандин хуьруьн майишатдин илимдинни ахтармишунардай институтдин директор, илимрин доктор, профессор, чи ватанэгьли Надир Гьейбатуллаевич Загьиров кьиле аваз, маса алимарни галаз атана, райондин экономика вилик тухуниз талукьарнавай совещание тухванай. Анал Мегьарамдхуьруьн, гьакI патарив гвай районарни вири шартIар авай, багъманчивал, саларбанвал, магьсулдарвал, уьзуьмчивал, куьнуьчивал, малдарвал вилик тухун, халкьдиз яшайишдин къулай шартIар тешкилун патал мумкинвилер авайбурукай тирди къейднай.

такьатар сад авуна, чпин чилер санал ишлемишайтIа, са вуч ятIани арадал гъиз хьун мумкин я, тахьайтIа, амукьдайди гафар-чIалар я.

Эхиримжи вахтара са бязибуруз чи чилерин бегьерлувал агъуз аватнавайди хьиз аквазва. Гьакъикъатда лагьайтIа, чилер гьа авайвал ама, анжах виликдай хьиз зегьмет чIугвадай ксар амач. Чи девирда галатун тийижиз кIвалахзавайдаз ваъ, и ва я маса шейэр санлай къачуз, масанал хгузвай арачийриз, са азабни акьалт тавуна, хийир гзаф жезва.

Багълар кутур лугьуз гьакьван тагькимарзаватIани, и хелни вилик физвач. Себеб? Бубайри лугьузвайвал, регъв эцигиз башламишдалди, эвелни эвел къведай пад ахтармишун лазим я. Хъсан, кутуна багълар. Атана бегьердал. Вуна емишар низ ва куьн маса гуда?! Емишар, салан майваяр гьялдай карханаяр, заготпунктар, жуван мал маса гудай базардал чка амачирла, вуч авун лазим я. Чара авачир кесибди, са шешел гъуьр къачудай кьве манат кьванни хьурай лагьана, ичер атIана, абур, улакьар кьуна, Кьасумхуьрел гъизва, са килограмм анжах пуд манатдай маса къачузва. Са гьалдин кьванни хийир авачирла, бес инсанри багълар гъиле кьадани? Гьавиляйни чи чилер менфят къачун тийиз амукьзава.

Зун гьамиша, са зегьметни чIугван тийиз, девлетар арадал гъизвай арачийрин амалрал аламат жеда. Ахьтинбуруз советрин девирда “алверчияр” лугьузвайди тир. Жуван тарцелай хьанвай са яшик емишар гваз Дербентдиз фейила, ваз маса гудай чка жагъидач. Кьуд патахъай ящикдин къерехар кьуна, тарашзавайбур - алцурзавайбур къведа, на лугьуди, эхирзаман я. Квез гудач лагьана, кIевиз акъвазна, са пипIел гуз акъвазайтIа, гьасятда полицейскийри вун анлай чукурда. АтIабурув вучиз маса гуз тазва лагьана хабар кьурла, ам ви буржи туш, вуна инал маса гудач лугьуз къурхуяр гуда. Низ арза ийида? Арза авуртIани, вун батIуларда. И мукьвара зун 4 кьватида авай лацу пIинияр гваз фенай.

» Чахъ мус жеда, жуван мал жува гьялна, маса гана, кьил хуьдай мумкинвилер?!

Эгер Дагъустан РФ-да яр-емиш, ципицIар гьасилунал гьалтайла сад лагьай чкадал алайтIа, Мегьарамдхуьруьн район чи республикада кьвед лагьай чкадал алай. Са вахтара 7 агъзур тонн техил гьасилиз, райондин агьалияр ризкьидалди таъминарзавай. Чилерин кьадар артухар тавуна, алай аямдин агротехникадин серенжемрал амал авуналди, мадни хъсан бегьерар къачуз жедайдакай лагьанай, къалурнай алимри.

Советрин девирда са кап алай чилни менфят къачун тавуна тазвайди тушир. Яраб ахьтин вахтар алукь хъийидатIа лугьуз фикирзава за.

Сад-вад кас агьвал квайбуру чпин чилер, цацар алай симералди кIевирна, багълар кутунва. ятIани, абурувайни а чкаяр мал-къарадикай хуьз жезвач. Гьар са хуьре маларин кьадар гзаф хьанва, хуьрера нехирбанар амач. Малар гьакI чеб чпин ихтиярда гьатнава. Абурун иесийриз са къайгъуни авач. Гзаф рахайтIа, “жуван чка кIевира” лугьузва. Жуван хсуси салай архайинвилелди бегьер кIватIиз хъжезмач.

Гзафбурувай чилел са кIвалахни арадал гъиз жезвач. Са шумуд касди, Абурун амалар акурла, маса тагана, за абур хуьруьз хкана къуншидиз гана.

Арачийри шей гьасилзавай зегьметчидинни муьштеридин арада гьахьна, кьве патазни, гьакI виридазни зиян гузва. Абур гьукуматдини, вичел гьалтайтIа, кIвалахдалди таъминарнавайбур яз гьисабзава. Шей арадал гъин тийизвайбур девлетрин иесияр жезва. Рахуникай дад авач. Лезгистандиз къвез, пуд манатдай маса къачуз, Хасавюртдиз, Краснодардиз, Ростовдиз ичер тухузва. Абурувай чи ичералди къазанжияр къачуз жезвайла, чавай абур вучиз чи хийирдиз ишлемишиз жезвач?!

Чкадин туьквенрай маса гузвай мижеяр Дагъустандин кеферпатан районрин заводри гьазурнавайбур я.

Вучиз чи патара ихьтин са завод кьванни амач? Чахъ мус жеда, жуван мал жува гьялна, маса гана, кьил хуьдай мумкинвилер?!

Девирдин татугайвилериз муьтIуьгъ хьана ацукьун дуьз туш. Серенжемар кьабулун чарасуз я. Яраб ихьтин крар Дагъустандин гьукуматдиз аквазвач жал? Хъсан вахтар алукь хъийидайдак умуд кутаз кIанзава. Амма чидач ман...

понедельник, 11 августа

ТВ ДАГЕСТАН РОССИЯ

8.05.8.08 Местное время . Вести Дагестан
8.36-8.41 Местное время. Вести Дагестан
11.30 Местное время. Вести Дагестан
14.30 Местное время. Вести Дагестан
17.45 Местное время. Вести Дагестан
18.20 Литературный ковчег
18.50 Документальный фильм
19.00 Акценты. Аналитическая программа Ильмана Алипулатова
19.35 Местное время . Вести Дагестан

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана. Итоги
07.30 Х/ф «Васек Трубачев и его товарищи»
09.10 «Чистое сердце»
09.25 «Служа Родине»
09.50 «Все грани» с Анвером Багировым
10.25 Х/ф «Маленький купальщик»
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 «Человек и право»
13.55 Проект «Мастер спорта. Шамиль Завуров»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Т/с «Тотализатор»
16.00 Мультфильм
16.30 Время новостей Дагестана
17.00 «Красота 05.ru» в прямом эфире
17.40 Д/ф «От Гюлистана до наших дней»
18.45 Передача на табасаранском языке «Мил»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Х/ф «Собака на сене»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Web-обзор
23.30 Спорт на канале
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Ночной канал
04.00 Х/ф «Древнее царство Лулан»
05.30 Х/ф «Двенадцатая ночь»

ПЕРВЫЙ

5.00 "Доброе утро!"
9.00 Новости.
9.15 "Контрольная закупка". (12+).
9.45 "Жить здорово!" (12+).
10.55 "Модный приговор".
12.00 Новости.
12.20 "Сегодня вечером".
14.05 "Добрый день".
15.00 Новости.
15.20 Т/с "Ясмин".
17.00 "Наедине со всеми".
18.00 Новости.
18.50 "Давай поженимся!"
19.50 "Пусть говорят".
21.00 "Время".
21.30 Т/с "Личная жизнь следователя Савельева".
23.30 Т/с "Викинги". (18+).
1.20 Х/ф "Добро пожаловать в Муспорт".
3.00 Новости.
3.05 Х/ф "Добро пожаловать в Муспорт".
3.25 "В наше время". (12+).
4.20 "Контрольная закупка". (12+).

РОССИЯ 1

5.00 "Утро России".
9.00 "Порт-Артур. Мы вернулись". Фильм 1.
9.55 "О самом главном".
11.00 "Вести".
11.30 "Местное время. Вести - Москва".
11.50 "Вести. Дежурная часть".
12.00 Т/с "Тайны следствия".
13.00 "Особый случай".
14.00 "Вести".
14.30 "Местное время. Вести - Москва".
14.50 "Вести. Дежурная часть".
15.00 "Девчата".
16.00 Т/с "Пока станица спит".
17.00 "Вести".
17.45 "Местное время. Вести - Москва".
18.05 "Вести. Дежурная часть".
18.15 "Прямой эфир".
19.35 "Местное время. Вести - Москва".
20.00 "Вести".
20.50 "Спокойной ночи, малыши!"
21.00 Т/с "Королева бандитов".
0.40 "Аллергия. Реквием по жизни?"
1.55 Х/ф "Двенадцать стульев"
3.20 "Порт-Артур. Мы вернулись". Фильм 1.
4.15 "Комната смеха".

НТВ

6.00 "НТВ утром".
8.10 "Спасатели".
8.35 "До суда".
9.35 Т/с "Возвращение Мухтара".
10.00 "Сегодня".
10.20 Т/с "Возвращение Мухтара".
11.55 "Суд присяжных".
13.00 "Сегодня".
13.20 "Суд присяжных". Окончательный вердикт.
14.30 "Прокурорская проверка".
15.35 "Чрезвычайное происшествие".
16.00 "Сегодня".
16.30 Т/с "Москва. Три вокзала 7".
18.35 "Чрезвычайное происшествие".
19.00 "Сегодня".
19.55 Т/с "Брат за брата".
21.50 Т/с "Ментовские войны".
23.35 "Сегодня. Итоги".
0.00 Т/с "Глухарь. Возвращение".
2.00 "Главная дорога".
2.35 "Дикий мир".
3.20 Т/с "Холм одного дерева".
5.00 Т/с "Три звезды".

ТВЦ

6.00 "Настроение".
8.10 Детектив "Меня это не касается".
10.00 Т/с "Пороки и их поклонники".
11.30 "События".
11.50 Т/с "Пороки и их поклонники".
14.30 "События".
14.50 "Город новостей".
15.10 "Петровка, 38".
15.25 Д/ф "Братья Нетто. История одной разлуки".
16.15 Т/с "Инспектор Линли". (Великобритания).
17.30 "События".
17.50 Т/с "Инспектор Линли". (Великобритания).
18.25 "Право голоса".
19.30 "Город новостей".
19.45 Т/с "Счастливый билет".
21.45 "Петровка, 38".
22.00 "События".
22.30 "Ракетоносцы. Поход за угол". Спецрепортаж.
23.05 "Без обмана". "Вечная свежесть. Реанимация".
0.00 "События. 25-й час".
0.20 "Футбольный центр".
0.45 "Мозговой штурм. Стартапы в России".
1.15 "Петровка, 38".
1.35 Детектив "Вера". (Великобритания).
3.20 Х/ф "Время счастья".
5.25 "Линия защиты".

СТС

6.00 М/ф "Заветная мечта".
6.35 М/с "Пингвиненок Пороро". (6+).
6.55 М/с "Смешарики".
7.30 М/с "Том и Джерри. Детские годы". (6+).
8.00 Осторожно: Дети!
8.30 Т/с "Воронины".
9.00 Т/с "Воронины".
9.30 6 кадров.
9.50 Т/с "Воронины".
11.20 Х/ф "Тор". (США).
13.30 Т/с "Воронины".
14.00 Т/с "Восьмидесятые".
15.00 Шоу Уральских пельменей. Пель и Мень смешат на помощь.
16.00 Шоу Уральских пельменей. Люди в белых зарплатах.
17.00 Т/с "Последний из Магикян".
18.00 Т/с "Кухня".
18.30 Т/с "Воронины".
19.00 Т/с "Воронины".
21.00 Т/с "Кухня".
22.00 Комедия "Джунгли".
23.35 6 кадров.
0.00 6 кадров.
0.30 Большой вопрос.
1.00 6 кадров.
1.45 Комедия "Флаббер-попрыгунчик". (США).
3.30 Триллер "Вселяющие страх". (США - Новая Зеландия).
5.35 Музыка на СТС.

REN TV

5.00 "Следаки".
6.00 "Званый ужин".
7.00 "Информационная программа 112".
7.30 "Смотреть всем!"
8.30 "Новости 24".
9.00 "Военная тайна с Игорем Прокопенко".
11.00 "Документальный спецпроект": "Армагеддон".
12.00 "Информационная программа 112".
12.30 "Новости 24".
13.00 "Званый ужин".
14.00 "Засуди меня".
15.00 "Семейные драмы".
16.00 "Не ври мне!"
17.00 "Не ври мне!"
18.00 "Верное средство".
19.00 "Информационная программа 112".
19.30 "Новости 24".
20.00 "Смотреть всем!"
21.00 Т/с "Боец".
23.00 "Новости 24".
23.30 "Смотреть всем!"
0.30 Х/ф "Закон зайца".
2.30 Т/с "Боец".
4.30 "Следаки".

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.00 "Сейчас".
6.10 "Утро на "5". (6+).
9.30 "Место происшествия".
10.00,12.00,18.30 "Сейчас".
10.30 Боевик "Фанат".
12.30-17.35 Т/с "Морской патруль 2"
19.00-20.00 Т/с "Детективы. Идеальный отец".
20.30-22.35 Т/с "След". "Вечер школьных друзей"
22.00 "Сейчас".
23.20 "Момент истины".
0.15-3.30 Т/с "Детективы. А мне наплевать".
4.00 Боевик "Чтобы выжить".

КУЛЬТУРА

7.00 Канал "Евроньюс".
10.00 "Новости культуры".
10.20 Х/ф "Молодая гвардия"
13.05 Д/ф "Танец воинов племени водаабе".
14.05 "Линия жизни". П. Санаев.
15.00 "Новости культуры".
15.10 Спектакль "На всякого мудреца довольно простоты".
18.05 "Звезды нового поколения". Готье Капюсон.
19.00 "Новости культуры".
19.15 "Острова". В. Теличкина.
19.55 "Восемь вечеров с Вениамином Смеховым". "Я пришел к Вам со стихами... Андрей Вознесенский и Владимир Высоцкий".
20.50 "Спокойной ночи, малыши!"
21.00 "Олег Табаков. В поисках радости. Театральная повесть в пяти вечерах". Вечер 1.
21.40 Д/ф "Сквозь кротовую нору с Морганом Фрименом" (США).
22.30 Д/с "Бабий век". "Рождение психоанализа. Русский след".
23.00 "Новости культуры".
23.20 Д/с "Счастливые люди". "Весна".
0.15 Х/ф "Американская трагедия" ."Приятное общество".
1.25 Д/ф "Сан-Марино. Свободный край в Апеннинах".
1.40 Х/ф "Зовите повитуху. Глава 1"
2.35 П.И. Чайковский. Увертюра-фантазия "Ромео и Джульетта".

ДОМАШНИЙ

6.30 Удачное утро.
7.00 Джейми: Обед за 30 минут.
8.00 Полезное утро.
8.40 М/ф.
9.05 Летний фреш.
9.35 Мелодрама "Розыгрыш".
11.30 По делам несовершеннолетних.
12.30 Спасите нашу семью.
14.15 Т/с "Метод Лавровой".
18.00 Т/с "Она написала убийство". (США).
18.55 Одна за всех.
19.00 Т/с "Не родись красивой".
20.40 Т/с "Доктор Хаус".
0.00 Одна за всех.
0.30 Х/ф "Адмиралъ".
2.25 Т/с "Династия". (США).
3.20 Т/с "Комиссар Рекс". (Австрия - Германия).
5.10 Тайны еды.
5.30 Джейми: обед за 30 минут.

ТВ-3

6.00 М/ф.
9.00 Д/ф "Далеко и еще дальше с М. Кожуховым".
10.00 Параллельный мир.
11.00 Параллельный мир.
11.30 Т/с "Аврора".
12.30 Т/с "Аврора".
13.30 Х-Версии. Другие новости.
14.00 Д/ф "Охотники за привидениями".
14.30 Д/ф "Охотники за привидениями".
15.00 Мистические истории.
16.00 Д/ф "Гадалка".
16.30 Д/ф "Гадалка".
17.00 Д/ф "Гадалка".
17.30 Д/ф "Гадалка".
18.00 Х-Версии. Другие новости.
18.30 Т/с "Пятая стража".
19.30 Т/с "Касл".
20.20 Т/с "Касл".
21.15 Т/с "Секретные материалы".
22.05 Т/с "Секретные материалы".
23.00 Х/ф "Разборка в Маленьком Токио". (США).
0.45 Х-Версии. Другие новости.
1.15 Х/ф "Голливудские менты". (США).

вторник, 12 августа

ТВ ДАГЕСТАН РОССИЯ

8.05-8.08 Местное время. Вести Дагестан
8.36-8.41 Местное время. Вести Дагестан
09.00 Канал национального вещания «Шалбуздаг» (на лезгинском языке)
11.30 Местное время. Вести Дагестан
14.30 Местное время. Вести Дагестан
17.45 Местное время. Вести Дагестан
18.20 Дорожный патруль
18.35 Сохранение национальных языков
19.10 Я раскрываю крылья. Молодежная программа
19.35 Местное время. Вести Дагестан

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.10 Передача на табасаранском языке «Мил»
08.00 Мультфильмы
08.30 Время новостей Дагестана
08.50 Д/ф «От Гюлистана до наших дней»
09.50 Web-обзор
10.20 Х/ф «Кубанские казаки»
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 «Вдохновение»
13.40 Золотая коллекция фильмов о родном крае. Д/ф «Дагестанские миллионы»
14.00 Мультфильм
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Т/с «Тотализатор»
16.05 Мультфильм
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Т/с «Закон Мерфи»
18.25 Мультфильм
18.45 Передача на лакском языке «Аьрщи ва агьлу»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 «Бизнес Дагестана»
20.40 «Разумные слова и реальные дела» Детские лагеря.
21.00 «Время футбола» в прямом эфире
22.00 Д/ф «По заповедным местам Дагестана. Загадка Сары-Кума»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 «Крупным планом»
23.30 Т/с «Оранжевые ерши»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Ночной канал
04.00 Х/ф «Макбет»
06.10 Д/ф «Нянготом»

ПЕРВЫЙ

5.00 "Доброе утро!"
9.00 Новости.
9.15 "Контрольная закупка"
9.45 "Жить здорово!" (12+).
10.55 "Модный приговор".
12.00 Новости.
12.20 Т/с "Личная жизнь следователя Савельева"
14.20 "Добрый день".
15.00 Новости.
15.20 Т/с "Ясмин".
17.00 "Наедине со всеми".
18.00 Новости.
18.50 "Давай поженимся!"
19.50 "Пусть говорят".
21.00 "Время".
21.30 Т/с "Личная жизнь следователя Савельева".
23.30 Т/с "Викинги". (18+).
1.20 Х/ф "Опасный метод".
3.00 Новости.
3.05 Х/ф "Опасный метод".
3.15 "В наше время". (12+).
4.10 "Контрольная закупка"

РОССИЯ 1

5.00 "Утро России".
9.00 "Порт-Артур. Мы вернулись". Фильм 2.
9.55 "О самом главном".
11.00 "Вести".
11.30 "Местное время. Вести - Москва".
11.50 "Вести. Дежурная часть".
12.00 Т/с "Тайны следствия".
13.00 "Особый случай".
14.00 "Вести".
14.30 "Местное время. Вести - Москва".
14.50 "Вести. Дежурная часть".
15.00 "Девчата".
16.00 Т/с "Пока станица спит".
17.00 "Вести".
17.45 "Местное время. Вести - Москва".
18.05 "Вести. Дежурная часть".
18.15 "Прямой эфир".
19.35 "Местное время. Вести - Москва".
20.00 "Вести".
20.50 "Спокойной ночи, малыши!"
21.00 Т/с "Королева бандитов".
0.40 "Черные мифы о Руси. От Ивана Грозного до наших дней".
1.45 Х/ф "Двенадцать стульев"
3.05 "Порт-Артур. Мы вернулись". Фильм 2.
4.00 "Комната смеха".

НТВ

6.00 "НТВ утром".
8.10 "Спасатели".
8.35 "До суда".
9.35 Т/с "Возвращение Мухтара".
10.00 "Сегодня".
10.20 Т/с "Возвращение Мухтара".
11.55 "Суд присяжных".
13.00 "Сегодня".
13.20 "Суд присяжных". Окончательный вердикт.
14.30 "Прокурорская проверка".
15.35 "Чрезвычайное происшествие".
16.00 "Сегодня".
16.30 Т/с "Москва. Три вокзала 7".
18.35 "Чрезвычайное происшествие".
19.00 "Сегодня".
19.45 Т/с "Брат за брата".
21.35 Т/с "Ментовские войны".
22.30 Футбол. Суперкубок УЕФА. "Реал Мадрид" - "Севилья". Прямая трансляция. (6+).
0.40 Т/с "Ментовские войны".
1.40 Т/с "Глухарь. Возвращение".
2.40 "Квартирный вопрос".
3.45 Т/с "Холм одного дерева".
5.15 Т/с "Три звезды".

ТВЦ

6.00 "Настроение".
8.10 Детектив "Квартет Гварнери". (6+).
10.05 Д/ф "Татьяна Доронина. Легенда вопреки".
10.55 "Доктор И..."
11.30 "События".
11.50 Т/с "В поисках капитана Гранта".
14.30 "События".
14.50 "Город новостей".
15.10 "Петровка, 38".
15.25 "Без обмана". "Вечная свежесть. Реанимация".
16.10 Т/с "Инспектор Линли". (Великобритания).
17.30 "События".
17.50 Т/с "Инспектор Линли". (Великобритания).
18.25 "Право голоса".
19.30 "Город новостей".
19.45 Т/с "Счастливый билет"
21.45 "Петровка, 38".
22.00 "События".
22.30 "Осторожно, мошенники!"
23.05 "Без обмана". "Вечная свежесть. Консерванты".
0.00 "События. 25-й час".
0.20 Детектив "Меня это не касается".
2.10 Т/с "Исцеление любовью"
3.10 Д/ф "Адреналин".
4.40 "Ракетоносцы. Поход за угол". Спецрепортаж.
5.20 Т/с "Дикими тропами".

СТС

6.00 М/ф "Лесная хроника".
6.55 М/с "Смешарики".
7.30 М/с "Том и Джерри. Детские годы". (6+).
8.00 Т/с "Воронины".
9.00 Т/с "Воронины".
9.30 6 кадров.
9.55 Т/с "Воронины".
10.25 Т/с "Последний из Магикян".
11.25 Т/с "Восьмидесятые".
11.55 Комедия "Джунгли".
13.30 Т/с "Воронины".
14.00 Т/с "Восьмидесятые".
15.00 Шоу Уральских пельменей. Люди в белых зарплатах.
17.00 Т/с "Последний из Магикян".
18.00 Т/с "Кухня".
18.30 Т/с "Воронины".
19.00 Т/с "Воронины".
21.00 Т/с "Кухня".
22.00 Комедия "Остров везения".
23.35 6 кадров.
0.00 6 кадров.
0.30 Большой вопрос.
1.00 Триллер "Вселяющие страх".
3.05 Т/с "Два короля".
3.30 Боевик "Морпехи".
5.45 Музыка на СТС.

REN TV

5.00 "Следаки".
6.00 "Званый ужин".
7.00 "Информационная программа 112".
7.30 "Смотреть всем!"
8.30 "Новости 24".
9.00 "Территория заблуждений с Игорем Прокопенко".
11.00 "Документальный спецпроект": "Тайны пропавших самолетов".
12.00 "Информационная программа 112".
12.30 "Новости 24".
13.00 "Званый ужин".
14.00 "Засуди меня".
15.00 "Семейные драмы".
16.00 "Не ври мне!"
18.00 "Верное средство".
19.00 "Информационная программа 112".
19.30 "Новости 24".
20.00 "Смотреть всем!"
21.00 Т/с "Боец".
23.00 "Новости 24".
23.30 "Смотреть всем!"
0.30 Х/ф "Перстень наследника династии".
2.30 Т/с "Боец".
4.30 "Следаки".

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.00 "Сейчас".
6.10 "Утро на "5". (6+).
9.30 "Место происшествия".
10.00,12.00,15.30 "Сейчас".
10.30 Драма "Даурия".
14.10-17.15 Х/ф "Взять живым"
18.30 "Сейчас".
19.00-20.00 Т/с "Детективы. Потерянные дни".
20.30-23.10 Т/с "След". "Отличница".
22.00 "Сейчас".
0.00 Мелодрама "Еще раз про любовь".
1.50 Х/ф "Взять живым"

КУЛЬТУРА

6.30 Канал "Евроньюс".
10.00 "Новости культуры".
10.20 Х/ф "Человек с золотой рукой". (США).
12.25 "Уроки рисования с Сергеем Андриякой". "Дыня и виноград".
12.55 Д/с "Великие строения древности". "Собор Святого Павла".
13.45 Х/ф "Американская трагедия" ."Приятное общество".
14.50 Д/ф "Христиан Гюйгенс". (Украина).
15.00 "Новости культуры".
15.10 Спектакль "На дне".
17.55 "Звезды нового поколения". Квартет "Эбен".
19.00 "Новости культуры".
19.15 "Больше, чем любовь". Зиновий Гердт и Татьяна Правдина.
19.55 "Большая семья". Наталья Касаткина и Владимир Василев.
20.50 "Спокойной ночи, малыши!"
21.00 "Олег Табаков. В поисках радости. Театральная повесть в пяти вечерах". Вечер 2.
21.40 Д/ф "Сквозь кротовую нору с Морганом Фрименом" (США).
22.30 Д/с "Бабий век". "Великие "Вертихвостки".
23.00 "Новости культуры".
23.20 Д/с "Счастливые люди". "Лето".
0.15 Х/ф "Американская трагедия" ."Иллюзии".
1.30 "Музыкальный момент".
1.40 Х/ф "Зовите повитуху. Глава 2"

ДОМАШНИЙ

6.30 Удачное утро.
7.00 Джейми: Обед за 30 минут.
7.30 Джейми: Обед за 30 минут.
8.00 Полезное утро.
8.40 М/ф.
9.15 Летний фреш.
9.45 Мелодрама "Моя дочь".
11.30 По делам несовершеннолетних.
12.30 Спасите нашу семью.
14.15 Т/с "Метод Лавровой".
18.00 Т/с "Она написала убийство". (США).
18.55 Одна за всех.
19.00 Т/с "Не родись красивой".
20.40 Т/с "Доктор Хаус".
0.00 Одна за всех.
0.30 Драма "Адмиралъ".
2.25 Т/с "Династия". (США).
3.20 Т/с "Комиссар Рекс".
5.10 Тайны еды.
5.30 Джейми: обед за 30 минут.

ТВ-3

6.00 М/ф.
9.00 Д/ф "Далеко и еще дальше с М. Кожуховым".
10.00 Параллельный мир.
11.00 Параллельный мир.
11.30 Т/с "Аврора".
12.30 Т/с "Аврора".
13.30 Х-Версии. Другие новости.
14.00 Д/ф "Охотники за привидениями".
15.00 Мистические истории.
16.00 Д/ф "Гадалка".
16.30 Д/ф "Гадалка".
17.30 Д/ф "Гадалка".
18.00 Х-Версии. Другие новости.
18.30 Т/с "Пятая стража".
19.30 Т/с "Касл".
20.20 Т/с "Касл".
21.15 Т/с "Секретные материалы".
22.05 Т/с "Секретные материалы".
23.00 Х/ф "Колония". (США).
0.45 Х-Версии. Другие новости.
1.15 Х/ф "Путешествие выпускников". (США).
3.00 Х/ф "Лак для волос".
5.15 Д/ф "10 способов".

среда, 13 августа

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

8.05-8.08 Местное время. Вести Дагестан
8.36-8.41 Местное время. Вести Дагестан
11.30 Местное время. Вести Дагестан .
14.30 Местное время. Вести Дагестан
17.45 Местное время. Вести Дагестан
18.20 Приоритетные проекты. Что сделано?
18.45 Марио Али Дюранд Сутуев. Юбилейный концерт. Часть 1-я
19.35 Местное время. Вести Дагестан

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.10 Передача на лакском языке «Аьрщи ва агьлу»
08.00 Мультфильмы
08.30 Время новостей Дагестана
08.50 Т/с «Закон Мерфи»
10.20 «Крупным планом»
10.50 «Бизнес Дагестана»
11.25 «Время футбола»
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 Д/с «Мир природы»
13.55 Мультфильм
14.10 «Разумные слова и реальные дела» Детские лагеря.
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Т/с «Тотализатор»
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Д/ф «Два орла»
17.45 Передача на чеченском языке «Вайнах»
18.25 Мультфильмы
18.45 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 «На виду»
20.50 «Час размышлений»
21.30 «Все грани» с Анвером Багировым
22.05 Д/ф «Паранг»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 «Аутодафе»
00.00 Д/с «Испанские города XXI века»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Ночной канал
04.00 Х/ф «Великий побег»

ПЕРВЫЙ

5.00 "Доброе утро!"
9.00 Новости.
9.15 "Контрольная закупка".
9.45 "Жить здорово!" (12+).
10.55 "Модный приговор".
12.00 Новости.
12.20 Т/с "Личная жизнь следователя Савельева".
14.20 "Добрый день".
15.00 Новости.
15.20 Т/с "Ясмин".
17.00 "Наедине со всеми".
18.00 Новости.
18.50 "Давай поженимся!"
19.50 "Пусть говорят".
21.00 "Время".
21.30 Т/с "Личная жизнь следователя Савельева".
23.30 Т/с "Викинги". (18+).
1.20 Х/ф "Пока ты спал".
3.00 Новости.
3.05 Х/ф "Пока ты спал".
3.15 "В наше время". (12+).
4.10 "Контрольная закупка".

РОССИЯ 1

5.00 "Утро России".
9.00 "Генерал звездных войн".
9.55 "О самом главном".
11.00 "Вести".
11.30 "Местное время. Вести - Москва".
11.50 "Вести. Дежурная часть".
12.00 Т/с "Тайны следствия".
13.00 "Особый случай".
14.00 "Вести".
14.30 "Местное время. Вести - Москва".
14.50 "Вести. Дежурная часть".
15.00 "Девчата".
16.00 Т/с "Пока станица спит".
17.00 "Вести".
17.45 "Местное время. Вести - Москва".
18.05 "Вести. Дежурная часть".
18.15 "Прямой эфир".
19.35 "Местное время. Вести - Москва".
20.00 "Вести".
20.50 "Спокойной ночи, малыши!"
21.00 Т/с "Королева бандитов".
0.40 "Душа. Путешествие в посмертие".
1.45 Х/ф "Двенадцать стульев"
3.25 "Честный детектив".
4.00 "Комната смеха".

НТВ

6.00 "НТВ утром".
8.10 "Спасатели".
8.35 "До суда".
9.35 Т/с "Возвращение Мухтара".
10.00 "Сегодня".
10.20 Т/с "Возвращение Мухтара".
11.55 "Суд присяжных".
13.00 "Сегодня".
13.20 "Суд присяжных". Окончательный вердикт.
14.30 "Прокурорская проверка".
15.35 "Чрезвычайное происшествие".
16.00 "Сегодня".
16.30 Т/с "Москва. Три вокзала 7".
18.35 "Чрезвычайное происшествие".
19.00 "Сегодня".
19.55 Т/с "Брат за брата".
21.50 Т/с "Ментовские войны".
23.35 "Сегодня. Итоги".
0.00 Т/с "Глухарь. Возвращение".
2.00 "Дачный ответ".
3.05 Т/с "Двое с пистолетами".
5.00 Т/с "Три звезды".

ТВЦ

6.00 "Настроение".
8.15 Х/ф "Подвиг разведчика".
10.05 Д/ф "Изношенное сердце Александра Демьяненко".
10.55 "Доктор И..."
11.30 "События".
11.50 Т/с "В поисках капитана Гранта".
14.30 "События".
14.50 "Город новостей".
15.10 "Петровка, 38".
15.25 "Без обмана". "Вечная свежесть. Консерванты".
16.10 Т/с "Инспектор Линли". (Великобритания).
17.30 "События".
17.50 Т/с "Инспектор Линли". (Великобритания).
18.20 "Право голоса".
19.30 "Город новостей".
19.45 Т/с "Счастливый билет".
21.45 "Петровка, 38".
22.00 "События".
22.30 "Линия защиты".
23.05 "Хроники московского быта. Рюмка от генсека".
0.00 "События. 25-й час".
0.20 Х/ф "Синдром шахматиста".
3.55 "Осторожно, мошенники!"
4.25 Д/ф "Секретный космос".
5.20 Т/с "Дикими тропами". (Австралия).

СТС

6.00 М/ф "Бабушкин зонтик".
6.35 М/с "Пингвиненок Пороро". (6+).
6.55 М/с "Смешарики".
7.30 М/с "Приключения Тома и Джерри". (6+).
8.00 Осторожно: Дети!
8.30 Т/с "Воронины".
9.00 Т/с "Воронины".
9.30 6 кадров.
9.55 Т/с "Воронины".
10.25 Т/с "Последний из Магикян".
11.25 Т/с "Восьмидесятые".
11.55 Комедия "Остров везения".
13.30 6 кадров.
14.00 6 кадров.
14.05 Т/с "Восьмидесятые".
15.05 Шоу Уральских пельменей. Люди в белых зарплатах.

16.05 Шоу Уральских пельменей. Елочка, беги!
17.00 Т/с "Последний из Магикян".
18.00 Т/с "Воронины".
19.00 Т/с "Воронины".
21.00 Т/с "Кухня".
22.00 Комедия "Легок на помине".
23.35 6 кадров.
0.00 6 кадров.
0.30 Большой вопрос.
1.05 Боевик "Морпехи".
3.20 Т/с "Два короля".
3.45 Боевик "Уличный боец. Последняя битва".
5.40 Музыка на СТС.

REN TV

5.00 "Следаки".
6.00 "Званый ужин".
7.00 "Информационная программа 112".
7.30 "Смотреть всем!"
8.30 "Новости 24".
9.00 "Территория заблуждений с Игорем Прокопенко".
11.00 "Документальный спецпроект": "Гибель богов".
12.00 "Информационная программа 112".
12.30 "Новости 24".
13.00 "Званый ужин".
14.00 "Засуди меня".
15.00 "Семейные драмы".
16.00 "Не ври мне!"
18.00 "Верное средство".
19.00 "Информационная программа 112".
19.30 "Новости 24".
20.00 "Смотреть всем!"
20.30 Х/ф "Бой с тенью".
23.00 "Новости 24".
23.30 "Смотреть всем!"
0.30 Х/ф "Бой с тенью".
3.00 Х/ф "Шиза". (Россия - Казахстан - Франция - Германия).
4.40 "Смотреть всем!"

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.00 "Сейчас".
6.10 "Утро на "5". (6+).
9.30 "Место происшествия".
10.00,12.00,15.30 "Сейчас".
12.30-16.00 Детектив "Ошибка резидента".
18.30 "Сейчас".
19.00-20.00 Т/с "Детективы. Баловень судьбы".
20.30 Т/с "След". "Зов большой медведицы".
21.15 Т/с "След". "Приемыш".
22.00 "Сейчас".
22.25 Т/с "След". "Мышеловка".
23.10 Т/с "След". "Три солнца".
0.00 Мелодрама "Время желаний".
1.55 Мелодрама "Еще раз про любовь".
3.20 Драма "Даурия".

КУЛЬТУРА

6.30 Канал "Евроньюс".
10.00 "Новости культуры".
10.20 Х/ф "Странная любовь Марты Айверс".
12.25 "Уроки рисования с Сергеем Андриякой". "Овощи".
12.55 Д/с "Великие строения древности". "Петра".
13.45 Х/ф "Американская трагедия" ."Иллюзии".
15.00 "Новости культуры".
15.10 Спектакль "Идиот".
18.00 "Звезды нового поколения". В. Джиоева.
19.00 "Новости культуры".
19.15 Д/ф "Тайный советник Королева".
19.55 "Вечер Юлия Кима в Доме актера".
20.35 Д/ф "Старый город Гаваны". (Германия).
20.50 "Спокойной ночи, малыши!"
21.00 "Олег Табаков. В поисках радости. Театральная повесть в пяти вечерах". Вечер 3.
21.40 Д/с "Сквозь кротовую нору с Морганом Фрименом". (США).
22.30 Д/с "Бабий век". "Связанные богини".
23.00 "Новости культуры".
23.20 Д/с "Счастливые люди". "Осень".
0.15 Х/ф "Американская трагедия" ."Страсти".
1.30 Концерт "Аранхуэс".
1.55 Х/ф "Зовите повитуху. Глава 2" (Великобритания). (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30 Удачное утро.
7.00 Джейми: Обед за 30 минут.
7.30 Джейми: Обед за 30 минут.
8.00 Полезное утро.
8.40 М/ф.
9.15 Летний фреш.
9.45 Мелодрама "Выйти замуж за капитана".
11.30 По делам несовершеннолетних.
12.30 Спасите нашу семью.
14.15 Т/с "Метод Лавровой".
18.00 Т/с "Она написала убийство". (США).
18.55 Одна за всех.
19.00 Т/с "Не родись красивой".
20.40 Т/с "Доктор Хаус".
0.00 Одна за всех.
0.30 Драма "Адмиралъ".
2.25 Т/с "Династия". (США).
3.20 Т/с "Комиссар Рекс".
5.10 Тайны еды.
5.30 Джейми: обед за 30 минут.

ТВ-3

6.00 М/ф.
9.00 Д/ф "Далеко и еще дальше с М. Кожуховым".
10.00 Параллельный мир.
11.00 Параллельный мир.
11.30 Т/с "Аврора".
13.30 Х-Версии. Другие новости.
14.00 Д/ф "Охотники за привидениями".
15.00 Мистические истории.
16.00 Д/ф "Гадалка".
16.30 Д/ф "Гадалка".
17.00 Д/ф "Гадалка".
17.30 Д/ф "Гадалка".
18.00 Х-Версии. Другие новости.
18.30 Т/с "Пятая стража".
19.30 Т/с "Касл".
21.15 Т/с "Секретные материалы".
23.00 Х/ф "День апокалипсиса". (США).
0.45 Х-Версии. Другие новости.
1.15 Х/ф "Мы - одна команда". (США).
4.00 Х/ф "Путешествие выпускников". (США).
5.45 М/ф.

четверг, 14 августа

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

8.05-8.08 Местное время. Вести Дагестан
8.36-8.41 Местное время. Вести Дагестан
09.00 Канал национального вещания «Маданият»
11.30Местное время. Вести Дагестан.
14.30 Местное время. Вести Дагестан
17.45 Местное время. Вести Дагестан
18.15 Реклама
18.20 Народный поэт. К 100-летию Анвара Аджиева
19.10 Ботлихские события. 15 лет спустя
19.30 Реклама
19.35 Местное время. Вести Дагестан

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана»
08.00 Мультфильмы
08.30 Время новостей Дагестана
08.50 Д/ф «Два орла»
09.45 Передача на чеченском языке «Вайнах»
10.20 «Все грани» с Анвером Багировым
10.50 «Аутодафе»
12.05 «Час размышлений»
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 Д/с «Мир природы»
14.00 Мультфильм
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Т/с «Тотализатор»
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Т/с «Закон Мерфи»
18.45 Передача на аварском языке «Паданги ГIамалги заманги»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 «На виду. Спорт» в прямом эфире
20.45 Мультфильм
21.00 Фильм памяти видного государственного деятеля Дагестана Шахрутдина Шамхалова.
21.45 Д/ф «МФЦ»
21.55 «Природа и общество»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 «Колеса»
23.30 Т/с «Оранжевые ерши»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Ночной канал
04.00 Х/ф «Хищники»
05.35 Х/ф «Осторожно, бабушка!»

ПЕРВЫЙ

5.00 "Доброе утро!"
9.00 Новости.
9.15 "Контрольная закупка".
9.45 "Жить здорово!" (12+).
10.55 "Модный приговор".
12.00 Новости.
12.20 Т/с "Личная жизнь следователя Савельева".
14.20 "Добрый день".
15.00 Новости.
15.20 Т/с "Ясмин".
17.00 "Наедине со всеми".
18.00 Новости.
18.50 "Давай поженимся!"
19.50 "Пусть говорят".
21.00 "Время".
21.30 Т/с "Личная жизнь следователя Савельева".
23.30 Т/с "Викинги". (18+).
1.25 Х/ф "Уолл-Стрит". (18+).
3.00 Новости.
3.05 Х/ф "Уолл-Стрит". (18+).
3.50 "В наше время". (12+).

РОССИЯ 1

5.00 "Утро России".
9.00 "Запрещенная история". Фильм 1.
9.55 "О самом главном".
11.00 "Вести".
11.30 "Местное время. Вести - Москва".
11.50 "Вести. Дежурная часть".
12.00 Т/с "Тайны следствия".
13.00 "Особый случай".
14.00 "Вести".
14.30 "Местное время. Вести - Москва".
14.50 "Вести. Дежурная часть".
15.00 "Девчата".
16.00 Т/с "Пока станица спит".
17.00 "Вести".
17.45 "Местное время. Вести - Москва".
18.05 "Вести. Дежурная часть".
18.15 "Прямой эфир".
19.35 "Местное время. Вести - Москва".
20.00 "Вести".
20.50 "Спокойной ночи, малыши!"
21.00 Т/с "Королева бандитов".
0.40 "Страшный суд".
1.50 Х/ф "Двенадцать стульев"
3.30 "Запрещенная история". Фильм 1.
4.25 "Комната смеха".

НТВ

6.00 "НТВ утром".
8.10 "Спасатели".
8.35 "До суда".
9.35 Т/с "Возвращение Мухтара".
10.00 "Сегодня".
10.20 Т/с "Возвращение Мухтара".
11.55 "Суд присяжных".
13.00 "Сегодня".
13.20 "Суд присяжных". Окончательный вердикт.
14.30 "Прокурорская проверка".
15.35 "Чрезвычайное происшествие".
16.00 "Сегодня".
16.30 Т/с "Москва. Три вокзала 7".
18.35 "Чрезвычайное происшествие".
19.00 "Сегодня".
19.55 Т/с "Брат за брата".
21.50 Т/с "Ментовские войны".
23.35 "Сегодня. Итоги".
0.00 Т/с "Глухарь. Возвращение".
3.00 "Дикий мир".
3.10 Т/с "Двое с пистолетами".
5.00 Т/с "Три звезды".

ТВЦ

6.00 "Настроение".
8.15 Х/ф "Русский сувенир".
10.20 "Тайны нашего кино". "Неуловимые мстители".
10.55 "Доктор И..."
11.30 "События".
11.50 Т/с "В поисках капитана Гранта".
14.30 "События".
14.50 "Город новостей".
15.10 "Петровка, 38".
15.25 "Хроники московского быта. Рюмка от генсека".
16.10 Т/с "Инспектор Линли". (Великобритания).
17.30 "События".
17.50 Т/с "Инспектор Линли". (Великобритания).
18.25 "Право голоса".
19.30 "Город новостей".
19.45 Т/с "Счастливый билет".
21.45 "Петровка, 38".
22.00 "События".
22.30 "Истории спасения".
23.05 Д/ф "Первая мировая. Неожиданные итоги".
0.00 "События. 25-й час".
0.20 Комедия "Ругантино". (Италия).
2.35 Т/с "Исцеление любовью".
3.30 Д/ф "Братья Нетто. История одной разлуки".
4.20 Д/ф "Дело судей".
5.15 Т/с "Дикими тропами". (Австралия).

СТС

6.00 М/ф "Утенок, который не умел играть в футбол".
6.35 М/с "Пингвиненок Пороро". (6+).
6.55 М/с "Смешарики".
7.30 М/с "Приключения Тома и Джерри". (6+).
8.00 Осторожно: Дети!
8.30 Т/с "Воронины".
9.00 Т/с "Воронины".
9.30 6 кадров.
9.55 Т/с "Воронины".
10.25 Т/с "Последний из Магикян".
11.25 Т/с "Восьмидесятые".
11.55 Комедия "Легок на помине".
13.30 Т/с "Воронины".
14.00 6 кадров.
14.05 Т/с "Восьмидесятые".
15.05 Шоу Уральских пельменей. Елочка, беги!
17.00 Т/с "Последний из Магикян".
18.00 Т/с "Воронины".
18.30 Т/с "Воронины".
19.00 Т/с "Воронины".
21.00 Т/с "Кухня".
22.00 Комедия "Шесть дней, семь ночей". (США).
0.00 6 кадров.
0.30 Большой вопрос.
1.05 Боевик "Уличный боец. Последняя битва".
3.00 Триллер "Хранители". (США).

REN TV

5.00 "Следаки".
6.00 "Званый ужин".
7.00 "Информационная программа 112".
7.30 "Смотреть всем!"
8.30 "Новости 24".
9.00 "Вам и не снилось": "Шпионы Его Величества".
12.00 "Информационная программа 112".
12.30 "Новости 24".
13.00 "Званый ужин".
14.00 "Засуди меня".
15.00 "Семейные драмы".
16.00 "Не ври мне!"
17.00 "Не ври мне!"
18.00 "Верное средство".
19.00 "Информационная программа 112".
19.30 "Новости 24".
20.00 "Смотреть всем!"
20.30 Х/ф "Бой с тенью 2: Реванш".
23.00 "Новости 24".
23.30 "Смотреть всем!"
0.30 Х/ф "Бой с тенью 2: Реванш".
3.00 "Чистая работа". (12+).
4.00 Х/ф "Суперменеджер, или Мотыга судьбы".

11.55 Комедия "Легок на помине"

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.00 "Сейчас".
6.10 "Утро на "5". (6+).
9.30 "Место происшествия".
10.00,12.00,15.30 "Сейчас".
10.30 Боевик "Человек в зеленом кимоно".
12.30-20.00 Детектив "Возвращение резидента".
18.30 "Сейчас".
20.30 Т/с "След". "Мертвые дочери".
21.15 Т/с "След". "Двойной клубок".
22.00 "Сейчас".
22.25 Т/с "След". "Труп в багажнике".
23.15 Т/с "След". "А ты такой холодный".
0.00 Драма "Интердевочка".
2.55 Мелодрама "Время желаний".
4.55 Д/ф "Живая история. "Интердевочка. Путешествие во времени".

КУЛЬТУРА

6.30 Канал "Евроньюс".
10.00 "Новости культуры".
10.20 Х/ф "Мой дорогой секретарь". (США).
11.55 Д/ф "Мелодия души. Сергей Слонимский".
12.25 "Уроки рисования с Сергеем Андриякой". "Рыбы".
12.55 Д/ф "Загадки мумии Нефертити". (США).
13.45 Х/ф "Американская трагедия" ."Страсти".
15.00 "Новости культуры".
15.10 Спектакль "Последние".
17.45 Д/ф "Долина реки Орхон. Камни, города, ступы". (Германия).
18.00 "Звезды нового поколения". Е. Кисин.
19.00 "Новости культуры".
19.15 Д/ф "Ирина Мазуркевич. От Мозыря до Парижа".
19.55 Д/ф "Silentium".
20.50 "Спокойной ночи, малыши!"
21.00 "Олег Табаков. В поисках радости. Театральная повесть в пяти вечерах". Вечер 4.
21.40 Д/с "Сквозь кротовую нору с Морганом Фрименом". (США).
22.30 Д/с "Бабий век". "Отчаянные домохозяйки".
23.00 "Новости культуры".
23.20 Д/с "Счастливые люди". "Зима".
0.15 Х/ф "Американская трагедия" ."Суд".
1.30 Н. Метнер. "Романтическая соната".
1.55 Х/ф "Зовите повитуху. Глава 2" (Великобритания). (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30 Удачное утро.
7.00 Джейми: Обед за 30 минут.
7.30 Джейми: Обед за 30 минут.
8.00 Полезное утро.
8.40 М/ф.
9.20 Летний фреш.
9.50 Мелодрама "Вас ожидает гражданка Никанорова".
11.30 По делам несовершеннолетних.
12.30 Спасите нашу семью.
14.15 Т/с "Метод Лавровой".
18.00 Т/с "Она написала убийство". (США).
18.55 Одна за всех.
19.00 Т/с "Не родись красивой".
20.40 Т/с "Доктор Хаус". (США).
0.00 Одна за всех.
0.30 Драма "Адмиралъ".
2.25 Т/с "Династия". (США).
3.20 Т/с "Комиссар Рекс". (Австрия - Германия).
5.10 Тайны еды.
5.30 Джейми: обед за 30 минут.

ТВ-3

6.00 М/ф.
9.00 Д/ф "Далеко и еще дальше с М. Кожуховым".
10.00 Параллельный мир.
11.00 Параллельный мир.
11.30 Т/с "Аврора".
12.30 Т/с "Аврора".
13.30 Х-Версии. Другие новости.
14.00 Д/ф "Охотники за привидениями".
14.30 Д/ф "Охотники за привидениями".
15.00 Мистические истории.
16.00 Д/ф "Гадалка".
16.30 Д/ф "Гадалка".
17.00 Д/ф "Гадалка".
17.30 Д/ф "Гадалка".
18.00 Х-Версии. Другие новости.
18.30 Т/с "Пятая стража".
19.30 Т/с "Касл".
20.20 Т/с "Касл".
21.15 Т/с "Секретные материалы".
23.00 Х/ф "Зловещее предупреждение". (США). (18+).
0.45 Х-Версии. Другие новости.
1.15 Х/ф "День апокалипсиса". (США).
3.00 Х/ф "Мы - одна команда". (США).
5.45 М/ф.

пятница, 15 августа

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

8.05-8.08 Местное время. Вести Дагестан
8.36-8.41 Местное время. Вести Дагестан
11.30 Местное время. Вести Дагестан
14.30 Местное время. Вести Дагестан
17.45 Вести северный Кавказ
18.15 Реклама
18.20 Мир Вашему дому
18.35 Дагестан спортивный
18.50 Камни не молчат
19.15 Дагестанский феномен. Сел. Арчи.
19.30 Реклама
19.35 Местное время. Вести Дагестан

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на аварском языке «Паданги ГIамалги заманги»
07.50 Мультфильм
08.30 Время новостей Дагестана
08.50 Т/с «Закон Мерфи»
10.25 «Колеса»
11.00 «Природа и общество»
11.30 Фильм памяти видного государственного деятеля Дагестана Шахрутдина Шамхалова.
12.15 Д/ф «МФЦ»
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 «Скоро свадьба!»
13.40 Д/с «Мир природы»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Т/с «Тотализатор»
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Т/с «Закон Мерфи»
18.20 «Наши дети»
18.45 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, халкъ гетмес»
19.30 Время новостей Дагестана
19.55 Специальный репортаж
20.10 «Здоровье» в прямом эфире
21.10 Проект Арслана Мурзабековав «За чашкой чая»
21.30 «Все грани» с Анвером Багировым
22.10 Время новостей. Криминал
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Х/ф «Семь нянек»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Ночной канал
04.00 Х/ф «Ниагара»
05.40 Х/ф «Марья искусница»

ПЕРВЫЙ

5.00 "Доброе утро!"
9.00 Новости.
9.15 "Контрольная закупка".
9.45 "Жить здорово!" (12+).
10.55 "Модный приговор".
12.00 Новости.
12.20 Т/с "Личная жизнь следователя Савельева".
14.20 "Добрый день".
15.00 Новости.
15.20 Т/с "Ясмин".
17.00 "Наедине со всеми".
18.00 Новости.
18.50 Телеигра "Поле чудес".
19.50 "Точь-в-точь".
21.00 "Время".
21.30 "Точь-в-точь".
23.20 Д/ф "Сэлинджер". (18+).
1.45 Х/ф "Обратная сторона полуночи". (18+).
4.50 "Контрольная закупка".
5.40 Х/ф "Во бору брусника". (12+).

РОССИЯ 1

5.00 "Утро России".
9.00 "Запрещенная история". Фильм 2.
9.55 "О самом главном".
11.00 "Вести".
11.30 "Местное время. Вести - Москва".
11.50 "Вести. Дежурная часть".
12.00 Т/с "Тайны следствия".
13.00 "Особый случай".
14.00 "Вести".
14.30 "Местное время. Вести - Москва".
14.50 "Вести. Дежурная часть".
15.00 "Девчата".
16.00 Т/с "Пока станица спит".
17.00 "Вести".
17.45 "Местное время. Вести - Москва".
18.05 "Вести. Дежурная часть".
18.15 "Прямой эфир".
19.35 "Местное время. Вести - Москва".
20.00 "Вести".
21.00 Х/ф "Человек-приманка". Фильм 3.
0.35 "Живой звук".
2.35 "Горячая десятка".
3.40 "Запрещенная история". Фильм 2.
4.40 "Комната смеха".

НТВ

6.00 "НТВ утром".
8.10 "Спасатели".
8.35 "До суда".
9.35 Т/с "Возвращение Мухтара".
10.00 "Сегодня".
10.20 Т/с "Возвращение Мухтара".
11.55 "Суд присяжных".
13.00 "Сегодня".
13.20 "Суд присяжных". Окончательный вердикт.
14.30 "Прокурорская проверка".
15.35 "Чрезвычайное происшествие".
16.00 "Сегодня".
16.30 Т/с "Москва. Три вокзала 7".
18.35 "Чрезвычайное происшествие".
19.00 "Сегодня".
19.55 Т/с "Брат за брата".
0.40 Т/с "Глухарь. Возвращение".
2.40 "Дикий мир".
3.15 Т/с "Двое с пистолетами".
5.05 Т/с "Три звезды".

ТВЦ

6.00 "Настроение".
8.20 Х/ф "Тревожный вылет".
10.05 Д/ф "Наталья Крачковская. Слезы за кадром".
10.55 "Доктор И..."
11.30 "События".
11.50 Т/с "В поисках капитана Гранта".
13.20 Д/ф "Список Лапина. Запрещенная эстрада".
14.30 "События".
14.50 "Город новостей".
15.10 "Петровка, 38".
15.25 Д/ф "Первая мировая. Неожиданные итоги"
16.10 Т/с "Инспектор Линли". (Великобритания).
17.30 "События".
17.50 Т/с "Инспектор Линли". (Великобритания).
18.20 "Право голоса".
19.30 "Город новостей".
19.45 Детектив "Сыщик Путилин".
21.45 "Петровка, 38".
22.00 "События".
22.25 Комедия "Дживс и Вустер. Жемчужное ожерелье".
23.30 Х/ф "Райское яблочко".
1.15 "Петровка, 38".
1.30 Т/с "Исцеление любовью".
2.30 Д/ф "Звезды и наркотики".
4.05 "Профессия - вор". Спецрепортаж.
4.45 Т/с "Дикими тропами".

СТС

6.00 М/ф "Терехина тарарайка".
6.35 М/с "Пингвиненок Пороро". (6+).
6.55 М/с "Смешарики".
7.30 М/с "Приключения Тома и Джерри". (6+).
8.00 Осторожно: Дети!
8.30 Т/с "Воронины".
9.00 Т/с "Воронины".
9.30 Т/с "Воронины".
10.00 Т/с "Последний из Магикян".
11.00 Т/с "Восьмидесятые".
11.30 Мелодрама "Госпожа горничная". (США).
13.30 Т/с "Воронины".
14.00 6 кадров.
14.05 Шоу Уральских пельменей. Елочка, беги!
15.05 Шоу Уральских пельменей. Гори оно все... конем!
16.30 Шоу Уральских пельменей. Адам в хорошие руки.
18.30 Т/с "Воронины".
19.00 Шоу Уральских пельменей. Агенты 0,7.
20.30 Шоу Уральских пельменей. Шагом фарш!
22.00 Шоу Уральских пельменей. Грачи пролетели.
23.00 Студенты
0.00 Триллер "Хранители".
3.00 Комедия "Нас приняли!" (США).
4.45 М/ф "Клуб Винкс. Судьба Блум". (Италия).
5.40 Музыка на СТС.

REN TV

5.00 Х/ф "Суперменеджер, или Мотыга судьбы".
5.30 "Следаки".
6.00 "Званый ужин".
7.00 "Информационная программа 112".
7.30 "Смотреть всем!"
8.30 "Новости 24".
9.00 "Вам и не снилось": "Битва с черным драконом".
12.00 "Информационная программа 112".
12.30 "Новости 24".
13.00 "Званый ужин".
14.00 "Засуди меня".
15.00 "Семейные драмы".
16.00 "Не ври мне!"
17.00 "Не ври мне!"
18.00 "Верное средство".
19.00 "Информационная программа 112".
19.30 "Новости 24".
20.00 "Документальный спецпроект": "Бессмертие против смерти".
21.00 "Документальный спецпроект": "Мужчина против женщины".
22.00 "Документальный спецпроект": "Еда против человека".
23.00 "Смотреть всем!"
0.00 Х/ф "Несносные боссы". (США).
1.45 Х/ф "Оружейный барон". (США - Франция).
4.00 Х/ф "Подземелье драконов". (США - Чехия).

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.00 "Сейчас".
6.10 "Момент истины".
7.00 "Утро на "5". (6+).
9.30 "Место происшествия".
10.00,12.00,15.30 "Сейчас"
10.30 Драма "Старшина".
12.30-17.10 Т/с "Батальоны просят огня"
18.30 "Сейчас".
19.00-1.45 Т/с "След". "Смерть на озере".
2.30 Детектив "Ошибка резидента".
4.00 Детектив "Судьба резидента".
5.35 Детектив "Возвращение резидента".
7.05 Детектив "Конец операции "Резидент".

КУЛЬТУРА

6.30 Канал "Евроньюс".
10.00 "Новости культуры".
10.20 Х/ф "Потерянный рай". (Грузия).
11.55 Д/ф "Надежда Казанцева. Парадоксы судьбы". (Россия).
12.25 "Уроки рисования с Сергеем Андриякой". "Лобстер".
12.50 Д/ф "Леди Као - татуированная мумия".
13.45 Х/ф "Американская трагедия" ."Суд".
15.00 "Новости культуры".
15.10 Спектакль "Дядя Ваня".
17.45 "Звезды нового поколения". Катя Буниатишвили.
18.30 Д/с "Нефронтовые заметки".
19.00 "Новости культуры".
19.15 Х/ф "Двенадцатая ночь".
20.45 "Олег Табаков. Театральная повесть в пяти вечерах". Вечер 5.
21.25 Д/ф "Старый Зальцбург". (Германия).
21.40 Спектакль "Трубадур".
23.10 "Новости культуры".
23.30 Спектакль "Трубадур".
0.35 Х/ф "Вратарь".
1.50 Д/ф "Франц Фердинанд". (Украина).
1.55 Х/ф "Зовите повитуху. Глава 2" (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30 Удачное утро.
7.00 Джейми: Обед за 30 минут.
7.30 Джейми: Обед за 30 минут.
8.00 Полезное утро.
8.40 М/ф.
9.10 Комедия "Любимая женщина механика Гаврилова".
10.45 Т/с "Великолепный век". (Турция).
18.00 Т/с "Она написала убийство". (США).
18.55 Одна за всех.
19.00 Т/с "Великолепный век". (Турция).
22.45 Д/ф "Александр Домогаров. Исповедь одинокого мужчины".
23.50 Одна за всех.
0.00 Одна за всех.
0.30 Драма "Адмиралъ".
2.30 Т/с "Династия". (США).
3.25 Т/с "Комиссар Рекс".
5.15 Тайны еды.
5.30 Джейми: обед за 30 минут.

ТВ-3

6.00 М/ф.
9.00 Д/ф "Далеко и еще дальше с М. Кожуховым".
10.00 Параллельный мир.
11.00 Параллельный мир.
11.30 Т/с "Аврора".
13.30 Х-Версии. Другие новости.
14.00 Д/ф "Охотники за привидениями".
15.00 Мистические истории.
16.00 Д/ф "Гадалка".
16.30 Д/ф "Гадалка".
17.00 Д/ф "Гадалка".
17.30 Д/ф "Гадалка".
18.00 Программа Х-Версии. Громкие дела.
19.00 Человек-невидимка.
20.00 Х/ф "Властелин колец: Братство кольца".
23.45 Д/ф Нечисть.
0.45 Европейский покерный тур. (18+).
1.45 Х/ф "Зловещее предупреждение". (США).
3.30 Х/ф "Паладин. Охотник на драконов".
5.30 М/ф.

суббота, 16 августа

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

10.05 Реклама
10.10 «Шарвили»-праздник лезгинского народного эпоса.
10.55 Реклама
11.10Местное время. Вести Дагестан
14.20 Местное время. Вести Дагестан

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, халкъ гетмес»
07.40 Мультфильмы
08.30 Время новостей Дагестана
08.50 «Здоровье»
09.50 Х/ф «Семь нянек»
11.20 О здоровье ребенка в программе «Мой малыш»
12.00 Проект Арслана Мурзабековав «За чашкой чая»
12.20 Х/ф «Белый пудель»
14.20 Вечер памяти, приуроченный к 70-летнему юбилею заслуженного деятеля искусств РФ Рамазана Гаджиева
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 «Круглый стол»
17.45 Золотая коллекция фильмов о родном крае. Д/ф «Дагестанские ритмы»
18.10 «Вдохновение»
18.45 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 «Чистое сердце»
20.10 Проект молодых журналистов «Квадрат»
20.40 «Полифония»
21.55 Просветительская программа «Разумный взгляд»
22.30 Время новостей Дагестана
22.55 Х/ф «музыкальная история»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Ночной канал
04.00 Х/ф «Кактус»
05.40 Х/ф «Белые росы»

ПЕРВЫЙ

6.00 Новости.
6.10 Х/ф "Во бору брусника". (12+).
8.45 М/с "Смешарики".
9.00 "Играй, гармонь любимая!"
9.45 "Слово пастыря".
10.00 Новости.
10.15 "Смак". (12+).
10.55 Д/ф "Валерия. От разлуки до любви". (12+).
12.00 Новости.
12.15 "Идеальный ремонт".
13.15 "Песни для любимых".
15.00 Х/ф "Карнавал".
18.00 Новости.
18.20 "Кто хочет стать миллионером?"
19.25 "Две звезды".
21.00 "Время".
21.30 "Сегодня вечером".
23.10 "КВН". Премьер-лига.
0.45 Х/ф "Любовь и другие лекарства". (18+).
2.50 Х/ф "Исчезающая точка". (18+).
4.45 "В наше время". (12+).

РОССИЯ 1

5.25 Х/ф "Горячий снег".
7.30 "Сельское утро".
8.00 "Вести".
8.15 "Местное время. Вести - Москва".
8.25 "Планета собак".
9.00 "Правила жизни 100-летнего человека".
10.05 "Моя планета" представляет. "Озеро Тургояк". "Колумбия. В поисках счастья".
11.00 "Вести".
11.10 "Местное время. Вести - Москва".
11.20 "Вести. Дежурная часть".
11.55 Х/ф "Любовь без лишних слов".
14.00 "Вести".
14.20 "Местное время. Вести - Москва".
14.30 Х/ф "Любовь без лишних слов".
15.45 "Смеяться разрешается".
17.00 "Субботний вечер".
18.55 "Клетка".
20.00 "Вести".
21.00 Х/ф "Счастливый шанс".
0.50 Х/ф "Золотые небеса".
2.50 Х/ф "Метка". (США).
4.55 "Планета собак".
5.30 "Комната смеха".

НТВ

6.00 Т/с "Порох и дробь".
8.00 "Сегодня".
8.15 Лотерея "Золотой ключ".
8.45 "Их нравы".
9.25 "Готовим с Алексеем Зиминым".
10.00 "Сегодня".
10.20 "Главная дорога".
10.55 "Кулинарный поединок".
12.00 "Квартирный вопрос".
13.00 "Сегодня".
13.25 "Своя игра".
14.10 Х/ф "Двое".
16.00 "Сегодня".
16.15 "Следствие вели".
17.10 Т/с "Улицы разбитых фонарей".
19.00 "Сегодня".
19.55 "Самые громкие русские сенсации".
21.45 "Ты не поверишь!"
22.25 Т/с "Гражданка начальница. Продолжение".
0.20 Жизнь как песня. Стас Пьеха.
1.40 "Остров".
3.05 Т/с "Двое с пистолетами".
5.05 Т/с "Три звезды".

ТВЦ

5.30 "Марш-бросок".
5.55 М/ф: "Каникулы в Простоквашино", "Крокодил Гена", "Сказка о попе и о работнике его Балде".

7.05 Комедия "Свой парень".
8.35 "Православная энциклопедия". (6+).
9.05 Х/ф "Корона Российской империи, или Снова неуловимые".
11.15 "Петровка, 38".
11.30 "События".
11.50 Х/ф "Улица полна неожиданностей".
13.10 Х/ф "Райское яблочко".
14.30 "События".
14.45 Х/ф "Райское яблочко".
15.10 Комедия "Невезучие". (Франция).
17.00 Т/с "Большое зло и мелкие пакости".
21.00 "События".
21.20 Х/ф "Приключения Шерлока Холмса и доктора Ватсона. Сокровища Агры".
0.15 Детектив "Мисс Фишер". (Австралия).
1.15 Д/ф "Владислав Третьяк. Ненавижу проигрывать".
2.15 Т/с "Исцеление любовью".
3.15 "Истории спасения".
3.50 Д/ф "Стихии Москвы. Воздух".
4.35 Д/ф "Черная кровь".

СТС

6.00 М/ф
11.30 Студенты
12.00 Т/с "Воронины".
14.00 Шоу Уральских пельменей. Адам в хорошие руки.
16.00 6 кадров.
16.30 Шоу Уральских пельменей. Шагом фарш!
18.00 Анимац. фильм "Тачки 2". (США).
20.00 Комедия "Смурфики".
21.55 Шоу Уральских пельменей. Грачи пролетели.
22.55 Комедия "Нас приняли!"
0.40 Т/с "Два короля".
1.05 М/ф "Джимми Нейтрон - вундеркинд". (6+).
2.35 М/ф "Клуб Винкс. Судьба Блум".
3.30 М/ф "Клуб Винкс. Месть Трикс". (Италия). (12+).
4.25 М/ф "Клуб Винкс. Битва за Магикс". (Италия). (12+).
5.20 Животный смех.
5.50 Музыка на СТС.

REN TV

5.00 Х/ф "Подземелье драконов". (США - Чехия).
6.00 Т/с "Тульский Токарев".
9.40 "Чистая работа". (12+).
10.30 "Документальный проект": "В поисках леопарда".
11.00 "Смотреть всем!"
12.30 "Новости 24".
13.00 "Военная тайна с Игорем Прокопенко".
15.00 "Территория заблуждений с Игорем Прокопенко".
19.00 Концерт "Собрание сочинений".
22.10 Х/ф "Побег".
0.30 Т/с "Дети Водолея".
4.30 Х/ф "Побег".

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

8.40 М/ф: "Кот Леопольд", "Оранжевое горлышко", "Котенок с улицы Лизюкова".
10.00 "Сейчас".
10.10-17.45 Т/с "След". "Труп в багажнике".
18.30 "Сейчас".
19.00-23.00 Т/с "Бандитский Петербург"
0.00 Боевик "По прозвищу Зверь".
1.40 Драма "Интердевочка".
3.50 Драма "Старшина".
5.15 Т/с "Батальоны просят огня".

КУЛЬТУРА

6.30 Канал "Евроньюс".
10.00 "Обыкновенный концерт с Эдуардом Эфировым".
10.30 Х/ф "Двенадцатая ночь".
11.55 "Больше, чем любовь". Михаил Яншин, Николай Хмелев и Ляля Черная.
12.40 "Большая семья". Микаэлу Таривердиеву посвящается...
13.35 "Пряничный домик". "Я послал тебе бересту".
14.00 Д/с "Школа выживания в мире насекомых". "Как не стать добычей".
14.50 "Красуйся, град Петров!" Зодчий Лео фон Кленце.
15.20 Спектакль "Трубадур".
17.50 "Православие в Японии".
18.35 Эльдар Рязанов. Концерт по заявкам.
20.10 "Острова". Н. Крючков.
20.50 Х/ф "Горожане".
22.15 Д/ф "Новые "Воспоминания о будущем".
23.00 Х/ф "Полуночный ковбой". (США). (18+).
0.50 Д/ф "Поднебесная архитектура".
1.30 М/ф "Сказки старого пианино".
1.55 Д/с "Школа выживания в мире насекомых". "Как не стать добычей".
2.50 Д/ф "Жюль Верн". (Украина).

ДОМАШНИЙ

6.30 Удачное утро.
7.00 Джейми: Обед за 30 минут.
7.30 Джейми: Обед за 30 минут.
8.00 Полезное утро.
8.30 М/ф.
9.10 Х/ф "Неуловимые мстители".
10.40 Т/с "Великолепный век". (Турция).
18.00 Т/с "Она написала убийство". (США).
18.55 Одна за всех.
19.00 Т/с "Великолепный век". (Турция).
22.40 Д/ф "Дмитрий Певцов. Мне осталось жить и верить".
23.45 Одна за всех.
0.00 Одна за всех.
0.30 Мелодрама "Арфа для любимой".
2.15 Х/ф "Истина, любовь, красота". (Индия).
5.30 Джейми: обед за 30 минут.

ТВ-3

6.00 М/ф.
9.30 Школа доктора Комаровского.
10.00 М/ф.
11.00 Х/ф "Шпана и пиратское золото". (США).
13.15 Х/ф "Паладин. Охотник на драконов". (США).
15.15 Х/ф "Властелин колец: Братство кольца". (США).
19.00 Х/ф "Звездные войны. Эпизод 1. Скрытая угроза". (США).
21.45 Х/ф "Космическая одиссея 2010 года". (США).
0.00 Х/ф "Хирокин: Последний воин звездной империи". (США).
2.00 Х/ф "Принц воров". (США).
4.00 Х/ф "Садко".
5.45 М/ф.

РАДИО

ИСЛЕН, 11-АВГУСТ

12.10 «Дагъустан». Хабарар.
12.35 «Хважамжам».

САЛАСА, 12-АВГУСТ

12.10 «Дагъустан». Хабарар.
12.30 "Карчи Дагъустан".

АРБЕ, 13-АВГУСТ

12.10 «Дагъустан». Хабарар.
12.30 «Девирар».

ХЕМИС, 14-АВГУСТ

12.10 «Дагъустан». Хабарар. Газетдин обзор
12.30 «Вахт ва жегьилар».

ЖУЬМЯ, 15-АВГУСТ

12.10 «Дагъустан». Хабарар.
12.30 «Исламдин сес».

КИШ, 16-АВГУСТ

10.43 «Гьафтедин нетижаяр».
10.50 Концерт.

ГЬЯД, 17-АВГУСТ

10.43 «Кард». Аялар патал программа

воскресенье, 17 августа

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

10.20 Вести -Дагестан. События недели. Информационно - аналитическая программа

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»
07.40 Мультфильмы
08.30 Время новостей Дагестана
08.50 Х/ф «Музыкальная история»
10.30 Киножурнал для детей «Хочу все знать»
10.45 Проект молодых журналистов «Квадрат»
11.20 «Полифония»
12.20 Просветительская программа «Разумный взгляд»
12.50 «Наши дети»
13.30 «Красота 05.ru»
14 .10 Х/ф «На семи ветрах»
16.00 Мультфильмы
16.30 «Прогулки по музею»
17.10 Д/ф «Малые народности Северного Кавказа. Кубачи»
17.45 Проект «Мастер спорта. Шамиль Завуров»
18.00 «Скоро свадьба!»
19.00 «Служа Родине»
19.30 Время новостей Дагестана. Итоги
20.00 «7 news»
20.10 Х/ф «100 тысяч»
22.30 «Катализатор»
22.40 Х/ф «Воспитание жестокости у женщин и собак»
01.00 Ночной канал
04.00 Х/ф «Подсолнухи»
05.40 Х/ф «Стряпуха»

ПЕРВЫЙ

6.00 Новости.
6.10 Х/ф "Шальная баба".
8.10 "Служу Отчизне!"
8.40 М/с "Смешарики".
8.55 "Здоровье". (12+).
10.00 Новости.
10.15 "Непутевые заметки".
10.35 "Пока все дома".
11.25 "Фазенда".
12.00 Новости.
12.15 "Идеальный ремонт".
13.15 Д/с "По следам великих русских путешественников".
14.15 "Что? Где? Когда?"
15.20 Д/ф "Среда обитания".
16.20 "Минута славы". (12+).
17.50 "Куб". (12+).
18.55 "Достояние Республики: Расул Гамзатов".
21.00 "Время".
21.30 "Повтори!"
23.45 Х/ф "Роман с камнем".
1.40 Х/ф "В ожидании выдоха". (18+).
4.00 "Контрольная закупка".

РОССИЯ 1

6.00 Х/ф "Мы из джаза".
7.45 "Планета вкусов" с А. Зайцевым.
8.20 "Смехопанорама".
8.50 "Утренняя почта".
9.25 "Свадебный генерал".
10.20 "Местное время. Вести - Москва". Неделя в городе.
11.00 "Вести".
11.10 "Про декор".
12.10 Т/с "Любовь - не картошка".
14.00 "Вести".
14.20 "Местное время. Вести - Москва".
14.30 Т/с "Любовь - не картошка".
20.00 "Вести".
21.00 "Воскресный вечер с Владимиром Соловьевым".
22.50 Х/ф "На всю жизнь".
0.40 Х/ф "Там, где живет любовь"
2.40 "Моя планета" представляет. "Озеро Тургояк". "Колумбия. В поисках счастья".

НТВ

6.00 Т/с "Порох и дробь".
8.00 "Сегодня".
8.15 Лотерея "Русское лото плюс".
8.45 "Их нравы".
9.25 "Едим дома".
10.00 "Сегодня".
10.20 "Чудо техники".
10.55 "Кремлевские жены".
12.00 "Дачный ответ".
13.00 "Сегодня".
13.20 Чемпионат России по футболу 2014/2015 ЦСКА - "Спартак".
15.30 "Бывает же такое!"
16.00 "Сегодня".
16.15 "Следствие вели".
17.10 Т/с "Улицы разбитых фонарей".
19.00 "Сегодня".
19.55 Т/с "Мент в законе 8"
23.50 "Враги народа".
0.45 "Дело темное".
1.35 "Остров".
3.05 Т/с "Двое с пистолетами".
5.05 Т/с "Три звезды".

ТВЦ

5.25 Х/ф "Корона Российской империи, или Снова неуловимые".
7.35 "Фактор жизни". (6+).
8.05 Х/ф "Материнский инстинкт".
10.05 "Барышня и кулинар". (6+).
10.35 Д/ф "Владимир Этуш. Меня спасла любовь".
11.30 "События".
11.45 Х/ф "Выстрел в тумане".
13.25 "Смех с доставкой на дом".
14.00 "Приглашает Б. Ноткин". Э. Радзюкевич.
14.30 "События".
14.50 Фильм-концерт "Задорнов больше чем Задорнов".
16.20 Х/ф "Страшная красавица".
18.15 Х/ф "Первая попытка".
21.00 "События".
21.20 Х/ф "Первая попытка".
22.25 Детектив "Вера". (Великобритания).
0.15 Комедия "Невезучие".
2.05 Д/ф "Гражданская война. Забытые сражения".
3.40 Д/ф "Боль".
5.20 Т/с "Дикими тропами".

СТС

6.00 М/ф "Приключения пингвиненка Лоло".
8.05 М/с "Макс Стил". (12+).
8.30 М/с "Флиппер и Лопака". (6+).
9.00 М/с "Том и Джерри".
9.15 М/ф "Скуби Ду и лохнесское чудовище".
10.40 М/ф "Скуби Ду и король гоблинов". (США).
12.00 Успеть за 24 часа.
13.00 Шоу Уральских пельменей. Агенты 0,7.
14.30 Шоу Уральских пельменей. Гори оно все... конем!
16.00 6 кадров.
16.30 Шоу Уральских пельменей. Грачи пролетели
17.30 Комедия "Смурфики".
19.25 Шоу Уральских пельменей. Грачи пролетели .
20.25 Х/ф "Ведьмина гора".
22.20 Шоу Уральских пельменей. Колидоры искуств.
23.20 Триллер "С меня хватит!" (США).
1.30 Т/с "Два короля".
2.20 М/ф "Клуб Винкс. Месть Трикс". (12+).
3.15 М/ф "Клуб Винкс. Битва за Магикс". (12+).
4.10 М/ф "Клуб Винкс. Темный Феникс". (Италия).
5.05 Животный смех.
5.35 Музыка на СТС.

REN TV

5.00 Х/ф "Побег".
7.00 Концерт "Собрание сочинений".
10.00 Т/с "Гаишники".
2.45 Х/ф "Очень страшное кино 3". (США).
4.15 Т/с "Настоящее правосудие: призрак". (США).

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

8.40 М/ф: "Кот Леопольд", "Пес в сапогах", "Ивашка из дворца пионеров", "Коля, Оля и Архимед".
10.00 "Сейчас".
10.10-17.30 Т/с "Бандитский Петербург"
18.30 "Сейчас".
19.00-1.05 Т/с "Бандитский Петербург 2"
2.05 Детектив "Мерседес уходит от погони".
3.35 Боевик "Человек в зеленом кимоно".
5.00 Д/с "Агентство специальных расследований".

КУЛЬТУРА

6.30 Канал "Евроньюс".
10.00 "Обыкновенный концерт с Эдуардом Эфировым".
10.35 Х/ф "Горожане".
11.55 "Легенды мирового кино". Б. Чирков.
12.25 "Цирк Массимо".
13.20 Д/ф
14.15 "Пешком..." Москва бронзовая.
14.40 "Музыкальная кулинария. Гектор Берлиоз. Жизнь Артиста".
15.35 Д/ф "О времени и о себе"
16.15 Концерт "Признание в любви".
17.05 Д/ф "Поднебесная архитектура".
17.45 Х/ф "Старомодная комедия".
19.15 "Муслим Магомаев. Шлягеры XX века".
20.40 "Искатели". "Тайна узников Кексгольмской крепости".
21.25 Фильм-балет "Анюта"
22.35 Д/ф "Синее море... Белый пароход... Валерия Гаврилина".
23.30 Х/ф "Тайна Эдвина Друда".
1.15 Жак Лусье. Сольный концерт в Кельне.
1.55 Д/ф

ДОМАШНИЙ

6.30 Удачное утро.
7.00 Джейми: Обед за 30 минут.
8.00 Полезное утро.
8.30 М/ф.
9.10 Х/ф "Новые приключения неуловимых".
10.45 Т/с "Великолепный век". (Турция).
18.00 Т/с "Она написала убийство". (США).
18.55 Одна за всех.
19.00 Т/с "Великолепный век". (Турция).
22.35 Д/ф "Сергей Жигунов. Теперь я знаю, что такое любовь".
23.40 Одна за всех.
0.00 Одна за всех.
0.30 Мелодрама "Вечерняя сказка". (Украина).
2.25 Мелодрама "История жизни". (Индия).
5.10 Тайны еды.
5.30 Джейми: обед за 30 минут.

ТВ-3

6.00 М/ф.
8.00 Школа доктора Комаровского.
8.30 М/ф.
8.45 Х/ф "Садко".
10.30 Х/ф "Капитан Синдбад". (США).
12.15 Х/ф "Принц воров".
14.15 Х/ф "Хирокин: Последний воин звездной империи". (США).
16.15 Х/ф "Звездные войны. Эпизод 1. Скрытая угроза". (США).
19.00 Х/ф "Охотник за пришельцами". (США - Болгария).
20.45 Х/ф "Пол: Секретный материальчик". (США).
22.45 Х/ф "Охотник на троллей". (Норвегия).
0.45 Х/ф "Космическая одиссея 2010 года". (США).
3.00 Х/ф "Шпана и пиратское золото". (США).

СПОРТ с 11 ПО 17 АВГУСТА

ПОНЕДЕЛЬНИК

4.30 Х/ф "Котовский".
6.00 Т/с "Такси".
7.00 "Панорама дня".
8.50 Т/с "Такси".
9.50 "Эволюция".
12.00 "Большой спорт".
12.20 Х/ф "Охотники за караванами".
15.55 "24 кадра".
16.25 "Наука на колесах".
17.00 "Большой спорт".
17.20 Профессиональный бокс. Вячеслав Глазков (Украина) против Деррика Росси (США). Василий Лепихин (Россия) против Роберта Берриджа (Новая Зеландия).
19.10 Х/ф "Три дня лейтенанта Кравцова".
22.45 "Большой спорт".
23.05 "Эволюция".
1.20 "24 кадра".
1.50 "Наука на колесах".
2.15 "Угрозы современного мира". Редкий вид.
2.45 "Угрозы современного мира". День зависимости.
3.10 "Диалоги о рыбалке".
3.40 "Язь против еды".
4.10 "Моя рыбалка".

ВТОРНИК

4.35 Х/ф "Котовский".
6.05 Т/с "Такси".
7.00 "Панорама дня".
8.50 Т/с "Такси".
9.45 "Эволюция".
11.35 "Большой спорт".
12.00 Легкая атлетика. ЧЕ. Прямая трансляция из Швейцарии.
16.05 "Большой спорт".
16.25 Х/ф "Агент".
19.55 Легкая атлетика. ЧЕ. Финалы. Прямая трансляция из Швейцарии.
23.10 "Большой спорт".
23.30 "Эволюция".
1.25 "Моя рыбалка".
1.50 "Диалоги о рыбалке".
2.20 "Язь против еды".
2.45 "24 кадра".
3.15 "Наука на колесах".
3.40 "Рейтинг Баженова". Война миров.
4.10 "Моя рыбалка".

СРЕДА

4.35 Х/ф "Котовский".
6.05 Т/с "Такси".
7.00 "Панорама дня".
8.50 Т/с "Такси".
9.45 "Эволюция".
10.50 "Большой спорт".
11.15 Легкая атлетика. ЧЕ. Ходьба 20 км. Мужчины. Прямая трансляция из Швейцарии.
12.50 Легкая атлетика. ЧЕ. Прямая трансляция из Швейцарии.
15.00 "Большой спорт".
15.20 "Трон".
15.50 "Большой скачок". Броня.
16.20 Х/ф "Агент".
19.50 Легкая атлетика. ЧЕ. Финалы. Прямая трансляция из Швейцарии.
23.55 "Большой спорт".
0.15 "Эволюция".
1.25 "Полигон". Ключ к небу.
1.50 "Полигон". Спасение подводной лодки.
2.20 "Полигон". Авианосец.
2.45 "Рейтинг Баженова". Законы природы.
3.15 "Рейтинг Баженова". Человек для опытов.
3.45 "Рейтинг Баженова". Могло быть хуже.
4.10 "Моя рыбалка".

ЧЕТВЕРГ

4.40 Х/ф "Котовский".
6.05 Т/с "Такси".
7.00 "Панорама дня".
8.50 Т/с "Такси".
9.45 "Эволюция".
10.40 "Большой спорт".
11.05 Легкая атлетика. ЧЕ. Ходьба 20 км. Женщины. Прямая трансляция из Швейцарии.
12.45 Легкая атлетика. ЧЕ. Прямая трансляция из Швейцарии.
14.45 "Большой спорт".
15.05 "Полигон". Ключ к небу.
15.40 "Полигон". Спасение подводной лодки.
16.15 Х/ф "Агент".
19.55 Легкая атлетика. ЧЕ. Финалы. Прямая трансляция из Швейцарии.
23.55 "Большой спорт".
0.15 "Эволюция".
1.15 "Рейтинг Баженова". Законы природы.
1.45 "Рейтинг Баженова". Человек для опытов.
2.15 "Рейтинг Баженова". Могло быть хуже.
2.45 "Трон".
3.10 "Полигон". Ключ к небу.
3.40 "Полигон". Спасение подводной лодки.

ПЯТНИЦА

4.20 Х/ф "Путь".
6.05 Т/с "Такси".
7.00 "Панорама дня".
8.50 Т/с "Такси".
9.45 "Эволюция".
10.30 "Большой спорт".
10.55 Легкая атлетика. ЧЕ. Ходьба 50 км. Мужчины. Прямая трансляция из Швейцарии.
15.00 "Большой спорт".
15.20 "Рейтинг Баженова". Война миров.
15.55 "Рейтинг Баженова". Могло быть хуже.
16.25 Х/ф "Агент".
20.10 "Большой спорт".
20.40 Легкая атлетика. ЧЕ. Финалы. Прямая трансляция из Швейцарии.
23.55 "Большой спорт".
0.15 Смешанные единоборства. М-1 Challenge. Трансляция из Санкт-Петербурга.
2.00 "Эволюция".
2.45 "Человек мира". Мадейра.
3.40 "Максимальное приближение". Хорватия.
4.10 "Максимальное приближение". Тунис.
4.35 "Максимальное приближение". Португалия.

СУББОТА

5.00 "Максимальное приближение". Лаос.
5.30 "Максимальное приближение". Фиджи.
6.35 "Мастера". Шахтер.
7.00 "Панорама дня".
8.05 "Диалоги о рыбалке".
8.35 "В мире животных".
9.05 "24 кадра".
9.35 "Наука на колесах".
10.00 "Рейтинг Баженова". Война миров.
10.30 "Большой спорт".
10.55 Легкая атлетика. ЧЕ. Марафон. Женщины. Прямая трансляция из Швейцарии.
13.30 "Большой спорт".
13.50 Х/ф "Земляк".
16.55 Легкая атлетика. ЧЕ. Финалы. Прямая трансляция из Швейцарии.
19.55 ЧЕ по водным видам спорта. Синхронное плавание. Команды. Произвольная программа. Финал. Прямая трансляция из Германии.
21.45 "Большой спорт". Летние Юношеские Олимпийские игры.
22.40 Профессиональный бокс. Хуан Пабло Эрнандес (Куба) против Фирата Арслана (Германия). Бой за титул чемпиона мира по версии IBF. Прямая трансляция из Германии.
2.00 "EXперименты". На острие.
3.25 "Эволюция".
3.50 "Мастера". Гончар.
4.20 "Русский след". Италия.

ВОСКРЕСЕНЬЕ

5.00 "Человек мира". Мадейра.
5.55 "Максимальное приближение". Хорватия.
6.35 "Мастера". Шахтер.
7.00 "Панорама дня".
8.05 "Моя рыбалка".
8.35 "Язь против еды".
9.00 "Рейтинг Баженова. "Могло быть хуже.
9.35 "Трон".
10.05 "Полигон".
10.30 "Большой спорт".
10.55 Легкая атлетика. ЧЕ. Марафон. Мужчины. Прямая трансляция из Швейцарии.
13.15 "Большой спорт".
13.35 Х/ф "Земляк".
16.30 "Большой спорт". Летние Юношеские Олимпийские игры.
16.55 Легкая атлетика. ЧЕ. Финалы. Прямая трансляция из Швейцарии.
19.30 Х/ф "Обратный отсчет".
22.45 "Большой спорт".
23.15 "НЕпростые вещи". Автомобильные диски.
23.45 "НЕпростые вещи". Путь скрепки.
0.20 "НЕпростые вещи". Монетка.
0.50 "Анатомия монстров". Кран.
1.40 "За кадром". Лаос.
2.10 "Человек мира". Фиджи.
3.05 "За кадром". Тайланд.

ТНТ с 11 ПО 17 АВГУСТА

ПОНЕДЕЛЬНИК

7.00 М/с "Кунг-Фу панда: Удивительные легенды"
7.30 М/с "Губка Боб Квадратные штаны". "Абразивная сторона. Навязчивая мелодия" (12+).
7.55 М/с "Турбо-агент Дадли" (12+).
8.25 М/с "Пингвины из "Мадагаскара". "Твердая валюта. Ужас Мадагаскара" (12+).
9.00 "Дом 2. Lite".
10.30 "Битва экстрасенсов".
11.30 Комедия "Маменькин сынок". (США). (12+).
13.30 Т/с "Универ". "Невезучие"
14.00 Т/с "Универ". "Расплата"
14.30-19.00 Т/с "СашаТаня". "Таня - официант"
19.30 Т/с "Физрук"
20.00 Т/с "Физрук"
20.30 Т/с "Дружба народов"
21.00 Комедия "Бунт ушастых". (США). (12+).
23.00 "Дом 2. Город любви"
0.00 "Дом 2. После заката". Спецвключение.
1.00 Драма "Гран Торино".
3.10 Т/с "Джоуи 2"
3.40 Т/с "Никита 3"
4.30 Т/с "Никита 3"
5.20 "СуперИнтуиция".
6.20 Т/с "Салон Вероники"
6.50 Т/с "Саша+Маша".

ВТОРНИК

7.00 М/с "Кунг-Фу панда: Удивительные легенды"
7.30 М/с "Губка Боб Квадратные штаны". "Как по телеку" (12+).
7.55 М/с "Турбо-агент Дадли" (12+).
8.25 М/с "Пингвины из "Мадагаскара". "Лучшие пизанги. Курс руководителей" (12+).
9.00 "Дом 2. Lite".
10.30 "Битва экстрасенсов".
11.30 Комедия "Бунт ушастых". (США). (12+).
13.30-19.00 Т/с "Универ". "Расплата"
19.30 Т/с "Физрук"
20.00 Т/с "Физрук"
20.30 Т/с "Дружба народов"
21.00 Комедия "Месть пушистых". (США). (12+).
23.00 "Дом 2. Город любви".
0.00 "Дом 2. После заката". Спецвключение.
1.00 Х/ф "Экскалибур". (США).
3.45 Т/с "Джоуи 2"
4.15 Т/с "Никита 3"
5.05 Т/с "Никита 3"
5.55 "СуперИнтуиция". .

СРЕДА

7.00 М/с
9.00 "Дом 2. Lite".
10.30 "Битва экстрасенсов".
11.30 Комедия "Месть пушистых". (США). (12+).
13.30 Т/с "Универ". "Свадебный переполох"
14.00 Т/с "Универ". "Прости-прощай"
14.30-19.00 Т/с "Интерны"
19.30 Т/с "Физрук"
20.00 Т/с "Физрук"
20.30 Т/с "Дружба народов"
21.00 Комедия "Элвин и бурундуки 3". (США).
23.00 "Дом 2. Город любви"
0.00 "Дом 2. После заката". Спецвключение.
1.00 Х/ф "Клетка 2". (США).
2.50 Т/с "Джоуи 2"
3.15 Т/с "Никита 3"
4.10 "СуперИнтуиция".
5.10 Т/с "Живая мишень 2"
6.00 Т/с "Только правда"

ЧЕТВЕРГ

7.00 М/с "Кунг-Фу панда: Удивительные легенды"
7.55 М/с "Турбо-агент Дадли"
8.25 М/с "Пингвины из "Мадагаскара". "Туннель любви. Идеальный день шкипера" (12+).
9.00 "Дом 2. Lite".
10.30 "Битва экстрасенсов".
11.30 Комедия "Элвин и бурундуки 3". (США).
13.30 Т/с "Универ". "Прости-прощай"
14.00 Т/с "Универ". "Один дома"
14.30-19.00 Т/с "Реальные пацаны". "Лихие 11-е"
19.30 Т/с "Физрук"
20.00 Т/с "Физрук"
20.30 Т/с "Дружба народов"
21.00 Комедия "Кошки против собак".
22.35 "Комеди клаб. Лучшее"
23.00 "Дом 2. Город любви"
0.00 "Дом 2. После заката". Спецвключение.
1.00 Х/ф "Кошелек или жизнь". (США).
2.35 Т/с "Джоуи 2"
3.05 Т/с "Никита 3"
3.55 "СуперИнтуиция".
4.55 Т/с "Живая мишень 2"
5.45 Т/с "Только правда"
6.40 Т/с "Саша+Маша". "

ПЯТНИЦА

7.00 М/с "Кунг-Фу панда: Удивительные легенды"
7.30 М/с "Губка Боб Квадратные штаны". "Красти Доги. Обломки Моны Лоа" (12+).
7.55 М/с "Турбо-агент Дадли" (12+).
8.25 М/с "Пингвины из "Мадагаскара". "Пингвин, который меня любил"
9.00 "Дом 2. Lite".
10.30 "Битва экстрасенсов".
11.30 Комедия "Кошки против собак: Месть Китти Галор".
13.05 "Комеди клаб. Лучшее"
13.30-19.00 Т/с "Универ". "Один дома"
19.30 Т/с "Физрук"
20.00 "Comedy Woman".
21.00 "Комеди Клаб".
22.00 "Comedy Баттл. Суперсезон"
23.00 "Дом 2. Город любви"
0.00 "Дом 2. После заката". Спецвключение.
1.00 "Не спать!" (18+).
2.00 Комедия "Гарольд и Кумар: Побег из Гуантанамо". (США).
4.05 Т/с "Джоуи 2"
4.35 "СуперИнтуиция".
5.35 Т/с "Живая мишень 2"
6.25 Т/с "Салон Вероники"

СУББОТА

7.00 "Comedy Club. Exclusive"
7.35 М/с
9.00 "Дом 2. Lite".
10.00 "Два с половиной повара. Открытая кухня".
10.30 "Фэшн терапия"
11.00 "Школа ремонта".
12.00 "Комеди клаб. Лучшее"
12.30 "Такое Кино!"
13.00-19.30 "Comedy Woman".
20.00 Х/ф "Белоснежка и охотник". (США). (12+).
22.35 "Комеди клаб. Лучшее"
23.00 "Дом 2. Город любви"
0.00 "Дом 2. После заката". Спецвключение.
1.00 Комедия "Розовая пантера". (США - Чехия).
2.50 Триллер "Убить миссис Тингл". (США).
4.40 Т/с "Живая мишень 2"
5.40 Т/с "Саша+Маша".
6.00 М/с "Турбо-агент Дадли" (12+).

ВОСКРЕСЕНЬЕ

7.00 "ТНТ.Mix"
7.35 М/с
9.00 "Дом 2. Lite".
10.00 "Школа ремонта". "Свадебный ремонт".
11.00 "Перезагрузка".
12.00 "Comedy Баттл. Суперсезон"
13.00 "Stand up"
14.00 Х/ф "Белоснежка и охотник". (США). (12+).
16.35-21.00 "Комеди Клаб".
22.00 "Stand up"
23.00 "Дом 2. Город любви"
0.00 "Дом 2. После заката". Спецвключение.
1.00 Комедия "Розовая пантера". (США - Чехия).
2.50 Триллер "Убить миссис Тингл". (США).
4.40 Т/с "Живая мишень 2"
5.40 Т/с "Саша+Маша".
6.00 М/с "Турбо-агент Дадли" (12+).

Программа гьазурайди - Насима Велибегова

РикIера гилани тIал ама…

ИНСАНАР ВА КЬИСМЕТАР

Дагъви ШЕРИФ

2000-йисан 12-август. Цин кIаникай фидай **“Курск”** тIвар алай атомный гими (АПЛ) кеферпата Баренцево гьуьлуьн ятара батмиш хьанай. Амма адан экипаждин (118 кас) хизанри, мукьва-кьилийри уьлкведин виридалайни зурба атомный гимидал къуллугъиз фейи чпин багърияр гуьзетзама, абурун рикIер къени секин хьанвач, къени чIалахъ жезвач уьмуьрдин чагъинда авай жегьилар пуч хьайидахъ. Гимида пуд дагъустанвини - “Дагдизель” заводдин конструкторрин бюродин начальник **Мамед ГЬАЖИЕВ**, ст. мичман, торпедистрин дестедин старшина **Абдулкъадир ЭЛЬДАРОВ** ва “Дагдизелдин” къуллугъчи, ст.лейтенант **Арнольд БОРИСОВНИ** авай. Абур пудни “Курскдин” сифте хъиткьинай 1-отсекда авай.

Гьар августдин вацра Хуьруьгрин хуьре Мамед Гьажиеван тIварунихъ галай багъда вахтсуз чи арадай акъатай игит хцихъ яс чIугвазвай ватанэгьлияр, адан мукьва-кьилияр, ярар дустар кIватI жезва. Каспийск шегьерэгьиляр, кьилди дагдизелвияр патални им еке хажалат я.

Гими батмиш хьун рикIел хкунинди тир йиъан вилик зун Мамед Гьажиеван вах, Россиядин Федерациядин умуми образованидин гьуьрметлу работник Айсат Гьажиевадиз мугьман хьана. Каспийск шегьерда яшамиш жезвай милайим и дишегьли заз фадлай чизвай. Гьар сеферда вичин гъвечIи стха рикIел хкидайла, адан вилерал накъвар акьалтзава.

Мамед Самур дереда муаллимар яз чизвай Ватандин ЧIехи дяведин иштиракчи, 1-группадин инвалид Исмаилан хизанда дидедиз хьана. Ругуд веледдикай Мамедан мурад лётчик хьун тир. Хъсан чирвилер аваз хуьруьн мектеб акьалтIарай викIегь дагъви Харьков шегьерда авиационный институтдин лув гудай аппаратрин двигателар гьазурдай факультетдик экечIна. 1982-йисуз институт агалкьунралди куьтягьай, старший лейтенантдин гъетер къуьнерал алай жегьил инженер Харьковдин высший лётный училищедиз ракъурна.

- Гуьгъуьнлай стха багърийрал кьил чIугваз Ватандиз хтана, - суьгьбетзава Айсат Гьажиевади. - Ам лап сефил, яхун хьанвай. Диде Заидата чан бала, вун вучиз яхун хьанва лагьана хабар кьурла, Мамеда икI жаваб ганай: “Заз са куьникайни дарвал авач. Яшайишдин гьалар лап хъсанбур я. Амма ахтармишунар ийиз гьавадиз хкаж хьайи военный са шумуд самолёт цава жезвай вахтунда абур сагъ-саламатдиз чилел ахцукьдалди зи якIар бегьем цIразва - самолётдинни лётчикдин патахъай жавабдарвал зи хиве ава кьван...” Инал дидедиз Мамедни гьа ахтармишунар кьиле тухуз цавуз хкаж жезвайди чир хьана ва аман-минетдалди вичин хва Дагъустандиз хкана.

Каспийск шегьердиз хтай Мамед Гьажиев “Дагдизель” заводдин конструкторрин бюродин важиблу участокда кIвалахал акъвазна. Якъин тирвал, и заводди вири девирра уьлкведиз сирлу яракьар, цин кIаникай фидай гимийрин торпедаяр гьазурзавай. Мамедни гьа и крарал машгъул хьана.

- Мамед мукьвал-мукьвал командировкайриз ракъурдай, - суьгьбет давамарна адан ваха. - Гуьгъуьнлай чаз чир хьайивал, ада вичин кIвалахдин юлдашрихъ галаз “Дагдизелда” туькIуьрнавай шейэр ахтармишзавай. ИкI, Мамед нубатдин командировкадиз гьазур жедалди вилик чи хизанар, кIвалер гьар жуьре къурулушри ахтармиш тавур тегьер хьанач. Стха командировкадиз гьиниз фенвайтIани чаз чизвачир. Гуьгъуьнлай, гьа виридаз хьиз, чазни телевизоррин экранрилай “Курск” АПЛ батмиш хьанвайдакай хабар хьана. Мамедан уьмуьрдин юлдаш зи патав атана ва играмиди гьа гимида авайди гьиссзавайдакай хабар гана. Амма гьакъикъат садазни чизвачир. “Дагдизелдай” са жавабни гузвачир. Гуьгъуьнлай АПЛ-да авайбурун сиягьар винел акъудайла, зунни стха Агьмед Баренцево гьуьл галайвал, Видяево шегьердиз, Мамедан гуьгъуьниз рекье гьатна.

▪ **Айсат хала, гими батмиш хьайила, ана Дагъустандайни пуд кас авайди чир хьанай, сивин пад квачир угърашри гьар жуьредин чIуру ванерни акъуднай. Гуьгъуьнлай Траскота вичин ахтармишунрилай кьулухъ а ван-сес инкарнай. И чIавуз куьне, багърийри, вуч гьиссазавай?**

- ЧIуру ихтилатар гьатта центральный телеканалрайни лугьузвай, гьикI хьи, Мамед, военный къуллугъдилай элячIна, Каспийскдиз хтана, ва “Дагдизелдай”, гражданвилин къуллугъчи яз, ам “Курскдиз” акъатнавай. Ихьтин чIуру ван-сесни акъудайла, гьакIни хажалатди акIажарнавай чи гьиссер, гьал гьихьтинди жеда кьван!.. Гуьгъуьнлай, гьелбетда, талукь къуллугъри Мамед гьихьтин ватанперес, хъсан инсан, гзаф савадлу пешекар тиртIа, раижнай. Зи стха вичин гафунал кIеви, пешедин рекьяй хъсан чирвилер авай, гъвечIи-чIехиди чидай кас тир. Ада вич физвай рекьикай (уьлкведин сир тирвиляй) садни хабардарнавачир.

▪ **“Дагдизелдин” векилрин еринда куьн, вахни стха, Видяево шегьердиз, гуьгъуьнлай “Клавдия Еланская” тIвар алай гимида аваз Баренцево гьуьлел фенай, тушни?**

- Эхь. Дагъустандин аэропортунилай башламишна, чун гьар жуьре четинвилера гьатнай. Гьар гьикI ятIани, чкадив агакьна. Ана чун лезгийри, Мамедан дустари къаршиламишна. Сагърай вири. Владимир Путинахъ галазни гуьруьшмиш хьана. Баренцево гьуьле “Курск” батмиш хьайи чкадал цуьквер вегьез чун “Клавдия Еланская” гимида аваз фена (шикилда). Гьуьлуьн ятар, яру-цIару хьана, цуьквери кьунвай. А цуькверал лагьайтIа, лацу дурнаяр кIватI жезвай. На лугьуди и дурнайризни зи стхадикай, чи гьиссерикай хабар ава, гуя и къушаризни гьа и чкадал, цин кIане стха ва я адан амукьаяр ава, амма вавай гьич са жуьрединни куьмек жезвач. Ваз ам аквазвач ва ахквадач. И крар завай эхиз хьанач. Зай “Мамед, Мамед чан вахан” лугьуз гьараяр акъатна ва, жувакай хабар авачиз циз хкадарна. Стха Агьмеда, ФСБ-дин са майорди ва чахъ галай амайбуру зун секинарна. Ибур лап агъур, гьич садрани рикIелай тефидай легьзеяр тир...

Стха рикIел хкиз чи Хьуьруьгрин хуьруьз уьлкведин гьар жуьре пипIерай вилик-кьилик квай ксар атайди виридаз ашкара я. Абуру хиве кьур крар кьилизни акъудна.

▪ **Мамед Гьажиеван хизандикайни суьгьбетнайтIа кIандай.**

- Мамедан хизан абуруз Москвада гайи кIвалера яшамиш жезва. Кьве велед-кьве руш буба кьилел алачиз чIехи хьана. Абуру меркездин машгьур вузар акьалтIарнава, кIвалахзава. ЧIехи рушахъ вичин хизанни ава. Гьар гатуз, августдин вацра, абур хайи хуьруьз хквезва, бубадин гуьмбетдал цуьквер эцигзава.

Мамед Гьажиев хьтин игит рухваяр чи рикIелай садрани алатдач - ада уьлкведин оборона мягькемарунин баркаллу кардиз къуллугьнай.

* * *

Мамед Гьажиев себеб яз Хуьруьгрин хуьруьз РФ-дин ВМФ-дин главнокомандующий, флотдин адмирал Владимир Куроедов ва гьакIни республикадин чIехи къуллугьрал алай ксар атанай. В.Куроедова хиве кьуналди, ВМФ-дин ва вичин гуьзчивилик кваз Хуьруьга школани эцигна, аниз герек тадаракарни гана. Ам Мамедан тIварунихъ ягъун лазим тир. Амма школа нин тIварунихъ ядатIа, къени еке гьуьжетрин месэла яз ама, хизанрин, сихилрин, магьлейрин арада, и карди еке гьуьжетар тунва. Хуьруьгрин школа, жегьилзамаз чи арадай бедбахтвилелди акъатай, багърийриз акун, жагъун тахвур чи кьегьал хва, хуьруьн, райондин, РФ-дин ВМФ-дин ва “Дагдизель” заводдин дамах Мамед Гьажиеван тIварунихъ ягъун гьахълу кар жедай.

Дустар мус чир жеда

ИСТЕКЛУВАЛ

Шагьабудин ШАБАТОВ

Мукьвара чи халкьди вичихъ авай сад тир Лезгийрин СтIал-Сулейманан тIварунихъ галай госмуздрамтеатрдин 110 йис тамам хьун къейд ийида. Ам баркаллу рехъ фенва. И чIехи мярекатдиз гила амаз гьазурвилерни аквазва.

Зун театрдин коллективдихъ галаз фадлай таниш я. Зунни актеррихъ галаз хуьрериз, са сеферда Къусаризни фенай.

Зунни Эседуллагь сифте таниш хьайи 1987 йисалай кIеви дустар тир. Гуьгъуьнлай чи рафтарвилер мадни сихбур, хушбур хьанай. Ада театр гваз хуьрериз фидайлани, заз теклифдай, фидай рекье зав хуралай шиирар кIелиз тадай. Бязи вахтара ада заз кIвалахиз театрдиз шалугьудай.

Са сеферда чун Махачкъаладай “Лезги газетдин” 80 йисан юбилейдин межлисдай Дербентдиз хквезвай. Рекье сивел эляда лагьана, затI-матIни гьазурнавай. Сулейман-Стальский райондин администрациядин кьилин сад лагьай заместитель Мусаиб Агьмедован машинди, Избербаш шегьердин кьилел агакьайла, чун авай “Газелдилай алудна ва ам са шумуд метрдин вилик фена акъвазна. Чнани “Газель” акъвазриз туна.

- Гадаяр, - лагьана ада чи патав атана, - квез кIани-такIан вуч аватIа заз лагь, ихьтин югъ мад гьатдайди туш. “Лезги газет”, Лезги театр! Чахъ абурулай багъри вуч ава? Агьмедоваз салонда авай артисткаяр-рушарни акуна. - Ма гада, - ада шофердив пул вугана, - чи гуьзелриз багьа шкаладар гъваш.

- АкI жедач, Мусаиб стха, - ван хкажна Эседуллагьани, - ихьтин дуьшуьш кьериз-цIаруз жезвайди я, гьавиляй чна са вишерни хъвада.

- Ажеб дуьз лагьаначни вуна, я хизан сагъ хьайи Эседуллагь, - рахана къвалалай Сайдумов Абдулкъадир.

Вири рази хьана, югъ хурушум хьанвайтIани, садакни тади квачир. Вирида шегьре рекьин эрчIи пата, къацу тIулал чкаяр кьуна, суфра экIяна.

Амма Эседуллагьдивай машиндай эвичIиз жезвачир - алчуд хьана адан кIвач тIазвай.

“Шабатов, - рахана Сайдумов, - дустар гьи чIавуз чир жедайди я?..” Зун гьасятда гъавурда акьуна. Зани, фена, Эседуллагь жуван кIула кьуна, суфра экIянавай чкадал гъана. Квез шегьредай физвай машинар гвайбурун туьтIуьтIрин ванер хьанайтIа! Вирида и кардал разивалнай. За дустуниз жуван вафалувал нубатдин сеферда къалурнай эхир...

Сайдумов заз герен герен килигиз, зи гъиле гагь эрекь авай рюмка, гагь якIун куьк чкаяр вугуз хьана ва ахпа кIуфук хъвер кваз, вал юкь вегьейтIа жеда, чан хва, гафар давамарнай.

Сериалрин есирда

Замир МЕГЬАМЕДОВ

Ара-ара зи рикIел хъсан вахтар хкведа: хуьруьз Лезги театрдин коллектив къведай, чи, аялрин шадвилихъ кьадар жедачир. Гьайиф хьи, къе хуьруьн чкада культурадин маканарни амач, чи вилериз театрни кьериз-цIаруз аквазва.

Гуьгъуьнлай Бразилиядинни Аргентинадин сериалар къалурун мудда гьатнай. Алай вахтунда лагьайтIа, иллаки чи дишегьлияр Туьркиядин сериалрин есирда гьатнава.

Гатун яргъи юкъуз ваз я бахчада, я сала кIвалахзавай дишегьли акун мумкин туш. Эхь, абур серин кIвале Туьркиядин сериалриз килигзава. Гьихьтинбуруз? Пачагь квачир мах тежедайвал, а жуьредин махариз ухшарбуруз. Вуж нин паб, вуж нин адахли ятIа, хазвай аялдин буба вуж ятIа эсиллагь кьил акъат тийидайбур. Яраб, лугьуда за, ихьтин сериалриз килигзавай чи жегьил рушарин гележег гьихьтинди жедатIа?!

Мукьвара зун къунши хуьре авай жуван таниш касдиз мугьман хьана. 7 дишегьли яшамиш жезвай кIвал. Аман, квез а хизандин гьаятдал алай югъ акунайтIа? Тарал кутIуннавай кал, епина гьатна, бамиш жезва. Векьерихъ вил галай данади жугъундин кIарас саралай ийизва. Югъ, сятдин 4 яз няни жезватIани, верчер гьеле къурал ала.

Зун акурла, танишда винелди хкаж хьун теклифна. Кухнядиз гьахьай зун мягьтел хьана амукьна: столдал чиркин къапарин са гьамбар кIватI хьанвай. Вил акьадай кьван чка чиркин затIари кьунвай. Кесиб зи танишдаз гьатта, гишин хьайила, ацукьна фу недай са чка кьвани жагъизвачир. За адавай бес и кIвале яшамиш жезвай ирид дишегьли гьинва лагьана хабар кьуна. Ада абур сериалриз тамашзава лагьана жаваб гана. Лап хуьре цIай кьунвай чка хьайитIани, дишегьлияр а сериалрикай хкудиз хьун мумкин туш.

Зи маса са таниш касди, вич бегьем бизар хьайила, телевизор къачуна, балхундилай гадарна, кIус-кIус авуна. Ажугъламиш хьайи адан кайвани, аялрин гъилерни кьуна, къуншидин кIвализ хъфена. Гила икьван гагьда дустар хьиз яшамиш хьайи къуншияр, на лугьуди, душманриз элкъвенва. Муькуь къуншиди лугьуда хьи, я стха, жуван паб ва аялар зи кIваляй хутах, зун жуванбрукайни икрагь хьанва. Абурун кьилел ви пабни аялар зи кIвале вучиз хьурай?!

Яраб сериалрин есирда гьатнавай чи дишегьлийри и кардал эхир мус эцигдатIа? Куьне гьикI фикирзава, гьуьрметлу газет кIелзавайбур?!

Алудзава гагь къаяр, гагь цIаяр за...

Мерд АЛИ

* * *

Чидач, гьикьван вахт ганватIа чилел заз,
Ишигъ амаз, ашкъи амаз кIвалахдай.
Вуч къведатIа чидач пака кьилел заз,
КIанзава гаф, акьаз жедай чIалахъда.

Рехъ вилик ква, дуьз хьиз акваз, какур я,
Гьинаг генг я, гьинаг дар я, ахъазвач.
Зи кам атIун гьисабзава хатур яз,
Чинал хъуьрез, кьулухъайни жакьвазва.

Агакьай кас туштIани арш-цаварив,
Гьисабзава гъетер анжах чухвай хьиз.
Садаз сахси залан я зи къаварин,
Вичин кIваляй, пул тагана, тухвай хьиз.

Садаз гзаф хци хьиз я вилер зи,
Айнайрини гузва анжах къацувал.
Секин язни чIугваз ава хъилер зи,
Агатай хьиз вичиз тагай яцIувал.

Садаз хуш туш ях физвай зи къекъуьнар,
Хьанач лугьуз гьаятдал са араба.
"Хатур хвена", ийизва бул къехуьнар,
Хьана лугьуз къуншийрик зун къураба.

Къалинвални хушзавач зи хизандин,
Къакъудай хьиз чилел чпин паяр за.
Рехне я жал тухун касди мизан дуьз?
Алудзава гагь къаяр, гагь цIаяр за…

Къатба-къат я алатнавай яшар зи,
Хирер, кьацIар, яржар гьикьван акуна!
Мегъуьн тараз хьанва жеди ухшар зи,
Къаравул хьиз алай тамун мулкунал.

Чида, мадни ахквадайди хъуьтIер заз,
Къазмах яцIу жеда куьгьне хирерин.
Къалурда мад къаяри бул хъилер заз,
МуьтIуьгъ жезвач лугьуз чпин кIиреризъ...

ЦIран тийиз, гатузни зал жив жеда.
Эбедивал и дуьньядал нив жеда?!

26.06.14.

* * *

Мад хъфиз зун рекье ава Миграгъиз -
Хайи муказ, къилих къадим къеледиз!
Булут лацу Шалбуздилай къарагъиз,
Къалурзава паквал адан шиледин.

Лекь элкъвезва Сувун къацу уьруьшдал,
Квахьнавай хьиз лап кIани затI векьеда.
Нур чкIизва Яру дагъдин биришдай,
АцIайди хьиз къванерни кваз некIедай...

ЧIехи вацIу хабар гузва марфарин,
Йифди къвана, гила селди сесзавай.
Чим кужумиз Чадаурдин юрфари,
Гьарайзава: "Заз кьакьанвал бесзавач!"

Урун тIула вегьенва мес инжийрин,
Чигер ажеб кузва ири гъетер хьиз!
Мурварди мед багъишзава жикIийриз,
Гьава ширин жезва мецез шекер хьиз...

Вили аршдихъ ялиз руьгьдин авазди,
Заз лугьузва: "Мийир рекье эглешвал!"
Ихьтин гьуьндуьр женни мегер даязди!
Амукьда жал рикIихъ жизви пелешвал!

Зираятрин, пак накьварин ватан зи,
Ви ял, ви гум дава хьиз я виринра.
АкьалтIариз жедач вакай дастан зи,
Миже хъвазвай ирид дагъдин деринрай...

17.06.14.

* * *

Ша, Арбен[1]! Чун хъфин санал Миграгъиз -
Хайи муказ, шииратдин Меккадиз.
Хъфин санал, сирлу тарих суракьиз,
Вуч тазватIа чи несилри пакадиз.

Ванер ава: тах амач чи шаиррин,
Квахьайди хьиз санлай Ирид булахар.
Сес хъийизмач сегьнейрилай шиирри,
Сумахрикай хъхьайди хьиз дузлахар.

Сусарилай пара хьанва къарияр.
КьепIер рикIел тазвач цIийи лакьанри.
Гьакьван дегиш хьанва жал чи ерияр?
Такабурвал амачни чи кьакьанрихъ?..

Я Шихнесир[2], я Жамидин[3] рахазмач,
Нариманан[4] къаравили хъуьрезмач.
Я Шугъаев[5] чуьнгуьр кьуна аквазмач,
Адил[6] муаллим риваят хьиз лекIвезмач...

Алирзани[7] Къадир[8] къекъвей тIулари
Кьабулзамач гила азиз мугьманар?
Гум къакъатна гурмагъривай къуларин,
Мегер гьакьван чIур хьанани замана?

Шит хьана жал илгьам икьван виридаз?
Къаю кьунан къагьриман муг Ракъинин?
Ухшар амач а ЧIехи вацI диридаз?
Амачни чIал Эминан[9] руьгь якъиниз?

Экуьн ярар кузмачни мад Шалбуздал?
Нисин дагъдин цал цIранан къааб хьиз?
Базар-Дуьзи ама жал гьакI ялгъуздиз?
Кетин кьилни куьлуь хьанан акьраб хьиз?..

Кимер - ачух, ялав рахаз чатарик,
ЦIелхем кIвахьиз урагърайни макъарай,
Кварари мад хкьада цIиргъ латарик,
Мелер цIийи азгар жеда мукьвара.

Гьаким Къурбан[10], чIехи духтур Азедин[11] -
Тамадаяр чи мелерин, мехъеррин
Мад ахкуна кимерик чи дередин,
Гъетер кIудда йифен гужлу эквери.

Гьейбет[12], Бутай[13], Абдуллагьни Байрамрин[14],
Идрис[15] санай, Вакъиф[16] санай ахкъатин,
Ни лугьудач, тоннар хуьзва граммри,
Чи зереяр дагълар хьана ахгатин!

Кьабул женни ичIивал и мезрейрин,
Дуьнья вугуз чуплах чIулав зерейрив?..

01.07.14

Шиирда гьатнавай тIварарин баянар:

1 Арбен Къардаш - шаир, гьикаятчи, драматург, РД-дин Госпремиядин лауреат.
2 Шихнесир Къафланов - шаир-лирик, миграгъви вири шаиррин муаллим.
3 Жамидин - шаир-сатирик, РД-дин Госпремиядин лауреат.
4 Нариман Магьманов - "Миграгърин къаравилийрин" автор, муаллим.
5 Гуьлмегьамед Шугъаев - шаир, "Бубадин чуьнгуьр" поэмадин автор.
6 Адил Адилов - педагогикадин илимрин кандидат, "Возрождение" газетдин сагьиб.
7 Алирза Саидов - тIвар-ван авай лезги шаир, СтIал Сулейманан премиядин лауреат.
8 Къадир Рамазанов - тIвар-ван авай лезги шаир, РД-дин культурадин лайихлу работник.
9 Етим Эмин - Дагъустандин литературадин классик, лезги шииратдин "буба".
10 Гьаким Къурбан - филологиядин илимрин доктор, тIвар-ван авай гьикаятчи, общественно-политический деятель.
11 Азедин Эсетов - РД-дин лайихлу духтур, "Духтурдин дафтаррин" автор, медицинадин илимрин кандидат.
12 Гьейбет Гьайбатов - РФ-дин халкьдин художник, скульптор.
13 Бутай Бутаев - "Муграгъ" тешкилатдин сад лагьай председатель, карчи эцигунардайди.
14 Абдуллагь Байрамов - цIийи сарар, сухар туькIуьрдай ва эхцигдай зурба устIар, духтур.
15 Идрис Даштиев - технический илимрин доктор, РФ-дин лайихлу машинар туькIуьрдайди.
16 Вакъиф Саркаров - кинодин режиссер, Татарстандин культурадин лайихлу работник.

2014-йисан 24-июнь

Шаир Майрудинан кIвалер кана лагьай хабар зав Миграгъиз хъфизвай рекье агакьна…

Къаргъа хабар ажеб фад-фад агакьда,
Гарун кIула аваз къведай тегьер я.
Шаирдин кIвал куз гьи цIалай алакьда?
Шаирдин рикI вич цIаярин шегьер я!

Амма кана... Касдиз чIехи зиянна.
Инсафсузди незвай гьатта къаябар.
Ван хьайибур бейгьушди хьиз пиянна:
"АмукьнатIа гьич тахьайтIа ктабар?.."

Сугъуларна касдин хизан, багърияр,
Рам авур хьиз къул къадирсуз душманди...
Вучда, на низ ийида, лагь, агърияр,
Низ чида, вуч галаматIа замандихъ…

Эхь, дуст! Эха! Дуьнья михьиз завалрай
АцIанвайла маса вуч чахъ амукьда.
Женг чIугун я кьисмет, гьалтдай кьегьалрал,
Я чарадан буржни садран кумукьдач.

ЦIаяр, къаяр, тIурфанарни уфтанар
Къведайбур туш хабар гана чпикай.

Амма Шалбуз са селдини тухванач,
Зираятдин зар хьана гьар къванцикай!

Сабур тушни хуьзвайди ам саламат!
Чазни сабур, такабурвал хуьзвайди!
Ахьтин аршдихъ авайди туш къиямат!
Гьам тушни югъ и чилерал гъизвайди!

На илгьамдин шивциз ачух важарар,
Ракъин сухта! Ви арш гьинва! Гьеле ам
МуьтIуьгъариз рекьева ви бажарагъ,
Бекье туш кьван, регьят къачуз гъиле ам...

Вили вилер вал кьару яз хъуьрезва:
- Табни гьилле чир хьайид туш гъетериз
Къуй кьисметди тагурай квез гъерезвал,
Терграй мичIер куь гьиссерин эквери!

Сабур хуьх, дуст! Дустни душман авайна
Сабур я чун ийизвайди саламат.
Дустаралди я чун гьарна агъайна,
ЦIрада вич, чун акурла, хиянат.

ВацIар хуьзва адан къалин хилери,
Там-тарари, тарар - дерин дувулри.
Чунни хуьзва чи дустарин гъилери,
Веледри рехъ тагуз рикIин рагъулриз...

01.07.14.

Акрошиир

Вилерин духтур

И.Аджиевадин мецелай

Гзаф ала и дуьньядал завалар,
Лугьуналди куьтягь жедач кьадарар.
Агь, залумар! Чандал жеда гьавалат,
Умуд квадриз, улам квадриз мадарат.
Кутугнавач усалвилер инсандиз:
Ой лугьунар, ай лугьунар - арзаяр.
Менгенайри кьуртIани чан заландиз,
Азадиз жен, хана адан рзаяр.
Вахт тахьанмаз кьабул гьикIда кьуьзуьвал?
Рази женни, гьикьван ширинз рахайтIан?
Акурди туш кьуьзуьвилихъ къазивал,
Гуч вергивал, даим гатфар вугайтIан.
Нар деве хьиз агатда вав пелешвал,
Артухариз гьар юзунин заланвал,
Рахаз-рахаз артухарда эглешвал,
Орта жеда, белки, хайи Кьулан вацI.
Дад амай кьван и дуьньядин няметрихъ,
Аквазмай кьван нурар назлу ичерин,
Илгьамлудаз гуз алакьин къимет дуьз,
Зиндан тийиз ачух дуьнья кIвачериз.
Умуд, улам, устадвилин хилер хуьз,
Мудвал, мердвал, муьгьлетар хуьз сагъвилин,
Ракъин нурар, чилин къизил-гуьллер хуьз,
Устадар жен гьакъикъатдин чагъвилин.
Даимлухда амукьдайвал гелер чи,
Агь, инсанар, ажеб тушни алакьун!
Диривили хуьрай санал гъилер чи,
Женнет ина, лугьудайвал, ава кьван!
Ихьтин кьисмет жеда халис кьегьалрихъ,
Есир тежер гьар акатай сузадиз.
Вилералди зур гуз вири завалриз,
Асайишдиз, адвилиз рехъ азадиз.

Мегер гьа им тушни халис гайивал!
Жериди туш сагъламвилихъ къайивал!

14.07.14.

Дустарикай

Шумуд югъ я, дустаривай къакъатна,
Чидач, гьихьтин гарарик зун акатна.
Амма гьа и ялгъуз, туькьуьл муьгьлетри
Дуствал гьихьтин девлет ятIа успатна.

* * *

Дустунилай вилив хвейи тел атана къе.
Гуя фадлай кьурагь чилел сел атана къе.
Ачух хьана дарзавай рикI, кьуьлна гуьгьуьлди,
Къул кадгъана, къажгъандални вел атана къе.

* * *

Кьве дуст санал къе зи кIвализ илифна.
Шадвал пайиз, къуншийризни теклифна.
Белки, гьуьлуьн тIимил хьана туькьуьлвал,
Самурдинни хуьлер вири алцифна.

* * *

Зиян хьайи ван агакьна дустуниз,
ТIарвили рикI авай жеди къазуниз.
Агакьайла мерд инсанрин куьмекар,
Сес ахкатна мад зи гъилел сазуник.

* * *

Дуст атайвалд хтана мад иштягь заз.
Бекье буза авуна жед куьтягь за!
Ялгъузвили куьлягьдайла рекье зун,
Агакьай хьиз я вафалу метягь зав.

* * *

ЗатIни вичи тагъайтIани дустуни,
Вил жеда зи ракIарай ам атунихъ.
Дуст атана - алахьда мад вацIар зи,
Гьар са рахун элкъведа са махуниз!

* * *

Къачуз жедач дуст садрани къиметдихъ.
Багъишда ам анжах чIехи кьисметди.
Гьахьняй тушни, дустар пара авайди
КукIва жеда анжах чIехи гьуьрметдин.

* * *

Дуст дустуниз рикIяй атай гьай туштIа,
Цавай атай, чиляй атай пай туштIа,
ГьикI жедайтIа рикIиз акьван ала ам,
ХъуьтIуьн юкъуз алахьнавай май туштIа...

* * *

Дуст хъсан я, дережа кьур стхадин.
Элкъведа ам гьакьван чIехи архадиз.
Амма жувни тежен даяз, дуьшкуьнди,
Дуст паталди рикI ахъайин захадиз…

* * *

Дуст элкъведай кар хьайитIа къавумдиз,
ГуьтIуь мийир сергьятар куь фагьумдиз.
Фагьум тавур са жизвиди, мумкин я,
Гьуьрметрин дагъ чукIурун куь залумдиз...

14.07.14.

* * *

Хъсанвал на ийизва. Низ? Ва вучиз?
Хабар кьазвач. Вучиз ятIа чидач заз.
Гьайиф къвезвач рикIин кIусар гьакI пучиз,
Жизви кьванни хийир, белки, гъидач заз.

Атанва мад вакай чара-куьмек кIанз,
Ерли течир инсан я са къариба.
Ваъ лугьудай къвезвач гена къимиш заз,
Багъишзава адаз жуван тежриба.

Амма вучда фур атIайтIа рекьел ви
Вуна вугай куьмекдалди - перцелди.
Писвал ахпа хуькведани рикIел ви,
Машгьур хьана бедлем авур тIварцIелди?

Гъил вугузва, гъилиз килиг тавуна.
Чка гузва, жуваз анаг дарзаваз.
Шумуд сефер, чидач, хер сагъ авуна,
Къуьн хкажна, жуваз бегьем тIарзаваз...

Амма дуьнья кьазва такур писвили,
Ви инсафдиз техйиз ерли хъсанвал.
Уфтанвилер ава даим гъиз вилик,
Амачир хьиз са патани инсанвал.

Дуьнья бес куь ийида чаз саламат?
Са мез, са гаф жагъизмачтIа веледриз?
Бине тушни хуьзвайди и дарамат,
Санал кутур аманат яз эвледриз?..

23.06.14.

* * *

Атай кьван вири хъфида, валлагь,
Вуч туна, анжах, хъфизва чилел?
АватIа ираб квачир сад гунагь?
Михьибур ятIа вирибур гъилел?

Хъфейла ана, экв тежер пата,
Твазвалда вири суалрин хура:
- Туна невейриз на гьихьтин затIар?
- ГанатIа намус на кура-кура?
- Дустар тунвани, душманар пара?
- АматIа валай багърийриз бине?
- Хвена жед даим жадуйрив ара?
- Чара кIуртуниз хьаначтIа пине?
- Паквал квадариз, гьашервилин таж
АкъудначтIа гьа тарифриз кьакьан?
- Душман акурла, ягъиз хуру каш,
ГъазурначтIа гьа жувандаз лакьан?
- Фашалвал, фитне, фасадвал чIулав,
Бедвал, бедлемвал, басрухни, буьгьтен...
КутуначтIа гьа бинейрик ялав,
Маса гуз бедрягь бижвилиз беден?..

Ана, а фура, квез я суалар,
Инамаз абур икьван яз пара?
Уьмуьр уьмуьр я, туш гьа мискIалар,
Вуч туна физва, эй гуьнуькъара?..

23.06.14.

ГАЗЕТ КХЬИЗВАЙБУРУН ДАФТАРРАЙ

Азедин ЭСЕТОВ

Гъуьл хъуьтуьлардай "ЗАПАЂ"

Чи кІвализ вичин хцин хизандин дерди гваз Гарагъдилай са дишегьли атанай. А чІавуз зи рагьметлу диде амай, адахъ галаз таниш тирвиляй а паб, инихъанихъ тефена, чІугуна духтурдин кІвализ мугьман хьанай. Зун кІвалахдилай хтайла, дишегьлийри куднавай гъуьлуьнни папан, сусанни къаридин арада ацукьункъарагъуниз талукь ихтилатар давамарзамай. Зун гъавурда акьурвал, мугьман папа, патав хцин свасни гвайди фикирда кьуна, чпин хуьруьнвидин кьилел атай са агьвалат ахъайзавай.

...Гарагъдал вилик девирда фекьивал авур, шура гьукумат атайла, муаллимвилин пеше кьуна, вичин кьил хуьзвай са агьсакъал яшамиш жезвай. И касди, вичин жуьре юкІвар-чипІер яна, авайниавачир са руш диде-буба кьилел аламачиз кІвачел акьалтай етим гададиз гана.

Бубадиз рушак кстах хесетар квайди чизвай. Кьуьзуь кьиляй хьанвай велед тирвиляй, пабни "чкадал ацукьариз" тахьайвиляй, рушан месэла бубади вичин хивез къачунвай.

...Бегьем зур йисни арадай тефенмаз, са нянив гутуна, езне, гуьгъуьна свасни аваз, иранбубадал илифна. Жегьилдин рикІел кьуьзуь кас акунихъ вичин макьсад авай кьван. И йикъалди жегьилри чеб галай пад дуьздал акъуднавачир, кІвални абурун хуьруькай хкатна са къерехдал алай.

Амма гьакъикъатда жегьилрин арада лап сифте йикъарилай мукьвал-мукьвал къал-къиж жезвай, абур туькІуьзвачир. Тахсирни езнеди сусан хиве тваз-вай. Гьа иниз килигна, свас вичин чІалаз килигзавач лагьана, ада рушан бубадиз арзани авуна.

- За жуван бала, магьрумвилерни зегьметар пара акур касдикай мягькем итим хкатдайди фикирда кьуна, ваз гана, вакай езне кьуна. Аквазвайвал, зун гъалатІ хьанва, - инал ял акъадарна, ам кІвачел къарагъна, пел чІурна, ахпа векъи сесиналди жегьилар тагькимарна: - Кьведни, гьикІ атанатІа, гьакІ ахлад! Квев гвай хьтин кепекдик квачир итІи-битІийрин ван заз жезвайди эхиримжи сефер хьуй. И гуьруьшдикайни садазни са витІни ийидач куьне!

Руш езнедин патав акъвазарна, мадни давам хъувуна: - За вакай халис кІвалин иеси хьанвайди яз гьисабнай. Са паб вердишариз тежедайдаз дагъви итим лугьуз женни?..

Жегьилриз им уьмуьрдин халис тарс хьанай. КІвални, куьнуь хьиз кадгъана, вижевай чешнелу хизанни арадал атана.

* * *

- Рушариз халис бахтунин муг кутадай дидеярни авайди я. И душуьшдикай ихтилат заз зи гъуьлуьн вах Гуьлжеретан сивяй ван хьайиди тир, - суьгьбетдик экечІна зи диде.

- Зилфи тІвар алай стІурви руш гъуьлуьз фена, са йисалай тІимил алатнавай. Гьелелиг аял- куялни адаз хьанвачир. Са юкъуз, цІай квайди хьиз, ам бубад кІвализ атана. Кал ацана хквезвай диде, гъилевай серниж кьацІал динжаризни агакьнач, адан вилик вилерай нагъв хъиткьиннавай руш пайда хьана.

Къушра хьиз вегьена, бала къужахламишна, дидедик адан дерт-гъам чириз тади акатна.

- За ваз вуч лугьун, чан диде, регъуь ятІани, талгьана жезмач. Эхь, за куь кьил тІарнай. Гьадалай гъейри, зун садазни фидач, анжах гьам зи рикІиз хуш я лагьанай. Гилани зи фикир дегиш хьанвач, заз ам гьа виликдай хьиз багьа я. Амма гила, зун вичин гъиле гьатайла, ада вичиз вири ихтиярар авайди яз гьисабзава. А гъуьл лугьудайда зун квазни кьазвач. Лап къапарай акъатнава. КІан хьайила экъечІна фида, гьиниз, вучиз физвайди ятІа заз гьич лугьунни тавуна. Ингье, къени, ам кІвализ йифен кьуларилай алатайла хтанва. Хабар кьурла, дустар багьна кьада. И саягъда завай мад адахъ галаз кьил акъуд хъхьун намумкин кар я, - лагьана, кьил дидедин хура туна, угьу-угьудал илигна.

- Секин хьухь, чан руш, вун гьеле гъуьлуьн кІвалив бегьем агакьнавач. Жуван рикІиз акьван азият гумир. Дарман авачир тІал авайди туш, лугьудай мисал авайди я. Вуна дидедин гафариз дикъетдалди яб це: хуьруьн кьилихъ галай тама авай севрен спелрай зав кьве чІар агакьара. Диде абур гваз къуншидаллай ТІагьиржалрин чІехи фекьидин патав фида. Адавай а езне лугьудайди, мум хьиз хъуьтуьларна, ви чІала жедай запаб кхьиз тада, - руш секинарна, вич нек чимиз фена.

Севрен спелрай чІарар гьикІ акъуддайди хьурай лугьуз, хиялар ийиз, руша вахтни гарув вуганач. Пакамахъ фад ам якІун базардал алай. Къачуна вагьши гьайвандиз кутугай са тике якни, гьатна ам рекье севрен магъара галай патахъ тамуз. Инсандин ни атай вагьши къудгун хьана, вичиз мукьва жезвай къаралтудал ада виликди гьужумна. Сев къвезвай тегьер акурла, рушан зегьле фена. Вич квадар тавуна, тадиз гвай якІун тике сев галайвал кадарна, вич катна. Ни акална, як сиве кьур гьайван мад юзун хъувунач, ам нефс рази ийиз, эглеш хьана. Руша вичиз тамун шагь яващардай дарман жагъайди гьиссна. Гила вуч авуна кІандатІа, ам гъавурда гьатна.

Галаз-галаз са шумуд сеферда севренни рушан арада и "къугъун" тикрар хьана. Зегьмет галачиз, икІ як жагъайла, гьайванди, мад рушал гьужумар анихъ акъвазрай, сарарни экъис хъувунач.

Нубатдин сеферда як тІуьр сев, ам иливариз тапасарни аладарна, ярх хьана. Руша адав агатдай вахтни алукьнавайди кьатІана. Мукъаятвилелди спелрай кьве чІар атІана, ягълухдик кутуна, кІвалихъди гьерекатна. Вичинни севрен арада "баришугъ" кьиле фейи гьалдикай, куьлуьшуьлуьярни какадар тавуна, галай-галайвал дидедиз ихтилатна. Севрен спелрин чІарар вилик эцигна, руша дидедивай запаб гьазурун яргъал тевгьин тІалабна.

Рушан алакьунриз дикъетдивди яб гайи диде пагь атІана амай.

- Чан руш, - рушаз жаваб гуз эгечІна диде, - валай тамун вагьши гьайванрин шагьдихъ галаз рахаз, ам чІалал гъиз алакьна, адан спелрай акъудна чІарарни гьана. Им гзаф четин кар я, нивай хьайитІани бажармишиз тежедай. За ви акьулдал, алакьунрал дамахзава. Ви гъуьл инсандин жинсиникай я. Валай амни гъилив ийиз жедайдал зи са шакни алач. Запаб ви кьиле ва гъиле ава. Ахлад, итим итимдай кьуна, жуван уьмуьр кадгъура. Бахтунин куьлег вав гвазва, бала, - хълагьна, дидеди жаваб куьтягьайди къалурна.

Дидедин сивяй ихьтин камаллу гафар ван хьайи руш кІвачин кьилел кьурана, адай сес анихъ амукьрай, нефесни акъатзавачир. Дидедин такабурлувили ва сабурлувили руш, суьгьуьрда турди хьиз, мягьтеларнавай.

Идалай кьулухъ дидедиз мад рушан патай гъуьлелай арза-ферзедин ван-сес хъхьаначир.

Бе-е-ес, чан вах! Хизанар хуьдай ихьтин дидеяр-бубаярни авайди я, - куьтягьнай суьгьбет зи дидедини...

ИкІни жеда кьван!

Хазран КЬАСУМОВ

Гьахъвердидин суд

Судья Гьахъверди вичин кабинетда кІвалахдик квай. Бирдан, ракни гатун тавуна, кабинетдиз са итим атана.

- Судья, рагъ алай юкъуз лапагар чуьнуьхзава, вун лагьайтІа, кабинетда рак-дакІарни акьална ацукьнава, - хъел кваз лагьана итимди.

- Я стха, секин хьухь, вун вуж ятІа, вахъ вуч хьанватІа, лагь...

- Вуна заз секин хьухь лугьузвани? - мадни кІевиз рахаз башламишна атай кас. - Эгер вуна къачагъдин иесивал тавуртІа, зун валай арза гуз прокурордин патав фида. Зи гьер за ФетІаз иливардайди туш.

Кисна яб гана Гьахъвердиди кабинетдиз атанвай касдиз. Са гафни сивяй акъуд тийиз вичиз килигиз акъвазнавай судья акурла, эхирни рахазвайди секин хьана.

- Я кІвал къени хьайиди, вуна вучиз ви чандиз акьван гуж гузва? Секиндиз лагь гила заз вун вуж ятІа, ви дерди-бала вуч ятІа, - рахана судья.

- Са тІимил туьнт рахана лагьана, багьишламиша, судья, зи тІвар Алихан я, - явашдиз рахаз эгечІна кабинетдиз атайди. - Мукьвара зунни зи уьмуьрдин юлдаш санал яшамиш жез 30 йис тамам жезва. И юкъуз тІуьн-хъун тешкилда, са гъвечІи межлис къурмишда лагьана, за гьер хуьзвай. Сенфиз ам зи къунши ФетІа чуьнуьхна.

- Гьина ава ви къунши?

- Гьина жеда кьван, вичин кІвале.

- Фена, ФетІаз вичиз за эверзава лагь. Адахъ галаз зи патав жувни хъша, - лагьана судьяди.

Арадай са акьван вахт фенач, Алихан вичин къуншини галаз судьядин патав хтана.

- Ингье, юлдаш судья, им гьа за лугьузвай... Фахрудин я, гьер чуьнуьхай зи къунши, - атІуз-атІуз, лап яваш сесиналди лагьана Алихана. - Хъел квайла завай адан тІвар ФетІ я лугьун хьанай... Яз ам вич пис къунши туш. Гьер чуьнуьхайла хъел къведачни кьван?

- Гъавурда акьуна зун, кьведни атана зи къаншарда ацукьа, - лагьана, Гьахъвердиди къуншийриз гъилин ишарадалди столдихъ ацукьдай чкаяр къалурна.

- Къуншидин гьер чуьнуьхун - им гьикІ хьайи кар я? - Фахрудинахъ элкъвена судья.

- Валлагь, им хъсан кар хьанач, мукьвара тамам жезвай жуван 50 йисан юбилейдин юкъуз са гъвечІи хьтин суфра къурмишда лагьана, Алиханан гьер чуьнуьхун хьана, зун пиянни тир, - кичІез - регъуьз рахана Фахрудин. - Са кІусни хкуд тавуна, лапагдин жендек холодильникда ама. Къуншиди заз багьишламишрай. Куьнени, гьуьрметлу судья, жез хьайитІа, залай гъил къачу. КІвализ хъфена, за лапаг Алиханан кІвализ хутахда. Беябур хьана зун, беябур...

- Яб це, гьуьрметлубур, - рахана судья. - Гьер чуьнуьхунай завай вун, Фахрудин, жазаламишиз жеда, закондини гьакІ истемишзава. Амма, бубайрин мисалда лугьузвайвал, мукьвал алай къунши яргъа авай стхадилай хъсан я. Куьнни къуншияр я, хайи стхайрилай хатурлу, гьуьрметлу хьун лазим я. Зун гъавурда акьурвал, мукьвара куьне кьве касдини лишанлу мярекатар къейд ийида. За квез кьведазни и мярекатар, куь хизанарни галаз, санал къейд авун меслят къалурзава.

- Валлагь, юлдаш судья, вуна чаз дуьз меслят къалурна, - шад хьана Алиханаз. - Гьам Фахрудинан 50 йис тамам хьунин, гьам зунни зи уьмуьрдин юлдаш санал яшамиш жез 30 йис тамам хьунин мярекатар чна кьве хизандини санал къейдда, гьерекайни хъсан тІуьнар, шиш-кабабар гьазурда...

Рази хьайи къуншияр, судьядин кабинетдай экъечІна, шадвилин мярекатриз гьазурвилер акваз, кІвалер галайвал рекье гьат хъувуна.

Рамазан ВЕЛИБЕГОВ

Геждал ксузвай сусариз

1960-йисан сифте кьилера за Цналрин муьжуьд йисан школада сифтегьан классра муаллим яз кІвалахзавай.

А вахтара ислягь зегьметдал машгъул советрин халкьди йиф-югъди зегьмет чІугвазвай. Вири недай суьрсет гьар сана чпи чкайрал гьасилзавай. Гьар са кІвале 8-10 аял авай, бязи хизанра, чи ва патал хуьрера 12-13 аялар хана, чІехи авунвай игит дидеярни авай. Школайрани гьар са классда 20-25 аял жедай.

Ингье кІелунрин йисан сифте кьилера за сад лагьай классда тарс гузва. Тарсарни са шумуд жуьре ава кьван. Лезги кІелунрин тарс за аялрин чпин хурун чирвилер ахтармишун патал низ вучтин шиир, хкет, кьиса, мани чизватІа лугьунин тарсуниз элкъуьрна.

Аялар, гъилер хкажиз, са-сад гъетер хьиз, доскадив физвай.

Абуру чпиз ван хьайи, чизвай вири келимаяр, хкетар, шиирар, манияр лугьуз, кІелиз тарс акъатзавай. - Пагь, гьайиф и тарс фад акъатзава. Вични хъуьрез-хъуьрез, вири шад яз.

Эхирдай кьулухъ галай партада ацукьнавай гьевеслу хьанвай Рашида гъил хкажна. Зани адаз доскадив фидай ихтияр гана.

- Лагь кван ваз, вуч чизватІа, - лагьана.

Аялдини сивел хъвер алаз мани лугьузва:

Садра хьиз туш, кьведра хьиз туш,
Шумуд лугьур сефер я.
Экв хьайила къарагъ тийиз,
Сусарив гвайбур кефер я.

Зак ва аялрик хъуьруьн акатна.

- Ваз икьван хъсан мани ни чирна, - лагьана за.

- Чи бадеди чирайди я, - лагьана Рашида.

Ам чи баде я

Аялар, диде - бубаяр гьикьван аватІа, гьакьван къилихарни жеда. Лап фад за кьвед лагьай классда тарс гузвай.

И тарс за мисалринни-мискІалрин, имуча-мучайрин тарсуниз элкъуьрна. За аялриз, аялрини, чпи-чпиз мискІалар, имуча-мучаяр лугьуз сулар гузвай.

Ингье за классдиз - Имуча-муча, муч-халича: цІа кун тийирди, цени батмиш тежерди?

Вилик квай партада ацукьнавай цуьверин кІунчІ хьтин Каината, - Ам чи баде я, - лагьана.

Класс секин тир. За хабар кьазва, - Ам гьихьтин баде я, ахьтин мягькемди? Ваз гьикІ чида ам цІа кун тийирди, цени батмиш тежерди?

- Чидач, я муаллим, бадедиз чи бахди гьамишанда гьакІ лугьуз, гьараюнар ийиз жеда, жаваб гана руша.

За гъвечІи Каинат гъавурда туна: - Куь бахди бадедиз ваъ, бадедин хъендиз, серундиз я цІу кун тийирди, я цени батмиш тежерди лугьузвайди. Имуча-мучадин гъавурда вири класс акьунай.

Аялар шад хьана. И вакъиадин ван хьайи Каинатан бахди вичин къаридиз и келимаяр мад тикрар хъувунач.

Турп - кьифрез

Ингье и классда мад са тарс физва. ЦІийи тарс турпуникай тир. За тарс аялриз ван алаз, эсер ийидай гьалда кІелна.

Ахпани тарсунин мана-метлеб чир хьун патал ахъайна. Аялрив чпивни кІелиз туна. Абуруни гуьгъуьнлай тарс чпин гафаралди ахъай хъувуна.

Тарс мягькемардайла, за аялрин вилик суалар эцигна.

- Квез тарс бегенмиш хьанани?

- Эхь, муаллим.

- Эхирни чиликай хкудай турп низ хьун лазим я?

Чиник яр кваз, тадиз гъил хкажна, жаваб гана Гьажиди: - Кьифрен къуват, зегьмет виридалайни артух тир ва турпни гьадаз гана кІанзавай...

Чаз гьихьтин учебникар герек я?

Мердали ЖАЛИЛОВ,
литературадин отделдин редактор

И веревирдер за 2-июлдиз ОТР каналдай къалурай "элкъвей столдихъ" хьайи гьуьжетрилай (дискуссиядилай) кьулухъ кхьизва.

Дугъриданни, чун къвердавай а кардин шагьидар жезва хьи, чи школайрин программайрай виликрай лап хъсанбур, идейнибур, гьакъикъатдиз вафалубур, цIийи инсан тербияламишуниз, адан руьгьдин къамат, арадал атуниз къуллугъзавайбур яз гьисабай хейлин эсерар акъудзава, гьатта авторарни гила амач.

Идея, идейнивал, идеология... РикIел хквезва: СССР чукIурдалди вилик чи зурба "демократри - перестройщикри" чи халкьдал ва обществодал чаз "идеология" герек туш лугьудай фикирар илитIнай. Тапан регьберрин къаст вуч тиртIа гила раиж хьанва. СССР чукIурна, коммунистрин идеологиядиз кIур гана, майданда цIийи фашистринни, нацистринни, сада-сад иливар тавунин, ачухдаказ сада-садахъ галаз дяве авунин, диндин экстремистрин ва маса лап чIулав фикирар (идеояр) къуватлу авуна. Чахъ гила я чи милли идея, я чи сад тир государство (адан вири къатар) санал тупламишзавай фагьумфикир (идеология) авайди чир жезмач. Амма РФ-дин Президент В.Путин вичин машгьур указралдини, Чараралдини, рахунралдини, бязи вахтара краралдини чахъ милли идея авайди, ам чаз лап чарасуз герек шартI тирдини субутариз алахъзава. Сагърай вич!

Обществодин битаввал, сагъламвал, государствадин саламатвал таъминарун патал чи республикадани тIимил крар ийизвач.

Амма гьа ихьтин шартIарани чаз школада гьихьтин учебникар (иллаки тарихдай, обществоведенидай, литературадай) герек ятIа лугьуз, ийизвай хейлин гьуьжетри адетдин инсанрин кьил акъат тийидай къаришма арадал гъизва. Чи са бязи учебникрай неинки аялрин, гьатта пешекар муаллимрин кьилни бажагьат акъатзава.

Амма школа акьалтзавай несилдин акьул-камалдин, къанажагъдин, ахлакьдин, савадлувилин бинеяр, виридалайни артух, ватандашвилин гьиссер арадал гъизвай чад, къул хьиз тушни?

Учебникар, цIийи программаяр, хрестоматияр арадал гъун садрани регьят хьайиди туш. Гилан девирда лагьайтIа, и кар генани четиндаз элкъвенва.

Эхь, "идеология герек авач" лугьуз, гьакъикъатда чи обществодал гьеле аялрин бахчадилай, ахпа школадилай гатIунна, "либералри - "ватанпересри" - чпин, "гьахълубуру" - чпин, динэгьлийри генани артхудиз-чпин фикирар илитIзава. Чи школа акьалтIай тегьерда тартибдикай хкудзава. И карди чи гьиляй неинки къенин ва къвезмай несилринни кьисметар акъуддайди рикIел гъизвач.

Аялри ктабар кIелзамач. Муаллимриз, вуч кьулухъ туна, вуч вилик кутадатIа чизмач. Писателрин эсерар гьа чпин хсуси дезгейрал ктIизва. Литературадин хъсан эсерар пропаганда ийизмач. Чи лап гзаф хьанвай чапханайрай акъат тийизвай затI авач. Са вуч ятIа жилдера туна, ахпа абур мектебрални библиотекайрал, культурадин идарайрал илитIзавай халтурщикар (алверчияр) лап гзаф хьанва. Бес алверчивални чIалан искусство хуьн, вилик тухун, машгьур авун - ибур сад жедай крар яни?

Куьне садра фикир це: школьникри художественный эсерар гьакI кIелун герек я, лугьузва са бязи алимри. Абуру анализ авун, игитрин къаматрал, кьисметрал веревирдер авун, сад-садав гекъигун ерли герек крар туш лугьузва.

Гьавиляй хрестоматиядилай къецяй литературадин учебник (аялриз литературадин эсердин метлеб, кьилин фикирар, яни идееяр ачухариз куьмек гузвай ктаб) инкар ийиз алахъзава. Муаллимдини аялрал вичин фикирар (ктабдикай хкатзавай) илитI тавун лазим я лугьузва.

Бес "литература" предметди школада акьалтзавай несилриз вуч цIийи гьихьтин чирвилер гузвайди я? Анжах са кIелиз чирзавайди яни? Метлебдиз фикир тагуз, гьакI фагьумсуздаказ кIелун низ герек ятIа?

Мадни, хъсан эсер руьгьдин, рикIин гъалаба галачиз гьикI кIелзавайди я?

Чаз чидайвал, литература (художественный эсерар) образра аваз кхьенвай халкьдин ва Ватандин тарих я. Вахт ва кьисметар гьихьтин алакъада аваз виликди фенватIа, физватIа къалур тийизвайдакай художественный эсер жедани бес?

Аялри ктабар кIел тахвунихъ гьа инал чун раханвай хьтин, вич лап деринрай къвезвай, обществодиз акси, санлай тIебиатдиз акси сиясат галач ни лугьуда?

Художественый жанлу эсерри (месэла, Ватандин ЧIехи дяведин йисарин, революциядиз талукь, игитвални хаинвал, кIанивални такIанвал ва маса гьиссер квай) инсанар халисан ватанпересар ва вижданпересар яз тербияламишзавайди чизвай тапан идеологар ахьтин эсерар ктабрай акъудиз алахънавайди садазни сир туш. Милли къуватлу руьгь арадал гъизвайдини къуватлу художественный литература я. Ахьтин несилар садазни муьтIуьгъ жедач. Душманриз бес ихьтин кар хуш жедани?...

Мегер аялдин къанажагъдивай, муаллимдин, учебникдин куьмек галачиз, хъсандайни писдай, дигмишдайни калдай, къуватлудайни зайифдай кьил акъудиз жедани? Лугьун хьи чна, урус литература Пушкинни Лермонтов, Гоголни Чехов галачиз, лезги литература Эминни Сулейман, Хуьруьг Тагьирни Алирза Саидов галачиз фикирдиз гъиз жедани?.. Аку садра, инсанрин рикIер, руьгьер, кьилер элкъуьруьн патал дуьньяда гьихьтин фигьил, фикиррин къаришма къекъуьрзаватIа! Гила учебникралдини чун руьгьдай усалариз, акьулдиз кьери, къанажагъдиз къайгъусуз ийиз гьикI алахънаватIа! Къенфет хьиз къалуриз, михьи чарчин къене гьикьван чиркин затIар твазватIа!..

Са жизви бушвал къалурайтIа, чи кьамал илитI тийир жуьре фашал фикир бажагьат амукьда. И карди чавай, чи обществодивай, чи регьберривайни, адетдин алимривайни, муаллимривайни гьихьтин мукьуф ва уяхвал къалурун истемишзава.

Гьуьжетарун хъсан я, хъсан фикирар тестикьариз хьайитIа...

КIвалахдин ери хкажин

Гь.ГЬУЬСЕЙНОВ,
Белиж хуьруьн юкьван 2-нумрадин школадин математикадин муаллим

Алай йисуз дуьз кьиле тухвай ЕГЭ-дин сифтегьан нетижаяр кьурла, образованидин тIал алай месэлаяр дуьздал акъатна. Урус чIалайни математикадай аялриз рази тежедай гьалдин агъуз чиривилер авайди тестикь хьана, аялар хъсандиз кIелун лазим тирдан гъавурдик кутуна, диде-бубайриз анжах аялрин чиривилер фикирдиз къачун герек тирди субутарна.

И гьалар акур уьлкведин Президент Владимир Путина лагьана хьи, ЕГЭ-дин нетижайри преподавателрин кIвалахдин ери хкажун патал мад сеферда истемишунар артухарна кIанда.

Президентдин насигьат деринди ва гьахълуди тирди чи республикадиз хас тир месэладай аквада.

Дагъустанда адетдин школайрилай гьейри, спортшколаярни кардик ква. Эгер и кьве жуьредин школайрин зегьметдин нетижаяр чебчпив гекъигайтIа, спортшколайра чиривилер къачузвай аялрин алакьунар са кьадар артух тирди ашкара жеда. Месэла, анра вердишвилер къачур хейлин жегьилрикай гьатта дуьнядин, Европадин, Россиядин, Дагъустандин чемпионар жезва. И чIехи агалкьун тарифдин тажуник ква. Аялри, тренерри, диде-бубайри кьунвай рехъ давамарзава. За умудзавайвал спортдин педагогрин хъсан нетижаяр гьар йикъан дурумлу зегьметдихъ галаз алакъалу я.

Ихьтин разивилин чими гафар адетдин школайрин аялрикай, муаллимрикай, дидебубайрикай лап кьериз лугьуз жеда. Веревирдер авурла, аялар - садбур, нетижаяр - тафаватлубур. ИкI вучиз жезва?

Суалдиз жаваб гун патал, заз хсуси фикирар газетдай раиж ийиз кIанзава.

Дагъустандин школайра 5-8 классра тарсар гузвай муаллимрин чIехи пай педколледжрин, коммерческий вузрин дипломар гвайбур я. Абуруз госэкзаменар авай 9,11-классра кIвалахиз хуш туш, законар тупIалай ийида, 8-классдал кьван тарс гана, мад цIийи 5-классдилай башламишда. ГИА, ЕГЭ авай классар алатай асирдин 70-90 йисара институтар куьтягьнавай пешекаррив вугузва.

Бес аялар экзаменриз гьазуриз тежезвай, бегьем гьазур тушир пешекарар вучиз ахъайзава? Абурун зайиф пешекарвиликай хабар аваз, абур кIвалахал гьикI кьабулзава? Виридаз чиновникри и месэла гьикI гьялзаватIа чизва, ятIани такурдай кьазва, нетижаярни писбур жезва. Чехрин машгьур педагог Я.А.Коменскийди лагьанай: "Низ тIимил чидатIа, адавай гзаф чириз жедач."

Аялари экзаменар чпин къуватдалди вахкун патал муаллимди вичин пешедин ери хкажна кIанда. И гафарин гъавурда гьикI акьун лазим я? Вуна гузвай гьар тарсунин тема кеспидин устIарри, репетиторри гьикI гъавурда твазватIа, абурулай чешне къачуна, ачухара, чирвилин дережа авайдалай артухара. Умуд кутазва ви кIвалахда хъсанвилихъ еке дегишвилер жеда. Магьшур педагогрин кIвалахдихъ галаз таниш хьун патал хсуси компьютер, я тахьайтIа школадин компьютердай тарсуниз герек материалар жагъуриз чирун чарасуз я. Алай девирда Интернет галачиз ери авай тарс гуз жедач.

Муаллимриз чида: тIимил аялар авай классда тарс заландиз акъатда, тарсунин тема программади истемишзавай стандартдив агакьдач, ери агъузди жеда. И кар себеб яз классра хъсандиз кIелзавай аяларни тIимил я. Халкьдин мисалда лугьудайвал: "Къуьлуь къуьл акваз твар кьада".

Советрин девирда юкьван школа авачир хуьрерин аялар интернатдиз-райондиз кIелиз - физвай. Яраб и хъсан кар талукь ксарин рикIел аламатIа? Дуьзенра авай чIехи хуьрера садни ваъ, кьве школа, кьведни - юкьванбур, классар "а", "б" аватIани, аялрин кьадар дагъдин хуьрерин классра хьиз, тIимил я, кIелзавайбурун сиягьда кьейи руьгьеризни чка авачиз туш. Школайриз образованидин рекьяй кIвалах ийидай ихтияр гузвай органриз и кар аквазвачни?

За умудзавайвал вири халкьди школадин месэлайриз рикIивай фикир гайитIа, муаллимрин кIвалахдин ери артух жеда.

Жегьилрин форум

Ханум ШАЙДАБЕГОВА

И йикъара "Дагъустандин жегьилар" газетдин редакциядин конференц-залда "Къумукьрин тарих, культура ва адетар хуьнин "Эллер-юртлар" форумдиз талукь мярекат кьиле тухвана.

12-17-августдиз Къарабудахкент райондин "Леззет" санаторийдин базадал тухун фикирдиз къачунвай жегьилрин форумда 600-лай виниз инсанри иштиракда, - лагьана конференциядал форумдин тешкилатчийрикай сад тир къумукьрин адетар ва культура хуьнин крарин рекьяй Москвадин региональный общественный "Озьден" тешкилатдин президент Тимур Порсукова. - Адан гафаралди, форумдин макьсад къумукьрин тарих, адетар ва культура хуьн, Дагъустан Республикадин регионра ва адалай кьеце патани жегьилрин арада алакъаяр мягькемарун, сада-садаз образовательный, карчивилин программаяр вилик тухунин, планар туькIуьрунин теклифар гун, жегьилрин арада физкультурадал машгъул хьун, активный ва сагълам уьмуьр тухун раиж авун я.

Форумда къумукьрин гьар са поселенидай 16-29 йисан яшара авай вад-вад векилри иштиракда. Абуру чпин хуьрерин тарихдикай, архиврин, ктабрин делилрин бинедаллаз машгьур ксарикай гьазурнавай затIар презентация авун лазим я. Презентациядал гьакIни хуьруьн агьалийрин культурадин адетриз талукь эсерар (прозадин, шииррин, мисалрин, манийрин жуьрейра), гьакIни хуьрера ацукьун-къарагъунин кьетIенвилер - вилик вахтара ва гила кухтунвай дегишвилер, ибурулай гъейри, мехъерар авунин, кьейи кас фаракъат авунин мярекатрин кьетIен тафаватлувилерни къейдда.

Пресс-конференцияда иштиракай Къумукьрин театрдин художественный руководитель Байсолтан Осаева лагьана хьи, алай вахтунда чна жуван этнокультура квадарзава. Маса миллетрихъ галаз какахьна яшамиш хьунин нетижада (интеграция), иллаки къумукьриз, гьакI амай халкьаризни чпиз хас тир бязи кьетIенвилер, кьилдинвал квахьзава. Чун жегьилриз чпин алакьунар раиждай, абур республикадиз лазим тирди къалурдай мумкинвилер яратмишуниз буржлу я. За фикирзава хьи, форумди и кар тестикьарда, - къейдна Б.Осаева.

Форумдал гьакIни тренингар, алай девирдин къалабулухдин темайрай дискуссияр, иштиракчийрин бизнес-проектар ва гзаф маса хилерай маналу теклифар веревирдда.

Чи, лезгийрин, тарих, адетар, меденият хуьн патал экъечIдай кьегьал рухваярни хьайитIа, им тебрикдай кар жедай.

Гурлудаказ къейдна

Мегьамед ИБРАГЬИМОВ

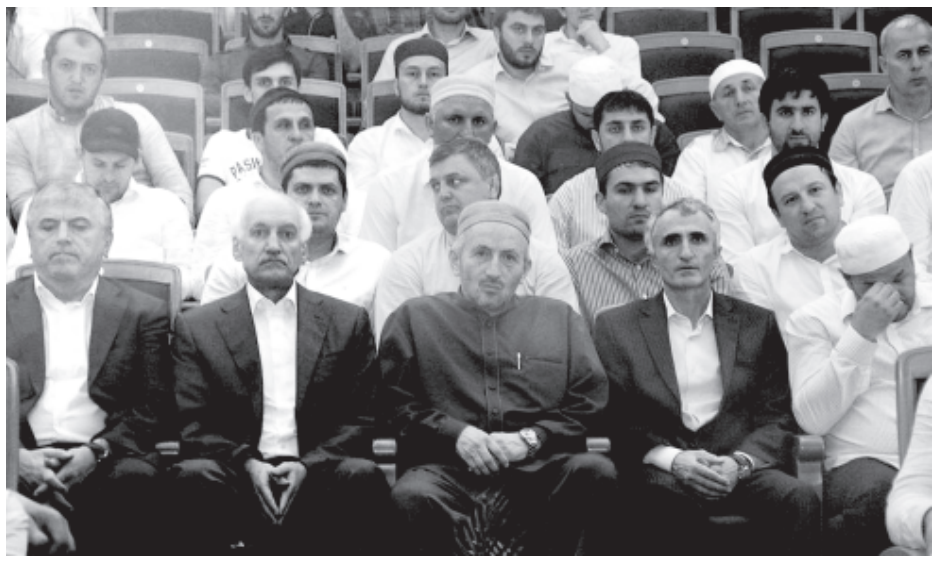

Эхиримжи вахтара Дагъустанда республикадин руководстводин, общественностдин векилриз теклифуналди, мусурманрин суварар шадвилин гьалара къейд авун адетдиз элкъвезва. Алатай йисуз Къурбанд сувар Дагъларин уьлкведа вини дережада аваз къаршиламишнай. ЦIинин йисан 1-августдиз лагьайтIа, Махачкъалада Дуствилин кIвале мусурманри сив кьазвай пак Рамазандин варз акьалтI ва Ураза-байрам (Сив хуьнин сувар) алукьуниз талукьарнавай мярекат кьиле фена. Ам намусдин азадвилин, диндин тешкилатрихъ галаз алакъа хуьзвай Комитетдин, "Инсан", "Михьи рикI" мергьяматлувилин фондарин, дишегьлийрин "Муслимат" обществодин иштиракчивал аваз Дагъустандин мусурманрин духовный управлениди тешкилнавай.

Суварин шадвилерик РД-дин Гьукуматдин Председателдин заместитель Р. Жафарова, РД-дин муфтий А. Абдулаева, республикадин алишверишдин, инвестицийрин ва карчивилин министр Ю. Умавова, намусдин азадвилин, диндин тешкилатрихъ галаз алакъа хуьзвай Комитетдин председатель С. Мегьамедова, диндин, СМИ-рин векилри иштиракна. Иниз гьакIни дарда авай хизанрай диде-бубаярни галаз виш аялдизни теклифнавай.

Мярекат Кьуръандин аятар кIелунилай гатIунна. РД-дин муфтий Агьмад-гьажи Абдулаева залда авайбуруз Рамазан варз куьтягь хьун ва Сив хуьнин сувар мубаракна. Ада жегьилрихъ элкъвена дагъустанвийриз мискIинриз фидай, сив хуьдай, Исламдин рекьяй чирвилер къачудай мумкинвал хьунай Аллагьдиз шукур авун тIалабна. - Къенин юкъуз Исламдин са жерге уьлквейра ивияр экъичзава, са тахсирни квачир инсанар телеф жезва. Дагъустандин чилел цIайни шел тахьун им чи лайихлувал туш, ам Аллагьдин регьимлувал я. Гьавиляй гележегдани Россияда ва Дагъустанда ислягьвал хьун патал чна датIана Аллагьдивай и кар тIалабна кIанда, - лагьана республикадин муфтийди.

Гуьгъуьнлай мярекатдал рахай Рамазан Жафарова республикадин мусурманриз Сив хуьнин сувар рикIин сидкьидай мубаракзавай РД-дин Кьил Рамазан Абдулатипован тебрикдин чар кIелна.

БицIи тамашачияр патал мергьяматлувилин "Ватанперес" фондуни "Рамазандин буржар" тIвар алай сегьне къалурна. Аялрин яратмишдай "Хайрат" тIвар алай коллективди урус ва араб чIаларал тамамарай нашидри (руьгьдин баядри) виридак руьгь кутуна.

Мярекат республикада ислягьвилини къайдади агъавал авун патал вирида санал дуьа кIелуналди куьтягь хьана. Эхирдай дарда авай хизанрай атанвай аялрив республикадин Кьилин ва Гьукуматдин администрацияди, "Инсан" ва "Михьи рикI" мергьяматлувилин фондари чара авунвай савкьатар вахкана. Дуствилин кIвалин фойеда абур тIямлу хуьрекри, аялрин журналри гуьзетзавай.

Авадан, гуьзел яз акуна кIанзава

Надият ВЕЛИЕВА

Мусурманриз ферз тир сив хуьнин Рамазандин варз, суварарни ингье нубатдин сеферда алатна. Къуй вирибуру хвейи сивер Аллагьди кьабулрай, гунагьрилай гьил къачурай. Аялрин, яшлубурун, дишегьлийрин язухни текъвез, абурун чандизни кваз къаст ийизвай Украинадин фашистрин рикIеризни рагьим яна, абурни инсанвилин дуьз рекьел хтурай, уьлкведа, вири дуьньяда къуй ислягьвални мублагьвал хьурай.

Эхиримжи йисара чи республикада Сив хуьнин сувариз екез фикир гузва. Гьикьван хъсан адетар ава чи мусурман диндихъ! Суварин вилик квай йикъара инсанри чпин кIвалюгъ, гьаятар михьна, къайдада твада. Туьквенра, базарра ширинлухралди ва маса продуктралди алишвериш авунин кIвалах йигин жеда. Вирибурун кIвалера жуьреба-жуьре хуьрекар, ширинлухар алай суфраяр дуьзмишзава. Хуьрерин фекьияр, агъсакъалар, экуьнахъ фад мискIинда суварин капI авуна. мукьвара рагьметдиз фенвайбурун багьрийрин кIвалериз фена, дуьаяр авуна, суварин няметрикай дадмишна, кIвалин иесийриз теселли гана, хъфида. Ахпа мукьвакьилияр, къуни-къуншияр, сувар мубарак ийиз, сад-садан кIвалериз фида. Ибур вири рикIик са гьихьтин ятIани шадвилин гьиссер кутадай, инсанар сад-садаз мукьва ийидай кIвалахар я.

Суварин йикъара инсанар чпин рагьметдиз фенвай багьрийрин сурарихъни физва.

Ингье нубатдин сеферда зунни, жуван диде-бубадин сурарихъ физ, КьепIирдал хъфенвай. Михьи ксарин, михьи руьгьерин югъ тирвиляй, гьавани гьакьван къулайди, инсанрин гуьгъуьларни гьакьван шад тир. Яргъал шегьеррайни гзаф инсанар хтанвай, абур вири сурар галайвал ахмиш хьанвай. Садбуру сурарин кьилихъ дуьаяр кIелзавай, масадбуру, гуя кучуднавай багьрийриз ван жезвайди хьиз, чпин зегьмет алай уьмуьрдикай, дерди-гьалдикай ван ацалтна лугьузвай. Дердерикди шаирриз элкъвенвай дидейри дуьньядихъ вил галамаз рагьметдиз фенвай чпин веледрихъ куз-куз лугьунарзавай. Абурун гафари чIарар цаз-цаз ийизвай...

За сурариз вил вегьена. Ина, яшар хьана, чпин вахтунай фенвайбур, гьакI жегьилжаванарни фаракъатнава. Гзаф сурар, михьна, шир яна, кьилихъ кул-кус, цуькверни цана, кутугайвал туькIуьрнава - абурухъ гелкъвезвайди чир жезвай. Аферин ахьтин ферли веледризни хизанриз.

Амма, гьайиф хьи, заз ина са касни гелкъвен тийизвай, кIур гана, чилихъ галаз сад хъхьанвай сурарни акуна. Лугьуда хьи, рагьметдиз фенвайбур чан аламайбурун рикIел аламай кьван гагьди яшамиш жезва. Гьавиляй абур датIана рикIел хуьн, сурарихъ гелкъуьн чи гьар садан буржи тирди фикирдай акъудна кIандач. Акьалтзавай несилрикни диде-бубадиз чан аламаз гьуьрмет авунин, рагьметдиз фейилани, абур рикIел хуьнин, сурарихъ гелкъуьнин гьиссер кутун лазим я. Ибур куьлуь-шуьлуьяр хьиз межер, инсанвилин ерийрикай, буржарикай я.

КьепIиррин хуьре кьве сурар ава. Садбур - агъа магьледа, муькуьбурни - вини магьледа. Агъа магьледа авай сурар гьелелиг цIийи я. Ана са гьихьтин ятIани къайда ава. Амма вини магьледа авай сурара инсандин буйдиз кьван кьакьан къаратканар, къалгъанар, цацар, вергер экъечIнавай. Анай жуван багьридин сур жагъуриз хьун мумкин тушир. Инсанар сурариз кIур гуз физва, аниз чпин калер, хиперни ахъайзава. Сурар кьуд патахъай ачух я, гъиляй-виляй вегьенва.

Бес и сурар авай гьал хуьруьн администрациядиз, Агъсакъалрин советдиз аквазвачни? Суварилай вилик хьайитIани, са шумуд кас пул гана кьуна ва я рагьметдиз фенвайбурун багьрияр кIватI хьана, сурар михьна, къайдадиз гъун лазим тушни? Аник чпин вири уьмуьрда зегьмет чIугур, орденризни медалриз лайихлу хьайи, дяведин цIаярай экъечIна хтай инсанарни кучуднава эхир. Бес абур пак михьи сурара динж хьуниз лайихлу тушни?!

Ихьтин са кардикайни рахан, чукIурнавай куьгьне кIвалери хуьруьн къамат михьиз мешребсуз авунва. Иллаки - ЧIуьгъвер магьледа. ЦIийи кIвалер эцигайла, куьгьнебур чкIана, харапIаяр хьиз тун дуьз яни? Абур михьиз чукIурна, къванер кIватI хъувуна, чил дуьзар хъувуртIа жедачни?

Мадни хуьре са шумуд булах ава. Анрай йиф-югъ яд авахьна физва. И яд бес тежезвай девирда ам гьакI вара-зара авун дуьз жедани? Анрал агализ-ахъайдай кранар эцигайтIа, вири хуьруьнвийрин кIвалериз ятар тухуз жеда.

Са вахтара КьепIирар районда тIвар-ван авай чIехи хуьрерикай сад тир.

Асеф Мегьмана хуьруьз манини багьишнава:

КьепIир, КьепIир, гуьзел я вун...

Гьиниз фена бес КьепIиррин алатай вахтарин машгьурвал? Жегьил-жаванрикай, абур дуьз тербияламишуникай, гележегдикайни фикирун, къайгъу чIугун лазим я эхир. Къарсатмишвилерин, татугайвилерин йисар алатна фенва. КIвачери кисин, хуьрер аваданлу хъийидай вахтар фадлай алукьнава. Зазни жуван багьри ерияр авадан, гуьзел яз, агьалияр хушбахтлу яз акуна кIанзава.

Исламдин хабарар

Гьазурайди - Мегьамед ИБРАГЬИМОВ

Накъвар галай шадвал

Ислам.ru сайтди хабар гузвайвал, Газадин центрадал Израилди гуьллейрин хар къурзавай вахтунда Палестинадин Рафах шегьердай тир дишегьлиди кьуд аял - 3 хвани са руш хана. Газадин кьилин больницадин духтур Бассиль Абуварда хабар гузвайвал, дуьньядиз атанвай аялар сагьламбур я, диде авай гьални писди туш. Израилдин яракьлу гьужумрин нетижада хейлин палестинвийрин хизанра еке бедбахтвилер арадал атанва. Санал кьуд аял хана лагьай хабарди хейлин палестинвийрин накъвар шадвили эвезна.

Школайриз гуьлле гузва

Аль-Джазиради хабар гузвайвал, Израилдин армиядин, яракьлу гьерекатар себеб яз, кIвалерай катуниз мажбур хьанвай палестинвияр патал ООН-ди чара авунвай школадиз 3-августдиз самолетрай гуьлле гана. Нетижада 10 кас кьена, 30-далай артух инсанрал хирер хьана. Рафахадин мулкарал алай и школада санлай къачурла са шумуд агъзур касдиз чка хьанва. Им ООН-дин школайриз гуьлле ганвай сад лагьай дуьшуьш туш. 24-июлдиз Израилдин армияди Бейт-Ханунда авай школадални гьужумна. А вахтунда 15 кас кьенай, 200 касдал хирер хьанай.

ООН-дин Генсек Пан Ги Муна школадиз гуьлле гунай Израиль кIевелай тахсирлу авунва. Адан гафаралди, Израилди нубатдин сеферда международный гуманитарный ихтиярар чIурнава. - Ислягь агьалияр патал чара авунвай объектар алай мулкар дяведин гьерекатар тухузвай чкаяр ваъ, хатасуз зона яз амукьун лазим я, - къейдна Пан Ги Муна. Ада и дуьшуьшдиз талукь яз силис тухун ва тахсирлубур энгел тавуна жавабдарвилиз чIугун истемишнава.

Дишегьлийрин полиция..?

Къазахстандин мусурманрин Союзди ва инсанрин ихтияррай Кьилин Азиядин мусурманрин комитетди хабар гузвайвал, Къазахстандин полицейскияр ахтамишун патал кьур вахтунда дишегьлийрив векъидаказ эгечIзава. И кар себеб яз абуру Къазахстандин МВД-дин министрдиз уьлкведа дишегьлийрин полиция арадал гъун теклифнава. Тежрибади къалурзавайвал, ахтармишун патал дишегьли кьур вахтунда итимди дишегьлидин бедендик хкьазва. И кар алай аямдин марифатдин къайдайриз акси къвезва ва ам уголовный тахсиркарвал яз гьисабиз жезва.

Китайда имам кьена

Алатай гьафтедин арбедиз диндинни экстремизмдин идеологиядин таъсирдик квай пуд къанлуди Китайдин Кашгар шегьерда авай вичин 600 йис хьанвай Ид Ках мискIиндин имам Джум Тахир яна кьена. Къейд ийин хьи, имамвиле ам уькведин гьукуматди тайинарнавай.

Чкадин агьалийри къейдзавайвал, имамди гьукуматдин кьилин тереф хуьзва лугьуз, адан гуьгъуьна пис ният авайбур гзаф авай. Кашгар шегьердин агьалийрикай садан гафаралди, Джум Тахира мискIин коммунистрин партия машгьурзавай школадиз элкъуьрнавай.

Адан зегьмет пара я

Надият ВЕЛИЕВА

Духтурри, медсестрайри гьикьван инсанар ажалдин къармахрай акъудзава, гьикьванбуруз сабурар гузва, секинарзава, куьмекзава. Духтуррин куьмекчияр тир медсестрайриз "регьимлувилин вахар" гьавайда лугьузвайди туш.

Азарлудан патав сифтени-сифте агакьзавайди медсестра я. Куьмек тІалабзавай азарлудан ялвардин гафар виридалайни вилик медсестрадиз ван къвезва. Медсестра - вилер авачирбурун вилер, кьецІибур патал кІвачер, гъилер квачирбурун гъилер я лагьайтІа, чун ягъалмиш жедач.

Къе заз Махачкъала шегьерда авай МВД-дин госпиталда 30 йисалай гзаф вахтунда намуслувилелди зегьмет чІугвазвай процедурайрин кабинетдин медсестра **КЪАЗАНФАРОВА Гуьльнара Мевлуьдиновнадикай** ихтилат ийиз кІанзава.

Гуьлнарадиз гьеле гъвечІи чІавалай вичикай духтур-хирург хьунин мурад авай. Гьа са вахтунда дуьм-дуьз илимрални адан рикІ алай. Гагь-гагь адан рикІе Сулейман-Стальский районда тІвар-ван авай математик, вичин буба Бабаев Мевлуьдин хьтин муаллим хьунин гьиссерни жедай. Амма бубади "хизанда са муаллим бес я, ви рикІ, чан руш, медицинадални гзаф ала, вакай хъсан духтур жеда" лагьанай.

Гуьлнара 1961-йисуз Кьасухуьрел къуллугъчидин хизанда дидедиз хьана. Адан буба Бабаев Мевлуьдин Мисриханович 53 йисуз Кьасумхуьруьн 1-нумрадин школадин завучвиле ва математикадин муаллимвиле кІвалахна. Алай вахтунда пенсияда ава, ял язава. Рагьметлу диде Бабаева Наида кІвалин кайвани тир. Абуру 7 велед (2 гадани 5 руш) хвена, тербияламишна, виридаз кьилин ва юкьван пешекарвилин образование гана.

Земфирадини Сережади алишвериш-дин къурулушда кІвалахзава. Эльвира Кьасумхуьруьн ЦРБ-да биохимик я, Замиради Каспийск шегьердин заводда технологвиле, Мурада Кьасумхуьрел пенсионный фондунин отделенида инспекторвиле зегьмет чІугвазва, Эльбрус хуьре спутниковый тарелкаяр эцигдай устІар я. Вири чпин хизанар хьана яшамиш жезва.

1976-йисуз Кьасумхуьруьн 1-нумрадин юкьван школадин 8-класс вири вадралди куьтягьай Гуьлнара Махачкъаладин медучилишедин акушервилин отделенидик экечІна. Инани вичин чирвилерихъ инанмиш ада хъсан къиметар аваз кІелна. Училищедин общественный уьмуьрдани активвилелди иштиракна. Чанда къуват, жегьилвилин гьевес авай руш, жуьреба-жуьре вечерар тешкилиз, сегьнеяр эцигиз, латындинни урус чІалан кружокра иштиракиз, вичин юлдашрик юзун кутаз, вилик жергейра хьана. Студентвилин кьуд йис гар галайбур хьиз акъатна.

1980-йисуз медучилище яру дипломдалди куьтягьай жегьил пешекар Кьасумхуьруьн ЦРБ-дин аялрин отделенидиз кІвалахал рекье туна. Ина кІвалахай пуд йисуз Гуьлнаради сифте тежриба кІватІна. Гуьрчег рушаз илчиярни гзаф къвезвай. Амма ада Советский хуьряй тир Къазанфаров Юсуфахъ галаз кьисмет сад авуна. 1983-йисуз жегьил хизан Махачкъаладиз хтана. Гуьлнара МВД-дин госпиталда неврологиядин отделенида сифте дежурный сестра, гуьгъуьнлай процедурайрин кабинетдин медсестра яз кІвалахал акъвазна. Анлай инихъ ингье 30 йис алатнава. И девирда адан гъиликай низ чида гьикьван азарлуйриз куьмек-себеб хьанатІа. Ам гьар са азарлудав рикІин чими гьиссеривди эгечІзава, абурун дердинихъ

ГуьльнараКъазанфарова

сабурлувилелди яб акалзава, секинвал сабур гузва.

Пакамахъ начагъбур кьабулдалди вилик ада кабинетда михьи гьава, тадаракар къайдада твада, вири гъиликна гьазурда. Ам садрани азарлуйрихъ галаз чин чІурна, векъидаказ рахадач, абурун тІалабунар, энгел тавуна, кьилиз акъудда. Гьар гьи медсестрадилай хьайитІани дамардиз раб ягъиз, капельница эцигиз алакъдач. Гуьлнаради и кІвалах устадвилелди ийизва. Сивел мили хъвер алай, гъилера звар авай медсестради неинки отделенидин работникрин, гьакІ азарлуйрин патайни гьуьрмет къазанмишнава. Отделенида авай къейдерин жуьрналда адакай анжах чими келимаяр кхьенва.

Къизилди руквадикайни нур гуда лугьудайвал, гьар са коллективдани намуслувилелди зегьмет чІугвазвай кас, амайбурукай хкатна, виридаз аквада, адаз лайихлу къиметни гуда.

Гуьлнарадикай кІвалахдин юлдашри ва азарлуйри ингье вуч лугьузватІа. **ХАНБАБАЕВА Саида Зауровна** неврологиядин отделенидин начальник. -Гуьлнаради чи госпиталда кІвалахиз 30 йисалай виниз я. Ам гзаф хъсан, къени къилихрин инсан я. Ада вичин хивевай везифаяр намуслувилелди кьилиз акъудзава. Ам масадан дердиникай хабар кьадай, азарлуйрихъ галаз хушдаказ рафтарвалзавай медсестра я. Адан алакьунриз, гьерекатриз килигна, чи старший медсестра авачирла, за адал гьадан везифаярни тапшурмишзава. Заз чида ада гъиле кьур гьи кІвалах хьайитІани тамамвилелди кьилиз акъудда. Адан дежурствода вири кІвалахар къайдадик жедайдахъ зун инанмиш я. Вири Гуьлнара хьтин пешекарар тиртІа, гьикьван хъсан жедай.

АБДУЛМЕГЬАМЕДОВ Нариман Мегьамедович, къайда-къанун хуьдай органрин ветеран.

- Зун и госпиталда мукьвал-мукьвал къаткизвай кас я. Гуьлнарадиз баркалла! Гьикьван чими келимаяр аватІа, абур лугьуниз ам лайихлу я. РикІ михьи, гъил кьезил медсестрадин къени къилихри азарлуяр, магнитди хьиз, чпел чІугвада. Чина берекат авай адан сивелай хъвер садрани кими тахьурай.

Аквазва хьи, Гуьлнара вичин пешедал рикІ алай, жавабдарвал гьиссзавай къанажагълу инсан я. Адан зегьметдиз лайихлу къиметни ганва. Гуьлнара кьилин категориядин медсестра, РД-дин здравоохраненидин лайихлу работник, "РФ-дин МВД-дин 200 йис" медалдин, РД-дин МВД-дин патай гзаф кьадар гьуьрметдин грамотайрин, пулдин пишкешрин сагьиб я.

Вичин пешедал икьван ашукь дишегьлидиз килигайла, акІ жеда хьи, гуя адахъ уьмуьрда мад са дердини авач. Гуьлнарадихъ гуьзел хизан, веледар ава. Ам, кІвалахни ийиз, вичин дидевилин, кайванивилин везифаярни тамамариз агакьзава. Адахъни уьмуьрдин юлдаш Къазанфаров Юсуфахъ пуд велед ава. ЧІехи руш Раиса Къизлярда "Терек" санаторийда старший медсестра я. Тамилади, Махачкъалада медучилище акьалтІарна, дидедихъ галаз госпиталда кІвалахзава. Хва Гьуьсейн Астрахандин медакадемиядин студент я. Дидедини бубади чпин пуд веледни зегьметдал рикІ алайбур, чІехидигъвечІиди чидайбур яз тербияламишнава.

За тежрибалу медсестрадиз са шумуд суални гана.

▪ **Госпиталда азарлуяр гзаф авани?**

- Алай вахтунда 20-25 кас азарлуяр ава. Са вахтара 60-65 касдив агакьна жедай. Абуруз виридаз са медсестради къуллугъзавай.

▪ **Отделенида асул гьисабдай гьихьтин азарлуяр къатканва?**

- Нервияр къайдадикай хкатнавайбур, жуьреба-жуьре стрессар хьанвайбур, ДТП-рик акатнавайбур, радикулит, хандроз, остеохандроз авайбур, давление хкаж хьанвайбур ва икІ мад.

▪ **Себебрикай лугьуз жедани?**

- Себебар мегер тІимил авани? Полициядин работникрин нервийриз, гьатта психикадизни республикада кьиле физвай вакъиайри, авай гьалари тІимил таъсирзавани? Вири уьмуьр вилик кумай, чпин балайрин, хизандин кьилел алай полициядин жегьил гьикьван работникар ягъиз кьенва. Пака чпин кьилел вуч къведатІа чизвач. РикІе гьамиша кин, хажалат аваз кІвалахал физва абур. Гзаф азарар нервияр къайдадикай хкатунилай башламиш жезвайди я.

▪ **Полициядин азарлу работникар адетдин азарлуйрилай квелди тафаватлу я?**

- Полициядин работникриз фад хъел къведа, чпи тІалабай кІвалах гъиле-гъил аваз тамамарна, чпиз язавай рапарин, дарманрин ери абурун тІварар вуч ятІа гъавурда туна кІан жеда ва икІ мад.

▪ **Госпиталда азарлуяр патал къулай шартІар яратмишнавани?**

- Гьелбетда. Квез аквазва чи отделенида гьикьван михьи, экуь-лацу ятІа. Азарлуйриз йикъа пуд сеферда кфетлу тІуьнар гузва. Госпиталда медицинадин рекьяй вири пешекарри кІвалахзава. Ина гьакІни УЗИ-дин, ЭКГ-дин, ЛФК-дин, массаждин, процедурайрин, рентгент кабинетар, клиникадин ва биохимиядин лаборатория кардик ква. Са гафуналди, чи азарлуйрин сагъламвал вири патарихъай тамамвилелди чкадал ахтармишзава. Госпиталь РФ-дин МВД-дин балансдал ала, гьар са куьналди, герек дарманралди таъминарзава.

▪ **Госпиталь адетдин больницадилай квелди тафаватлу я?**

- Ина хьтин къайдаяр, истемишунар, шартІар маса больницайра авач лагьайтІа, зун ягъалмиш туш.

▪ **Госпиталдиз иллаки МВД-дин азарлуяр кьабулзавани?**

- Кьериз цІаруз жергедин азарлуярни кьабулзава, эгер ам чи духтуррикай садан талукІ мукьад яз хьайитІа. Амма и дуьшуьшда госпиталдиз пулунин са пай ФОМС-ди, муькуь пай азарлуда вичи гузва.

▪ **Газет кІелзавайбурухъ элкъвена, куьне вуч лугьуда?**

- Къуй виридахъ чандин сагъвал, кІубанвал, хизанра хушбахтлувал хьурай. Сабурлувал хуьз алахъ, жуван сагъламвилин къадир хьухь: пІапІрус чІугвамир, ички лугьудай зегьер хъвамир - уьмуьрдин сагълам къайда хъсан я.

Къуй, Гуьлнара духтур, куь мергьяматлу рикІин гьиссер, сивелай мили хъвер садрани алат тавурай!

"АЙБОЛИТ"

Чир хьун хъсан я

"Айболит" газетдай гьазурайди - Надият ВЕЛИЕВА

- ЯцІу ратуна полипар авайла, духтуррин гафаралди - им ракдин азарди кьил хкажнава лагьай чІал я. Алимри ахьтин азарлуйриз аспирин ишлемишун меслят къалурзава. Ада ракдин клеткаяр элкъвена гьалкъада твазва. Нетижада абур пайи-паяр жезвач.
- Брадикардиядин (пульс агъуз аватун, са декьикьада рикІи 50-55 сеферда язава) азар авайла, 60 г нарат тарцин таза хилер куьлуь авуна, абурал 300 г эрекь илична, 10 юкъуз ракъиник тада. Са вацран вахтунда йикъа пуд сеферда, фу нез 20 декьикьа амайла, 15-20 стІал ишлемишда.
- Дабанрал къармахар (шпоры) алайла, са банкадиз 2 гъвечІи шуьшеда авай валериана ичІирна, аниз регьвенвай анальгиндин 2 таблетка ва мадни куьлуьз куьткуьннавай кудай яру истивут алава хъувуна, хъсандиз югъурна 5 юкъуз тада. Ахпа дабанриз и къаришмадин компрессар ийида.
- Атеросклероздин азар авайбуруз агъадихъ галай рецептдикай хийир жеда. 300г. регьвенвай серг 3 лимондикай хкуднавай шире авай банкадиз вегьена, сив жунадал кутІунна тада. Ахпа ам чайдин са тІуруна авайди рганвай цик хуькуьрна хъвада.
- Купулдин ва падаградин азарар квайла, хуьрекдин кьуд тІуруна авай кьурурна куьлуь авунвай ичер термосдиз вегьена, 0,5 л. ргазвай яд илична, 1-2 сятда тада. Ахпа 1/2 стаканда авайди йикъа 2-3 сеферда хъвада.
- Ивидин гемоглобин тІимил тирла, кІерецдин хвехвер, дуьдгъвер ва вирт (гьар сад 200г) ишлемишда. Дуьдгъверни вирт авай къаб яд ргазвай катулдин къене цІрадалди тада. КІерецар як регьведай машиндай авадарна, ахпа абур вири сад-садак какадарда. Йикъа пуд сеферда, фу нез зур сят амайла, хуьрекдин са тІуруна авайди ишлемишда.
- Ивидин давление хкаж хьанвайла, чІулав турпадин, газаррин ва чугъундурдин (гьар сад 200г) ширейрик са стакан вирт хкуьрна, экуьнахъ ва нянихъ хуьрекдин са тІурунавайди ишлемишда. Къаришма холодильникда хуьда.
- Зегьерламиш (отравление) хьанвайла, хуьрекдин са тІуруна авай шивитрин тумунал 2 стакан ргазвай яд илична, 20 декьикьада ргада. Ахпа ам куьзна, хуьрекдин са тІуруна авай вирт хкуьрна, 1/2 стаканда авайди хъвада. Зур сятдилай регьят хьанвайди гьиссда.
- Хуьрек цІурурунин кІвалах къайдадикай хкатнавайла, термосдиз хуьрекдин са тІуруна авай эферрин тум вегьена, са стакан ргазвай яд илична, 2-3 сятда тада. Йикъа 4-5 сеферда, фу нез зур сят амайла, хуьрекдин 2-3 тІуруна авайди хъвада.
- РикІ кузвайла, гастритдин азар авайла, экуьнахъ ичІи рикІелай са стаканда авай картуфрин миже хъвана, 30 декьикьада къаткида. Са сятдилай фу неда. Сагъарунин курс 10 югъ. Ахпа, 10 югъ ара гана, курс тикрар хъийида.
- Астмадин азар авайла, паркьулдин, дамард пешерин, алоэдин ширеяр ва вирт (вири сад хьтин паяр) са банкадиз вегьена, хъсандиз хкуьрна, сив пекинал кІевирна, 3 гьафтеда къайи ва мичІи чкада хуьда. Ахпа ичІи рикІелай, йикъа пуд сеферда хуьрекдин са тІурунавайди ишлемишда.
- Кьил тІазвайла, галаз-галаз са шумуд юкъуз, ксудалди вилик сивиз хуьрекдин са тІуруна авай шекердин песок вегьена, цихъ галаз хъвада.
- Хуквада хер авайла, чайдин тІуруна авай куьлуь авунвай паркьулдин дувулрал 0,5л ргазвай яд илична, пакамалди тада. Къаришма са йикъан вахтунда куз-куз са кьадарда хъвада.
- ЧІулав лекь тІазвайла, паркьулдин пешер як регьведай машиндай авадарна, миже хкудна, фу недалди вилик хуьрекдин са тІуруна авайди ишлемишда. Са гьафтеда хъвана, са гьафтеда ял яда. Ахпа мад са гьафтеда хъун давмар хъийида.

Наркополицейскийрин къайгъуяр

Гьазурайди - Нурдин РАШИДОВ

Россиядин ФСКН-ди хабар гузвайвал, Дагъустанда авай Управленидин къуллугъчийри эхиримжи йикъара республикадиз героин гъизвайбурун са шумуд канал агална.

Оперативникри терг авур лап чIехи каналрикай садан кьиле акъвазнавайди Азербайжан Республикадин агьали тир. И наркодиллеррин муьштерийрин география лап гегьенш хьанвай. Республикадин саки вири шегьерра абуруз чпин амадагар авай. Республикадиз героин гъизвайбурун суракьда наркополицейскияр аваз саки са варз хьана.

УФСКН-дин оперативникри тайинарайвал, наркотикар гъунал машгъул тешкилатчи, гьа са вахтунда наркокурьер нубатдин сеферда героиндин суракьдиз республикадилай къецез (Санкт-Петербургдиз) фенвай. Ам анай еке пар гваз хтун лазим тир.

Ингье наркодиллер Санкт-Петербургдай автобусда аваз Дондал алай Ростовдиз кьван хтана. Гаф кватай чкадал лугьун, ам ина са вахтара яшамишни хьайиди я. Са шумуд йис идалай вилик ам ина наркотикрихъ галаз алакъалу яз суд-дувандикни акатнай. И шегьердиз хтай гьугъуьнин юкъуз ам Новочеркасскдай Дербентдиз хквезвай автобусда аваз Дагъустандиз рекье гьатна.

Пакаман сятдин вадаз автобус Избербаш шегьердиз агакьна. Ина ам адан хизанди гьузлемишзавай. Вичин амадагни галаз автобусдай эвичIдайла, абур наркополицейскийри кьуна. Абурукай сад 40 йисан яшда авай Азербайжан Республикадин агьали, муькуьдини Ростовский областдай тир 26 йиса авай жегьил итим яз хьана. Къекъвейла, абурувай 510 грамм наркотикар (героинни кваз) жагъана.

* * *

Винидихъ лагьай хьтин са канал УФСКН-дин Махачкъала шегьердин отделдин къуллугъчийрини агална.

И наркокурьердини автобусда аваз Москвадай Махачкъаладиз наркотикар гъизвай. Кеферпатан автостанциядив агакьайла, Тарки поселокдай тир 20 йиса авай жегьил кьуна. Ахтармишайла, адавайни 133 грамм героин авай багъламе жагъана.

* * *

Пуд лагьай дуьшуьш Хасавюрт шегьердин "Балтика" кафедин мулкарал хьана. Ина хайи стхаяр тир 2 агьали ва 41 йис хьанвай мад са жегьил итим (пудни Хасавюртдай тир) кьуна. Виликамаз меслят хьанвайвал, абуру шартIунин муьштеридиз 2 гр. героин маса гана. Ахтармишайла, абурувай гьар садавай героин квай багъламаяр жагъана. Идалайни гъейри, 41 йис хьанвай агьалидин кIваляйни 115 грамм героин акъатна. Адазни вичин муьштерияр авай, амма..?

* * *

ЧIуру рекье авайбурун муькуь десте Россиядин ФСКН-дин Дагъустанда авай Управленидин оперативникри РФ-дин РД-да авай УФСИН-дин 2-нумрадин ИК-дин къуллугъчийрихъ галаз санал дуьздал акъудна. ИкI, Загородный поселокдин колонияда дустагьда авай 2 жегьил итим ахтармишайла, 5 грамм героин жагъана. И тахсиркарвал дуьздал акъудиз хьунин сир ихьтинди я: наркополицейскийриз авай малуматриз килигна, и мукьвара дустагьдай ахъа хъувунвай Махачкъаладин агьалидин тешкиллу тахсиркар дестеди Москвадай Дагъустандиз героин дашмишдай рекьер жагъурнавай.

Винидихъ тIвар кьунвай колонияда ацукьнавайбурувай жагъай 5 грамм героин гьа дестеди ганвайди тир.

УФСКН-дин силисдин къуллугъди къарагъарна тухвай уголовный делодин бинедаллаз ахтармишунар кьиле тухудайла, ОПГ-дин (организованная преступная группа) азадвиле авай членди дустагьда ацукьнавай вичин амадагдин тIалабуналди 104 грамм героин эцигнавай бетондин цла авай "муг" къалурна. Идалайни гъейри, уголовный делодин бинедаллаз ахтармишайла, адавай вичивайни 398 гр героин авай пакет жагъана. Малум хьайивал, вичикай ихтилат физвай и наркотик ада, Москвадай къачуна, спортивный сумкада туна, меркезда яшамиш жезвай вичин рушан кIвале хуьзвай кьван. УФСКН-дин силисчийри, гьелбетда, гьамни вахчуна.

Управленидин силисчийри тайинарайвал, винидихъ чпикай ихтилат физвай агьалийри Москвадай ара датIана героин Дагъустандиз гъун ва чи республикада чукIурун кьетIнавай. Амма абурун планар кьилиз акъатнач. Вири ракьара гьатна.

Ришвет гунай жерме авуна

К.А ХАВЧАЕВ,
Махачкъала шегьердин Ленинский райондин прокурордин куьмекчи, 1-классдин юрист

Алай йисан мартдин вацра РФ-дин ФССП-дин РД-да авай управленидин Махачкъала шегьердин Кировский райондин отделда кIвалахзавай Х.Б.Ханмурзаев кабинетда ацукьнавай. Адан патав атай Р.А.Сафарбеговаз къанундин вилик жаваб гуникай кьил къакъудунин мураддалди къуллугъдал алай касдиз ришвет гуз кIанзавай. Вичин къуллугъ тамамарзавай Х.Б.Ханмурзаева адавай пул къачунач ва вичив коррупциядин жигьетдай тахсиркарвал ийиз тазвайдакай къуллугъдин регьбердиз хабар гана.

И месэладай къарагъарай уголовный делодиз кьетIен тегьерда килигна ва тахсиркарди вичи авур кIвалах хиве кьуна.

Ришвет гуз алахъайдан пад хуьзвайбуру адан гьал кьезиларун патал суддин фикирдиз Сафарбегова вичин тахсир хиве кьунвайди, адахъ гъвечIи кьве аял авайди къейдна.

Вири и крар фикирда кьуна, судди ам РФ-дин УК-дин 291-статьядин 3-паюнай ва 30-статьядин 3-паюнай тахсирлу тирди тестикьарна ва ришветдилай 40 сеферда артухан жерме (80000 манат) авуна.

Къейд ийин, Сафарбегова вичин виликан папан хийирдиз 3227,70 манатдин кьадарда аваз алиментар гузвайди я. Виликан папа адан кьве аял хуьзва. Гьакъисагъвилелди вичин буржи тамамардай чкадал ада, вичин аяларни рикIелай ракъурна, тахсиркарвилин рехъ хкяна.

Ни ва мус фикир гуда?

Рагьидин ЭМИНОВ

Са шумуд йис идалай вилик Ахцегьрин Гуьней пата калерин еке кьве нехир авай. Гьелбетда, абурухъ гьар садахъ вичин нехирбанни галай. И кардал хуьруьн администрацияди гуьзчивалзавай. Нехирда авай калер тайин са чкадал гъизвай ва ахпа дагъдиз тухузвай. Няниз нехирбандин вилик кваз абур хквезвай. Калерин иесиярни нехирбанрилай рази тир. Калер хуьнай гьакъи яз тайинарнавай вацран пулни са касди кIватIзавай ва нехирбандиз гузвай. Амма, гьайиф хьи, гила ихьтин крар амач. Гуьней патан нехиррихъ нехирбанар амачиз са шумуд йис я.

Кьилел нехирбан алачир гьайванар нисинин вахт тахьанмаз кIвалериз хквезва. Бязи малар инсанрин багълариз ва никIериз гьахьзава ва зиянар гузва. Бязибур йикъаралди дагълара ва я куьчейра жезва. Хъсандиз гелкъвена куьк хьанвай маларикай гел галачиз квахьзавайбур, яни чуьнуьхзавайбурни жезва.

Нехирдихъ нехирбан тахьунин себебни ам я хьи, чпин калер хуьнай са бязи инсанри адаз пул гузвач. Хуьруьн администрацияди и месэладин винел бес кьадар гуьзчивал тухун тавун тажуб жедай кар я.

Виликдай чи дагълара калери яд хъвадай са шумуд вирни авайди тир. А чIавуз абур гьар йисуз михьзавай, яни яд акъваздайвал эгъуьнзавай. Алай вахтунда абур михьдай касни амач. Чими вахтунда маларизяд кIан хьайила ам хъун патал абур дагъдай эвичI хъийизва. Яд хъвайидалай гуьгъуьниз абур куьчейра гьатзава, автотранспорт физвай рекьерал акъваззава, зирзибилар вегьедай къапарай чпиз недай суьрсет жагъурзава. Яраб ихьтин татугай гьалар арадай ахкъудун патал ни ва мус тайин тир серенжемар кьабулдатIа?

Дуьньядин халкьарин хуьрекар

Къарникъузрикай мантыяр

Продуктар:
- *1 кг гъуьр,*
- *400 мл яд,*
- *кьел,*
- *200 гр набататрин ягълу,*
- *550 гр кьилин чIичек,*
- *тIеамдиз килигайвал регъвенвай чIулав ициивут.*

Гьазурун:

Гъуьруьз кьел вегьена, тини ишинна тада.

Шампиньонар (къарникъузрин жуьрейрикай сад) куьлуьдаказ куьткуьнда. Гьа и тегьер чIичIекни куьткуьнна ягълуда чрада. Кьел ва ициивут вегьена, рекьидалди тада.

Тини ишинна адетдин мантыяр хьиз кьада ва 25-30 декьикьада пароваркада (мантоварка) ргада.

Бадамжанрикай салат

Продуктар:
- *Хам алуднавай вечрен хурун як,*
- *чIехи са бадамжан;*
- *чIехи кьве помидор;*
- *100 гр хъуьтуьл ниси;*
- *2 силих серг;*
- *хуьрек недай кьве тIуруна авай зайтунадин (оливкайрин) ягълу,*
- *хуьрек недай са тIуруна авай лимондин шире.*

Гьазурун:

Бадамжан кьуд пипIендиз (кубикар хьиз) атIана, кьелни яна, са 30-40 декьикьада кьван тада. Вечрен хурун як гьа и тегьер атIуда. ЧичIек куьлуьдаказ куьткуьнда.

Вечрен як, куьткуьннавай серкин силихни вегьена, ягълуда чрада.

Бадамжанрикай хкатай туькьуьл яд ичIирна, абур къайи цик чуьхуьда ва, куьткуьннавай чичIекни кутуна, ягълуда чрада.

Помидорарни ниси кьуд пипIендиз атIуда.

Вири сад-садак акадарна зайтунадин чIем ва лимондин шире цана хьиз, винелай куьлуь авунвай къацу хъчарни кIвахда.

Ихьтин салат са кьве сятина туна, ахпа тIуьртIа тIямлу жеда.

Гьазурайди - Жамиля ГЬАСАНОВА.

Дуьньядин машгьур пагьливан

ДЗЮДО

Нариман ИБРАГЬИМОВ

Политикрини, журналистрини, гьукумдин органрин къуллугъчийрини, адетдин жергедин инсанрини чи ватандашар патариз гзаф акъатнавайди ва абуру фейи чкайра хайи кІвалелни, хуьрелни, райондални, республикадални, уьлкведални баркалла гьидай агалкьунар къазанмишзавайдакай лугьузва. Бязи вахтара гьайиф чІугунивди, вучиз лагьайтІа гьамиша чаз абурун къени, лайихлу крарикай хабарни жезвач. И кьегьалрик спортсменарни акатзава. Россиядин регионра ва СНГ-дин уьлквейра яшамиш жезвай абуру дуьньядин спортдин майданра гьалибвилер къазанмишзава, "лезгинкадал" кьуьлерзава, лезги халкьдин тІвар виниз акъудзава. Ихьтинбурукай яз чаз къе Мегьарамдхуьруьн райондин Бут-Къазмайрилай тир **Маликан** хва **Ренат САИДОВАН** тІвар кьаз кІанзава.

Ставрополда дидедиз хьайи, Карачаево-Черкессияда школада кІелай, яшамиш хьайи (Малика анра къайдаяр хуьдай органра кІвалахзавай) ва Челябинскда вуздик экечІай Ренат 14 йиса авайла Черкесск шегьердин аялринни жаванрин спортдин школада дзюдодал машгъул хьунив гатІунна. 19 йис хьайила ам Челябинскдиз фена. Ина адаз устадвал ва пешекарвал хкажиз тренерар хьайи **Вячеслав ПЧЕЛКИНА** ва ахпа РФ-дин лайихлу тренер **Александр МИЛЛЕРА** куьмекна.

Аялвилин, жаванвилин женгерикай чун рахадач, амма эхиримжи ругуд йисуз Рената вичи иштиракай дуьньядин Кубок патал, Гранпридин акъажунра, Россиядин, Европадин, дуьньядин чемпионатра, международный мастервилин турнирра къизилдин цІуд, гимишдин цІипуд ва буьруьнждин цІикьвед медаль къазанмишна.

Лугьун лазим я хьи, Дагъустандин ва Россиядин дзюдоистрихъ ихьтин нетижаяр хьанвайди туш. Гьавиляй Ренат Саидова дуьньядин лап хъсан 10 дзюдоистдин арада ругуд лагьай чка кьазва.

Ренат Саидова иштиракай ва гьалибвилер къачур турнирар, акъажунар тІимил туширтІани, 2012-йисан 2-октябрдиз Кемерово шегьердин спортдин комплексда кьиле фейи Россиядин чемпионатда ада вичикай кьетІивилелди хабар гана. Сад-садан гуьгъуьналлаз хьайи бягьсера лезги хци гьасиррал экъечІай 2011-йисан Виридуьньядин Универсиададин гимишдин иеси Сулима Довтукаев (Чечен Республика), тверви Роман Бобиков, чкадин дзюдоист Рустам Елоев, Европадин жаванрин кІвенкІвечивал патал кьиле фейи акъажунрин гимишдин сагьиб Антон Кривобоков ва жаванрин арада Европадин чемпион Сергей Кесаев (Кеферпатан Осетия) кІаник кутуна. Ренатакай Россиядин чемпион хьана.

2012-йисан 22-октябрдиз Санкт-Петербургда сифте сеферда яз женгинин искусствойрай Виридуьньядин къугъунар кьиле фена. Дзюдоистрин командайрин арада лап къизгьин женгер арадал атана.

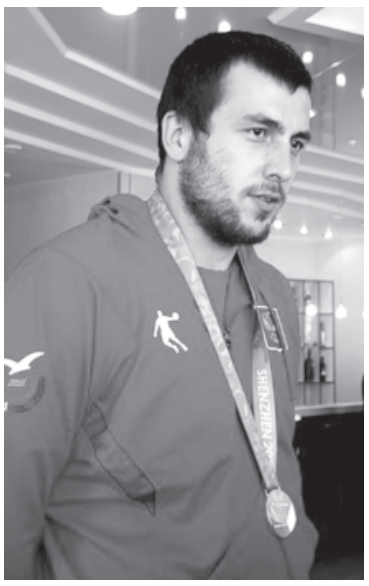

Ренат Саидов

Гьикьван алахъунар авунатІани Россиядин дзюдоистрилай Японияди, Китайдин пагьливанрихъ галаз бягьс кьаз хьанач. Гимишдин медаль къачун патал россиявияр узбекрихъ галаз майдандиз экъечІна. Сифтегьан кьуд женг 2:2 гьисабдалди акьалтІна. Вад лагьай женг кар алайди тир. Татрални чи хва Ренат Саидован къаншардиз узбек Болтобай Болтаев экъечІна. 100 килограммдилай виниз заланвал авай, кьакьанвилел кьве метр алай зурба кьве пагьливан акурла тамашачийрик ахьтин гьевес акатна хьи, залдал чан атана ва кьуд патахъай "Россия, Россия" гафар тикрарна. Рената вирида вичивай анжах гьалибвал гуьзлемишзавайди гьиссна ва Болтаеваз ада баллар къазанмишдай са мумкинвални ганач. Хъсандиз гьилера гьатай узбек Рената, виш килограммдизни килиг тавуна, хкажна, чилел эляна. Гьалибвал! Зал "урадин" шад сесерив аціана. Россиядин дзюдоистри пуд лагьай чка кьуна. Гьасиррал атайбуру Ренат юкьва туна, адаз мубаракар авуна.

Ноябрдин вацра Р.Саидова Самоа гьукуматдин меркез Апиа шегьерда татрал вичихъ галаз бягьсиниз экъечІай вири пагьливанар кІаник кутуна, дуьньядин Кубок къазанмишна. 2013-йисуз Казан шегьерда Виридуьньядин гатун XXVII Универсиада кьиле фенай. Дзюдоистрин акъажунар гзафбурун фикир желб авурбур хьанай. Ина Рената буьруьнждин медаль къачуна. Ихьтин нетижа квехъ галаз алакъалу хьана лагьай суалдиз ада жаваб ганай: "Авайвал лагьайтІа, зун тамамвилелди гьазур тушир. Универсиада жедалди вилик за са шумуд континентда тешкилай акъажунра иштиракна. Анриз физ-хквез къуватар кІватІ хъийидай вахт амукьнач. И гьалатІ къведай женгера туькІуьр хъийида".

Дуьньядин магьшур пагьливандин гафар краривай къакъатзавач. Алай йисуз ада вич 100 килограммдилай виниз заланвал авай дзюдоистрилай са шумуд кІарцІин вине авайди тестикьарзава. 27-апрелдиз Франциядин Монполье шегьерда кьиле фейи Европадин чемпионатдиз континентдин лап устадлу дзюдоистар кІватІ хьана. Гьа гьисабдай яз Россиядин пагьливанарни. Ренат Саидова гимишдин медаль къачуна.

10-июндиз Кубадин меркез Гаванада Гран-Придиз лайихлу хьун патал дуьньядин дзюдоистрин арада лап къизгьин женгер кьиле фена. Лезги хци абсолютный чемпионвилин тІвар къачун патал вичин алакьунар устадвилелди успатна. Сифтегьан бягьсерай са артух гуж акьалт тавуна экъечІай ада финалдин кьудакай са пай патал акъажунра кІвачерал пара мягькем кубинви кІудна. Ярумчух финалда 23 секундда дуьньядин чемпионатдин гимишдин медалдин сагьиб венгр ва финалдани британви кІаник кутуна, гьалибвал къазанмишна. Гран-Придин иесидин шадвал акьван екеди тир хьи, ада гьасиррал элкъвена кІватІ хьанвай дустари, тренерри, судьяйри кап ягъиз "лезгинкадал" кьуьлни авуна.

27-29-июлдиз Китайдин Тайвань шегьерда Азиядин Кубок патал акъажунар кьиле фена. Россиядин дзюдоистрикай аниз квайни квай пагьливанар рекье тунвай. Мурат Хабачиров (81 кг), Кирилл Денисов (90 кг), Тагьир Хайбулаев (100 килограммдал къведалди) ва Ренат Саидов (100 килограммдилай виниз). Чи уьтквем хци вичин къаршидиз экъечІай са пагьливандизни гьалибвилин дад аквадай мумкинвал ганач ва ам пьедесталдин вини кІарцІиз хкаж хьана. Кьилин нетижа - ада Казандин Универсиададин къизилдин медаль къачур корейви Чо Иппон викІегьдаказ гьасирдал эляна.

"Россия для всех" Интернет-порталди чи кьегьал хцихъ галаз еке интервью авунва. Ана диде-бубадиз, хайи ерийриз, милли чІалариз, хуьрекриз талукь суаларни ганва. Рената хушвилелди ганвай жавабар адал дамах ийидайбур, руьгь шадардайбур я.

- **Ви хизан гьина яшамиш жезва?**

- Зи багьрияр Черкесскда яшамиш жезва.

- **Ви диде-буба вужар я?**

- Зи буба дагъустанви-лезги, диде абазини я. Виликдай дахдин хайи ерийрални кьил чІугвадайди тир, гила гьатта Черкесскдиз хъфидай мумкинвални жезвач.

- **Хизан Черкесскда, буба лезги, диде абазинви, вуна вун вуж яз гьиссзава?**

- Сифте нубатда зун дагъустанви, яни лезги я. Гьелбетда, зак дидедин ивини ква. Адани заз руьгьдиз мягькем спортсмен жез куьмекна.

- **Бубадинни дидедин чІалар чизвани ваз?**

- За садни бейкефардай чкадал гьизвач, заз кьве чІални хъсандиз чизва. Гьа икІ зун кьве халкьдин культурайривни, хуьрекривни кІанивилелди эгечІзава. Амма лугьун за квез, рикІи датІана Дагъустандихъ ялзава. За жув лезги яз гьисабзава, гьикІ лагьайтІа, зун жуван бубадин хва я. Хуьрекрикай рахайтІа, Дагъустандинбурухъ галаз къведайбур авайди туш.

Августдин эхирра Челябинскда дзюдодай дуьньядин чемпионатди вичин "варар" ачухда. Адаз вири пагьливанар гьазур жезва, гьа гьисабдай яз Ренат Саидовни. Чи мурад адахъ вири женгериз дурум гудай ва гьалибвилер къазанмишдай къуватар хьун, чемпионвилин тІвар къачун, къизилдин медалрал сад мад алава хъувун я.

Куьрелди...

Интернетдай
Гьазурайди - Рагнеда РАМАЛДАНОВА

БОКС

Алай йисан 2-августдин йифиз США-дин Лас-Вегасда (Невада штат) америкави боксёр, WBA версиядай дуьньядин чемпион **Джесси ВАРГАСА** (ада 24 сеферда рингдал гьалибвал къазанмишнава, абурукай 9 нокаутдалди, ам садрани магьлуб хьанвач) Россиядай тир 26 йисан яшда авай спортсмен **Антон НОВИКОВАХЪ** галаз рингдал гьутарин къуватар ахтармишна. Антон Новикова лагьайтІа, икьван чІавалди 29 бягьс кьиле тухвана, абур вири ада гьалибвал къазанмишуналди акьалтІарнай. Нубатдин сеферда Антона рингдал вичихъ хъсан гьазурвал ва виниз тир устадвал авайди бягьсерин сад лагьай паюна къалурна, гзаф йисарин тежриба авай Джесси Варгасан гьутарин хура чи ватанэгьли пис акъваззавачир, гьар са легьзедикай менфят къачуналди А.Новикова Д.Варгасаз вичин гьутарин дад къалурна. Америкави боксёрди са шумуд сеферда вичин артуханвал субутарун патал чалишмишвилер авуна. Санлай къачурла бягьс сад хьтинди хьанатІани, 12 раунддин нетижайрай судьяйри (118-111 ва 117-111 гьисабдалди) Варгас гьалиб хьанвайвилин къарар акъудна.

Джесси Варгасан бягьсиникай хабар гунихъ себеб авачиз туш. **РИКІЕЛ ХКИН**: Алай йисан апрелдин вацра ам чи ватанэгьли машгьур боксёр Гьабиб Аллагьвердиевахъ галаз WBA версиядай дуьньядин чемпионвилин чІул къазанмишунин патал бягьсиниз экъечІнай. Судьяйрин къарардалди дуьньядин чІулунин сагьибни Д.Варгасакай хьанай. Бягьс акьалтІарайдалай гьуьгъуьниз са тІимил вахтни алат тавунмаз Гьабиб Аллагьвердиеваз кьисас вахчунин ния авайдакайни чна хабар ганай. Гила Интернетда авай хабаррал асаслу яз, кьисас вахчуниз талукь бягьс, мумкин я, Каспийскда, "Анжи-Арена" стадиондал кьиле финни. "Гьабибан командади алай вацра и кардин патахъай рахунар кьиле тухуда, эгер разивал хьайитІа бягьс Дагъустанда тешкилда", - хабар гузва РД-дин пешекарвилин боксдай федерациядин президент Зайналабид Гьажиева.

Джесси Варгас Антон Новиковахъ галаз бягьсина

АЗАДДАКАЗ КЬУРШАХАР КЬУН

И йикъара Польшада Вацлав Циолковскидин экуь къамат рикІел хуьнин лишан яз азаддаказ кьуршахар кьунай кьиле фейи международный турнирда дагъустанви кьве спортсменди: Мегьамед Къурбаналиева (65 кг-дал къведалди) ва Абдулрашид Садулаева (86 кг-дал къведалди) къизилдин медалар къазанмишна.

Къейд авун лазим я хьи, и турнирда гьалиб хьунихъ мадни са артуханвал авай: гьалибчийриз алай йисан сентябрдин вацра Ташкентда кьиле фидай дуьньядин чемпионатда иштиракдай мумкинвал гузвай. Санлай къачурла Россиядин хкянавай командадай тир 6 спортсмен 1-чкайриз лайихлу хьана.

КУНГ-ФУ

Алай йисан 27-далай 31-июлдалди Пекинда кьиле фейи дуьньядин чемпионатда Россиядин хкянавай командадик кваз иштиракай дагъустанви кьве спортсменди: Али Мегьамедова (60 кг-дал къведалди) ва Гьамзат Кутбудинова (70 кг-дал къведалди) къизилдин, мадни сада- Иса Мегьамедова - гимишдин медалар къазанмишна.

АРМСПОРТ

И мукьвара Москвада армспортдай хьайи международный кесерлу турнирда дуьньядин 14 уьлкведай тир 150 спортсменди чпин гьилерин къуватар ахтармишна. Россиядин хкянавай командадик Дагъустандай тир 4 спортсменни квай. Абурукай тир Эльдар Алискандерова 100 кг-далди заланвал авай спортсменрин арада 1-чка кьуна. Алай вахтунда ада 14-сентябрдиз Литвадин меркез Вильнюс шегьерда дуьньядин кІвенкІвечивал къазанмишун патал кьиле фидай акъажунриз гьазурвал аквазва.

Дуьньядилай цIар илитIиз…

Йошкар-Ола шегьердай тир 23 йисан яшда авай Роман Курзенев дуьньядилай цIар илитIун патал велосипеддал алаз яргьал сефердиз рекье гьатнава. Идакай "Pro Город" сайтди хабар гузва. Жаванди йикъа 100 км мензилдин рехъ атIун ва дуьньядилай ирид йисан вахтунда цIар илитIун планламишнава. Рекье ада анжах емишар, майваяр ва кIерецар недайвал я. Сиягьат Россиядилай чарх ягъунилай гатIунна. Велосипеддал алаз ада муьтIуьгьарзавай сад лагьай шегьер яз

Санкт-Петербург тайинарнавай. И рекье ам гьакIни Чебоксары ва Нижний Новгород шегьерризни мугьман хьана. Анай Курзенев Байкал галайвал фида. Адан маршрутдин тамам делилар сайтди раижзавач. Санлай къачурла жегьилди 201 уьлкве кIвачикда. Рекье вичихъ галаз Роман Курзенева ноутбук, телефон ва фотоаппарат къачунва. Вичин сиягьатдикай ада "В Контакте" сайтда арадал гьанвай кьилдин группада суьгьбетар ийида.

ВикIегь баде

Миссури штатдин Сент-Луис шегьердин агьали тир 90 йис хьанвай Эвелин Штольца вичин уьмуьрда сад лагьай сефер яз парашют гваз хкадарна, - хабар гузва "5KSDK" сайтди. Цава ада текдиз лув ганач, яшлу дишегьлидин гуьгъуьналлаз адахъ галаз санал инстуктордини хкадарна. Дуьньядин кьвед лагьай дяведин вахтунда Штольца США-дин яракьлу къуватра къуллугъзавай. Бедендин акьалтIай кьезилвал себеб яз адаз

парашют гваз хкадариз къадагъа авунвай. Адан заланвили 43 кг тешкилзава. Саламатдиз чилел эхвичIай вахтунда, Штольцак къалабулух квай, амма вичи къейд авурвал, цава лув гуз адаз хуш хьана.

Виридалайни яшлуди

"TheAge" сайтдин малуматрал асаслу яз, Бразилияда 126 йис хьанвай сагълам итим яшамиш жезва. Жозе Агинело душ Сантушахъ икьван чIавалди документар ерли авачир, амма 2014-йисуз ада абур къачуна. 2001-йисалай яшлубурун кIвале яшамиш жезвай Сантуша мукьвал-мукьвал идарадин къуллугъчийриз XX асирдин эвел кьилера, гьатта адалай вилик хьайи вакъиайрикай суьгьбетзава. Яшулубурун кIвалин администрацияди экспертизадин куьмекдалди бразилви чилин винел виридалайни яшлу кас тирди субутарун кьетIна. Экспертри адаз суалар гана ва нетижада ада таб тийизвайди, ам, гьакъикъатдани, 19-асирдин эхирра дидедиз хьайиди тайинарна. Адаз вичи къейд авур югъ ва йис къалурнавай (1888-йисан 7-июль) паспорт гана. Жозе Агинело душ Сантуш аса гвачиз къекъвезва, адахъ хци кьатIунар ава ва зарафатрал кьуьзекан рикI гзаф ала. Эхиримжи 50 йисан къене ада са юкъуз са пачка пIапIрусар

чIугвазва. Сантушан давление къайдадик ква, ивидик квай холестериндин ва шекердин кьадарни чкадал ала. ДатIана адан сагъламвилел гуьзчивал тухузвай духтурри къейдзавайвал, итимдик са азарни квач ва дарманарни ада кьабулзавач, анжах витаминрикай менфят къачузва.

Бразилвиди вичин уьмуьрдин са паюна кофедин плантацийра кIвалахна. Ам садрани эвленмиш хьанач ва аяларни адахъ авач. Яшлубурун кIвалин администрациядиз ам Гинессан ктабда тваз кIанзава. Амма и кIвалах кьилиз акъудун патал 22 агъзур доллардиз барабар экспертиза кьиле тухвана кIанзава. Яшлубурун кIвалин руководстводи вири харжар вичин хивез къачунва ва мукьвара 126 йис хьанвай субай итим планетадал виридалайни яшлу кас яз официальнидаказ малумарун мумкин я.

Къейд ийин хьи, алай вахтунда дуьньядал виридалайни яшлу кас яз Японияда тир 111 йис хьанвай итим Сакари Момои яз гьисабзава. И титул адаз алай йисан июндин вацра гана.

Россиядивай - Иракди

Иракди Россиядивай миллиард доллардин кьадарда авай яракьар ва техника къачунин жигьетдай икьарар кутIуннава, - кхьизва "Ведомости" газетди. Икьраррал къулар алай йисан 27-июлдиз Россиядиз Иракдин оборонадин министр Саадун ад- Дулейми атайла чIугуна. ИкI, Иракди Россиядивай артиллериядин ва минометный яракьарни боеприпасар, залан огнеметный "Солнцепек" ТОС-1А тIвар алай кьуд комплекс къачуда. Бязи чешмейри къейдзавайвал, Россияди Иракдиз реактивный къурулушдин "Град" тIвар алай пуд дивизион, 152 миллиметрдин калибрдин "Мста-Б" гаубицаяр агакьарда. Идалай гьейри, икьрардин бинедаллаз Иракди Ми-28НЭ маркадин 36 вертолет, "Панцирь-С1" тIвар алай зенитдин ракетайринни тупарин 42 комплекс маса къачуда. Алай йисан июндин вацра Иракди Россиядивай тади гьалара Су-25 маркадин 5 самолет маса къачунай. Идалай гьейри, уьлквейри Су27/30 маркадин истребителар, МиГ-29М/М2 ва бронироватнавай машинар маса къачунин жигьетдайни рахунар кьиле тухузва. Иракдихъ галаз чи уьлкведи кутIуннавай вири икьрарри санлай къачурла 6 миллиард доллар тешкилзава. Багдаддиз виридалайни гзаф яракьарни техника агакьарзавай уьлкве США я. И уьлкведихъ галаз Иракди 12 миллиард доллардин кьадарда авай икьрарар кутIуннава.

Къадагъа эцигун мумкин я

Россельхознадзорди, эгер къушран як агакьарунин карда къайдаяр чIурайтIа, США-дай чи уьлкведиз як гъунал къадагъа эцигда. Эгер къадагъа эцигайтIа, ам США-дин хатасузвилин къуллугъдихъ, суьрсетдин инспекциядихъ ва хуьруьн майишатдин министерстводихъ галаз рахунар кьиле тухудалди кардик кумукьда. Идакай "ИТАР-ТАСС"-ди хабар гузва. Россельхознадзордин руководителдин куьмекчи Алексей Алексеенкодин гафаралди, ведомстводин экспертри алай вахтунда анализар кьиле тухузва. Идалай кьулухъ США-дай къушран як гъунал къадагъа эцигдай серенжемар кьабулиз жеда. 4-августдиз FSIS-ди Россельхознадзордиз США-дай Россиядиз къушран як гъунин карда къайдаяр чIурунин жигьетдай рахунар гьелелиг кьиле тухуз тежезвайдакай хабар ганва. Абур 7-августдал хутахнава.

Къейд ийин хьи, Россельхознадзорди США-дай Россиядиз къушран як гъунин карда къайдаяр чIурнавай дуьшуьшар са шумудра винел акъуднай. Мисал яз, алай йисан 7-апрелдиз ведомстводин Приморский крайда авай управлениди США-дай гъанвай къушран якIукай авунвай дулдурмайрик кьуркьушум кьадардилай кьве сеферда артух квайди тестикьарна. 4-августдиз Россельхознадзордин Калининградский областда авай управлениди инспекторри Арканзасдай 27 тонн къушран як гъидайла ветеринариядин рекьяй истемишунрал амал тавунвайди винел акъудна. Къейд ийин хьи, алатай йисуз США-дай Россиядиз 337,6 миллион доллардихъ 266,4 агъзур тонн къушран як гъана.

Маймунар терг жезва

"Agence France-Presse" сайтдиз интервью гудайла, зоолог Джейн Гудолла са шумуд цIуд йисалай чилин винелай инсандиз ухшар авай маймунар михьиз квахьдайди къейдна. Тек са эхиримжи 50 йисан къене шимпанзейрин кьадар 2 миллиондилай 300 агъзурдал кьван тIимил хьанва, - тестикьарзава Гудолла. "Эгер чна гиламаз серенжемар кьабул тавуртIа, абур, гьакъикъатдани, терг жеда, я тахьайтIа, чеб-чпиз мукьва маймунрин арада аладун-кагъадун хьуникди (инбридинг) сад-кьвед амукьда", - лугьузва 80 йис хьанвай алимди. Эхиримжи йисара инсанди тIебиатдиз гузвай зарар къвердавай артух жезва. - Эгер тропикрин тамар терг хьайитIа, маймунарни тахьай мисал жеда, - алава хъувуна зоологди. ООН-дин делилралди, 2030-йисуз маймунар яшамиш жезвай Африкада 90 ва Азияда 99 процент мулкарикай инсаниятди менфят къачуда. Инфраструктура виликфини, там атIун, нафт, газ хкудун артух хьуни маймунар терг хьуниз йигиндаказ таъсирзава. Гудолла хейлин йисара Танзанияда авай Гомбе-Стрим милли паркда шимпанзедин яшайиш ахтармишна. Ада шимпанзеди къванерикай, тарарин хилерикай менфят къачузвайди сифте яз тайинарна.

Балугъчияр квахьнава

Индиядин къерехар чуьхуьзвай Бенгальский заливда 640 балугъчи авай 40 траулер

гел галачиз квахьнава, - хабар гузва "РТI" агенстводи. Абурухъ галаз авай алакъа гьуьлел еке лепеяр акьалтай арада квахьна. Къерехдилай ийизвай зенгериз траулерри жаваб гузвач. Балугъчийрихъ къекъуьн патал къерехдин къуллугъ ва авиация желбнава. Гьелелиг ирид траулер жагъанва: абурукай вад хатасуз портунив агакьнава, кьве траулер лепейри къерехдиз гадарнавай. Дестедик квай 32 касдикай 25 кас къутармишиз агакьна, 7- гел галачиз квахьнава. Алай вахтунда Кеферпатан Бенгалия штатдин властри синоптикри гьуьлел еке лепеяр акьалтзавайдакай вучиз эфирдай малумат ганвачIа, гьа кардай кьил акъудзава.

Къейд ийин хьи, Бенгальский заливда ихьтин бедбахтвилер мукьвал-мукьвал арадал къвезва. 2011-йисан июндин вацра гьуьлел еке лепеяр акьалтнавай вахтунда гел галачиз 550 инсан ва 33 траулер квахьнай. Гьадалайни са йис вилик Бангладешдин властри саки 2 000 балугъчи гел галачиз квахьна лагьана хабар ганай. Бахтунай, абурун са пай къваларив гвай островрал акъатуникди, къутармиш хьанай.

Къиздирмади гьужумзава

Виридуьньядин здравоохраненидин организацияди хабар гузвайвал, эхиримжи йикъара Сьерра-Леонеда, Либерияда, Гвинеяда ва Нигерияда 887 касдик Эбола къиздирма акатнава ва 467 кас телеф хьана. Организацияди алава хъийизвайвал, алай йисан февралдилай инихъ къиздирма акатнавай 1603 дуьшуьш винел акъуднава. "РИА Новости"-ди малумарзавайвал, Эбола къиздирма гегьеншдиз чкIуни гележегда чIехи бедбахтвилер арадал гъун мумкин я. Алатай гьяд юкъуз Африкадиз къиздирмадин аксина женг тухун патал Россиядин здравоохраненидин министерстводин пешекарарни рекье гьатнава. Бязи чешмейри хабар гузвайвал, Эбола къиздирма акатнавай дуьшуьшар США-да ва Канададани жагъанва. Роспотребнадзорди хабар гузвайвал, РФ-да и азар акатнавай са дуьшуьшни малум туш. Роспотребнадзорди Гвинеядай къвезвай транзитный рейсерал тухузвай гуьзчивал мадни йигинарзава. 6-августдиз Виридуьньядин здравоохраненидин организациядин чрезвычайный комитетдин заседание кьиле фида. Анал къиздирмади дуьнья патал гьихьтин еке хаталувал арадал гъизватIа веревирдда.

Рекъемар

• Къизил хкудунал гьалтайла Китайдилай **(437 тонн)**, Австралиядилай **(259 тонн)** кьулухъ Россияди **(254 тонн)** дуьньяда пуд лагьай чка кьазва.

• ООН-дин делилралди, дуьньяда каш финикди гьар юкъуз **10 агъзур аял** ва **25 агъзур чIехибур** рекьизва.

ЦБ-дин курсуналди къенин юкъуз:

1 доллар - 35,66 манат,
1 евро - 47,86 манат,
къизил (1 гр) - 1483,01 манат,
гимиш (1 гр) - 23,32 манат.

ИНТЕРНЕТДАЙ.
Гьазурайди - Мегьамед ИБРАГЬИМОВ

ЛезГи Газет

УЧРЕДИТЕЛАР:
РД-дин Халкьдин Собрание,
РД-дин Гьукумат
367000, Махачкала, пл. Ленина, 1

КЬИЛИН РЕДАКТОР
А.У. САИДОВ
Тел/Fax. (872-2) 65-00-60
E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЬИЛИН РЕДАКТОРДИН ЗАМЕСТИТЕЛЬ
Ш.Ш. ШИХМУРАДОВ
65-13-55

КЬИЛИН РЕДАКТОРДИН ЗАМЕСТИТЕЛЬ - ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Д. Б. БЕЙБАЛАЕВ
65-00-61

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГЪИМОВ
65-02-81

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САИДОВА
65-00-59

КУЛЬТУРАДИН
К. М. КАЗИМОВ
65-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН
М. А. ЖАЛИЛОВ
65-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
А. Х. ГЬАМИДОВ
65-00-63

БУХГАЛТЕРИЯ
65-00-62

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЪАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР
Н. ВЕЛИЕВА

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00
Чап ийиз вахкана - 17.50
Газет "Лезги газетдин" компьютеррин базада гьазурна.
Газет **"Лотос"** ООО-дин типографияда чапна.
367000, Махачкъала, Пушкинан кьуче, 6.

Тираж 7911

Макъалаяр редакцияди туькIуьр хъийизва. Макъалайриз рецензияр гузвач ва абур элкъвена вахкузвач. Редакциядинни макъалайрин авторрин фикирар сад тахьун мумкин я.

Газет массовый коммуникацийрин хиле законодательстводал амал авунал гуьзчивал авунин ва культурадин ирс хуьнин рекьяй РФ-дин Федеральный къуллугъдин Кьиблепатан федеральный округда авай Управлениди регистрация хъувунва.
ПИ № ФС 10-6468 2007-йисан 26-январь

РЕДАКЦИЯДИН АДРЕС:
367018, Махачкъала, I Петрдин проспект, 61. 7-мертеба.

Гь - И лишандик квай материалар гьакъидихъ чапзавайбур я.

НАШИ РЕКВИЗИТЫ:
ГБУ "Редакция республиканской газеты "Лезги газет"
УФК по РД
БИК - 048209001
ИНН - 0562043725
Р/Сч - 40601810100001000001
Л/Сч - 20036 Ш60090

Гь

Мубаракрай!

Махачкъалада яшамиш жезвай Хпежрин хуьряй тир пак дишегьли, устадлу, регьимлу духтур, къени, баркаллу диде, баде АСЛАНОВА Зумруят Исмаиловнадиз:

Инсанвилин бине хуьзвай,
Уьмуьрдин бул бегьер гуьзвай,

Камалдин чаз гевгьер гузвай
Квачир гунагь инсан я вун.

Къенивилин дад я ваз хас,
Гьар багьридаз ихтибар кас,
Са чIавузни ганач на наз,
Тариф лайих инсан я вун.

Халкьдин патай гьуьрмет авай,
Авур кардихъ къимет авай
Дамахлу тир кьисмет авай
Гьардаз панагь инсан я вун.

ВИ 75 ЙИСАН ЮБИЛЕЙ ТЕБРИКЗАВАЙ УЬМУЬРДИН ЮЛДАШ, СТХАЯР, ВАХАР, РУХВАЯР, СУСАР, ХТУЛАР, МУКЬВА-КЬИЛИЯР.

Буюр, илиф!

16-АВГУСТДИЗ Докъузпара райондин центр тир Усухчайдал ФЛНКА-ди ва райондин администрацияди санал тешкилнавай Кукваз Ражаб Сафарован тIварунихъ галай халкьдин манийрин фестиваль кьиле фида.

Ина иштиракун патал Кьиблепатан Дагъустандин ва Кеферпатан Азербайжандин вири районрай халкьдин манияр тамамарзавай манидарриз, ашукьриз, коллективриз (халкьдин алатрал къугъвадай, вокалдин, хордин, хизандин) теклифзава. Фестивалда гьалибвал къачур вирибуруз жуьреба-жуьре номинацийрай ФЛНКА-дин пулдин премияр ва рикIел аламукьдай савкьатар гуда.

Ихьтин серенжем кьиле тухунихъ еке игьтияж ава. ГьикI хьи, Кавказдин, кьилди къачуртIа, Кьиблепатан Дагъустандин халкьарин адетдин культурадин ивирар - манияр, кьуьлер, маса мярекатар къвердавай зайиф хьунин ва эхирни арадай акъатунин хаталувал ава. Анжах чи халкьдин медениятдин лап дерин къатарал чан хкуни чи халкьдин къадим девиррай атанвай манияр, кьуьлер тамамаруни, халкьдин алатар чи мелерални, межлисрал, мехъеррал, культурадин кIвалера кардик кухтуни чаз жуван тарих ва гьакьван дерин дувулар авай культурадин адетар хуьдай мумкинвал гуда.

Чна квез, гьуьрметлу манидарар, ашукьар, кьуьлердайбур, санлай чи къадим искусстводал рикI алайбур, и фестивалда иштиракуниз эвер гузва.

Фирдоусидин юбилейдиз

(Персерин ва тажикрин зурба шаир, дуьньядин шииратдин классик Абулькасим Фирдоуси дидедиз хьайидалай инихъ 1080 йис тамам хьуниз талукь яз)

ЦIИЙИ КТАБАР

Эдуард ГЬАЖИБЕКОВ, "ЭС" газетдин кьилин редактор

И мукьвара Дагъустандин ктабрин издательствода X асирда яшамиш хьайи персерин чIехи шаир **Абулькасим ФИРДОУСИДИН** зурба эсер **"Шагь-намэдин"** са кьил тир **"Рустам ва Зугьраб"** дастан кьилдин ктаб яз чапдай акъатна. Ам туькIуьрайди, таржума авурди ва чапдиз вахкайди "Эренлардин сес" газетдин мухбир, шаир **Шагьбала ШАГЬБАЛАЕВ** я.

Фирдоусидин эсерар дуьньядин саки вири халкьарин чIалариз таржума авунвай. Шагьбалади алатай асирдин 90-йисара ам лезги чIалаз элкъуьрна. Таржума урусрин шаир В.Державинан переводрин бинедаллаз тамамарнава.

Къейд авун лазим я, шаир Шагьбалади бегьерлу зегьмет чIугунва, таржумайрин чIал кIелдайдан гуьгьуьлди чIугвадайвал таъсирлуди, художественный такьатралди девлетлуди я. Шаирдин устадвал поэма-дастан кIелайла, ачухдиз раиж жезва. ЧIал тарихдин вакъиаяр кьиле физвай девирдин лишанралди нехишлу я. Месела, "низе" - "копье", "кьеркь" - "кольчуга", "къалхан" - "щит" ва масабур.

Чна Шагьбала Шагьбалаеваз и агалкьун мубаракзава. Къуй яратмишунрин рекье адахъ маднни еке агалкьунар хьурай!

Утерянный аттестат о среднем (полном) образовании серии В за №411427, выданный в 1986 году Юхаристальской СОШ Сулейман-Стальского района РД на имя **БЕЙДУЛАЕВА Азизаги Абдулкадировича**, считать недействительным.

Р.И.Ражабов

И йикъара чавай ден-беден галукьай залум ажалди лап хъсан инсан, дуст, чIехи хизандин кьил, бажарагълу педагог, шаир ва мухбир Ражаб Ислеманович Ражабов гьамишалугъ яз къакъудна. Гьайиф. Рагьметрай вичиз.

Р.И.Ражабов 1941-йисуз Миграгъа (Докъузпара район) лежбердин хизанда дидедиз хьана. Ина юкьван школа, Махачкъалада ДГУ-дин филфак акьалтIарна, ада Кьурагьа, Жалгъанда, Дербентда аялрин интернатра тербиячивиле, муаллимвиле кIвалахна. 1974-йисалай инихъ ада вичин вири уьмуьр хайи хуьруьн школада акьалтзавай несилар тербияламишуниз бахшна. Саки 20 йисуз школадин директор хьана, эхиримжи йикъалди ам ина завуч тир.

Ражаб Ислеманович кIелзавайбуруз "Лезги газетдин" мухбир ва сатирадин эсерар кхьизвай шаир язни чида. Адан къелемдикай цIудралди зарисовкаяр, очеркар, методикадин макъалаяр хкатна.

КIелзавайбурув адан шиирин "Санал жен чун", "Кьисметдин накьв" ктабар гума.

Образованидин ва культурадин хилера къазанмишай агалкьунар "Халкьдин образованидин отличник" (1990), "РФ-дин умуми образованидин лайихлу работник" (2007) - гьуьрметдин тIварар ва знакар гуналди къейднава. Ам РФ-дин журналистрин Союздин член тир.

Ражаб Ислемановичан рикIик хъийидай гзаф крар кумай. Амма ажалдиз мажал чидач.

Чна рагьметлудан хизандиз, вири багьрийриз башсагълугъвал гузва.

"Лезги газетдин" редакциядин коллектив, Махачкъалада яшамиш жезвай дустарин десте: Мерд Али, Къурбан, Арбен, Азедин, Салахъ, Абдуллагь ва мсб.

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди хтул
КАЗБЕК
бедбахтвилин дуьшуьшдикди телеф хьунихъ галаз алакъалу яз Рамалданова Рагнедадиз ва рагьметлудан хизандиз ва вири багьрийриз дериндай хажалат чIугунивди башсагълугъвал гузва.

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди играми буба
ИДАЯТ
рагьметдиз финихъ галаз алакъалу яз Абдурагьманов Тимураз, рагьметлудан хизандиз ва вири багьрийриз башсагълугъвал гузва.

Аливердиеврин хизанри играми буба
ИДАЯТ
рагьметдиз финихъ галаз алакъалу яз Абдурагьманов Тимураз, рагьметлудан хизандиз ва вири багьрийриз башсагълугъвал гузва.

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди играми стха
ШЕВКЪИ
рагьметдиз финихъ галаз алакъалу яз Эфендиев Майилаз ва вири багьрийриз башсагълугъвал гузва.

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди играми халу
ИДАЯТ
рагьметдиз финихъ галаз алакъалу яз Аливердиев Икрамаз, рагьметлудан хизандиз ва багьрийриз башсагълугъвал гузва.

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди играми ирандуба
ИДАЯТ
рагьметдиз финихъ галаз алакъалу яз Азизханов Алюсетаз, рагьметлудан хизандиз ва багьрийриз башсагълугъвал гузва.

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди играми хва ва хтул
АРТУР
вахтсуздаказ кечмиш хьунихъ галаз алакъалу яз Икрам, Али Алиевриз, рагьметлудан вири багьрийриз башсагълугъвал гузва.

"Миграгъ" тешкилатди гьуьрметлу муаллим, хъсан буба, дуст ва шаир
Ражаб Ислеманович РАЖАБОВ
рагьметдиз финихъ галаз алакъалу яз адан хизандиз ва вири багьрийриз башсагълугъвал гузва.

Миграгърин юкьван школадин муаллимрин ва аялрин коллективри, диде-бубайрин комитетди лап хъсан педагог ва тербиячи
Ражаб Ислеманович РАЖАБОВ
рагьметдиз финихъ галаз алакъалу яз адахъ яс чIугвазва, адан хизандиз ва вири багьрийриз башсагълугъвал гузва.

Хабар це

КВЕВ "ЛЕЗГИ ГАЗЕТ" МУС АХГАКЬЗАВА?
Хемисдиз, жуьмядиз, кишдиз, гьяддиз, исландиз, саласадиз, арбедиз? -
Шегьер, район, хуьр къалура -
Жуван тIвар, фамилияни -
ТIалабзава атIана редакциядиз рахкурун.